MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA

IEVA PAKULYTĖ
IKITEISMINIO PROCESO STUDIJŲ PROGRAMA

PATYČIŲ IR SMURTO PREVENCIJA LIETUVOS ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas: doc. Dr. A. Pūraitė
Darbo autorius: I. Pakulytė

Kaunas, 2021

TURINYS

ĮVADAS 3
1. PATYČIŲ TEORINIAI TEISINIAI ASPEKTAI 6
1.1. Patyčių formos ir jų priežastys 7
1.2. Patyčių reiškinio paplitimas Lietuvoje 11
1.3. Neteisinės patyčių pasekmės 14
1.4. Teisinės patyčių pasekmės 15
2. SMURTO IR PATYČIŲ PREVENCIJA LIETUVOS ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE 21
2.1. Patyčių prevencijos teisinis reglamentavimas Lietuvoje 22
2.2. Prevencinės programos Lietuvos ugdymo įstaigose 26
2.3. Prevencinių programų įgyvendinimas ir vykdymas Lietuvos mokyklose 32
3. PATYČIŲ PREVENCIJOS MOKYKLOSE EFEKTYVUMO TYRIMAS 37
3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas 37
3.2. Mokytojų struktūruotos apklausos rezultatų analizė 38
3.3. Socialinių pedagogų požiūris į patyčių prevenciją mokyklose. Interviu analizė. 42
3.4. Policijos pareigūnų požiūris į teisėsaugos institucijų vaidmenį vykdant patyčių prevenciją mokyklose. Interviu analizė. 49
IŠVADOS 59
REKOMENDACIJOS 60
LITERATŪRA 61
SANTRAUKA 68
SUMMARY 69
AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA 70
PRIEDAI 71

ĮVADAS

Temos aktualumas ir problematika. Smurtas prieš vaikus yra visuomenės sveikatos, žmogaus teisių ir socialinė problema, galinti sukelti skaudžias pasekmes. Visame pasaulyje smurto prieš vaikus lygis yra didelis, ir manoma, kad iki 1 milijardo 2–17 metų vaikų yra patyrę fizinį, seksualinį ar emocinį smurtą, ar nepriežiūrą. Smurtas prieš vaikus apima visų formų smurtą prieš žmones iki 18 metų, nesvarbu, ar jis patiriamas iš tėvų ar kitų globėjų, bendraamžių, partnerių ar nepažįstamų žmonių. Smurtas mokyklose yra viena iš labiausiai matomų smurto prieš vaikus formų.[1]

Apie 1970 m. į smurtą tarp mokinių buvo pažvelgta naujai, kai Skandinavų šalių mokyklų diskusijoje buvo įvesta „mobingo“ (*aut. pastaba* „mobingas - šeimoje, mokykloje, darbe, kaimynystėje ar internetinėje aplinkoje pasikartojantis psichologiniu teroru, prievarta, bauginimais, priekabėmis grįstas grupės elgesys pavienio asmens atžvilgiu“[2]) sąvoka.[3] „Mobingo“ sąvoka laikoma „patyčių“ termino sinonimu, tai reiškia, kad smurtas ir patyčios nėra naujas reiškinys ir dėmesys patyčioms mokykloje buvo skiriamas jau XX amžiaus 7-8 dešimtmetyje.

Vis dažniau ir daugiau kalbama ne tik apie patį patyčių reiškinį, bet ir apie patyčių prevenciją, patyčių mažinimą. Norint kuo efektyviau kovoti su šia problema, valstybė formuoja antismurtinę politiką, rengia teisės aktus, jų pakeitimus, inicijuoja prevencines programas patyčių paplitimo mastams mažinti, tačiau užsienio ekspertai Lietuvą kol kas įvardija kaip viena šalių, kurioje nepakankamai skiriama dėmesio vieningos prevencinės politikos kūrimui ir diegimui[4].

Šių dienų visuomenėje patyčių reiškinio ir jo prevencijos gerinimo bei efektyvinimo galimybių nagrinėjimas yra itin aktualus, kai švietimo sistema susidūrė su neeiline situacija – ugdymo procesas perkeltas į virtualią erdvę dėl viruso SARS-CoV-2 sukeliamos ligos Covid-19. Mokymosi aplinka peržengia mokyklos pastato sienas, persikelia į internetą, taip atsiranda nauja terpė mokinių tarpusavio patyčioms plisti.

Nepaisant įgyvendinamų patyčių prevencijos programų ir kitų priemonių, kurių imamasi patyčių mokyklose mažinimui, ši problema išlieka viena aktualiausių, o pačios patyčios – vienu grėsmingiausių socialinių reiškinių visuomenėje[5].

---

[1] Pietro Ferrara, Giulia Franceschini, Alberto Villani ir Giovanni Corsello, „Physical, psychological and social impact of school violence on children“, *Italian Journal of Pediatrics* 45, 76 (2019): 1-3.
[2] Visuotinė lietuvių enciklopedija, žiūrėta 2021 m. kovo 17 d., https://www.vle.lt/straipsnis/mobingas/.
[3] Cecilie Boge ir Anna Larsson, „Understanding Pupil Violence: Bullying Theory asTechnoscience in Sweden and Norway“, *Nordic Journal of Educational History* 5, 2 (2018): 131.
[4] Aušrinė Gumuliauskienė, Audronė Juodaitytė ir Daiva Malinauskienė, „Tyrimais grįstos smurto ir patyčių prevencijos galimybių paieškos“, *Mokytojų ugdymas* 14, 1 (2010): 195.
[5] *Ibid,* 194.

Naujumas. Patyčios mokyklose, kaip gili socialinė problema, yra plačiai nagrinėjamos lietuvių bei užsienio autorių. Dažnai moksliniuose darbuose dėmesys yra skiriamas patyčių mokyklose sampratos aiškinimui, patyčių formoms, mokinių vaidmenims bei patyčių priežastims ir padariniams nagrinėti (A. Margevičiūtė „ „Problematic aspects of ensuring the right to safe environment of the learner: case of bullying at school“[6], G. Girdvainis „Patyčios tarp mokinių bendrojo lavinimo mokykloje: samprata, dalyviai, priežastys ir padariniai“[7], T. Davis, Tonya & B. Gere „Teachers Beliefs and Predictors of Response to Verbal, Physical and Relational Bullying Behavior in Preschool Classrooms“[8]). Kalbant apie patyčių prevencija, dažniausiai dėmesys skiriamas konkrečioms patyčių prevencinėms programoms ir mokyklos bei pedagogų vaidmeniui prevencijos veikloje (I. Tandzegolskienė, S. Vančugovaitė „Jaunesniojo amžiaus (11–15 metų) paauglių patyčių prevencija bendrojo ugdymo mokyklose“[9], P. Larsson „Bullying prevention in a Swedish municipality: Supported decentralised reasoning“[10]). Reikalinga sutelkti didesnį dėmesį į patyčių prevencijos programų ir priemonių mokykloje efektyvumą, valstybės institucijų bendradarbiavimą patyčių prevencinėje veikloje. Darbe į patyčių prevenciją pažvelgiama mažai nagrinėtu aspektu – vertinamas teisėsaugos ir mokyklos bendradarbiavimas įgyvendinant patyčių prevencinę veiklą.

Tyrimo objektas – teisėsaugos institucijų vaidmuo įgyvendinant patyčių prevenciją mokyklose.

Darbo tikslas – atskleisti patyčių prevencijos mokyklose įgyvendinimo, bendradarbiaujant policijai ir mokykloms, specifiką, sunkumus bei patyčių prevencijos mokyklose efektyvinimo galimybes.

Darbo uždaviniai:

1. Remiantis teorine literatūra nustatyti patyčių formas, priežastis, paplitimą, pasekmes (neteisines ir teisines) ir prevenciją.
2. Nustatyti patyčių prevencijos įgyvendinimo mokyklose problemas.
3. Atskleisti, kaip teisėsaugos institucijos ir mokyklos bendradarbiauja įgyvendinant patyčių prevencines programas, koks yra teisėsaugos institucijų vaidmuo vykdant prevenciją.

[6] Agnė Margevičiūtė, „Problematic aspects of ensuring the right to safe environment of the learner: case of bullying at school“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2018).
[7] Giedrius Girdvainis, „Patyčios tarp mokinių bendrojo lavinimo mokykloje: samprata, dalyviai, priežastys ir padariniai“, *Jaunųjų mokslininkų darbai* 2, 40 (2011).
[8] Tonya Davis, Bryan Gere, „Teachers Beliefs and Predictors of Response to Verbal, Physical and Relational Bullying Behavior in Preschool Classrooms“, *Journal of Psychology & the Behavioral Sciences* 4, 2 (2018).
[9] Ilona Tandzegolskienė ir Simona Vančugovaitė, „Jaunesniojo amžiaus (11–15 metų) paauglių patyčių prevencija bendrojo ugdymo mokyklose“, *Pedagogika* 133, 1 (2019).
[10] Paula Larsson, „Bullying prevention in a Swedish municipality: Supported decentralised reasoning“, *Forskning og Forandring* 1, 2 (2018).

4. Nustatyti patyčių prevencijos mokyklose efektyvumo didinimo galimybes.

Ginamasis teiginys. Policijos pareigūnų vykdoma patyčių prevencija yra efektyvi ir reikalingas didesnis teisėsaugos institucijų įgalinimas vykdyti prevencines patyčių programas mokyklose.

Metodai:

1. Mokslinės, metodinės literatūros ir teisės aktų analizė. Šiuo metodu siekiama teoriškai pagrįsti patyčių formas, priežastis, paplitimą, pasekmes (neteisines ir teisines) ir prevenciją.
2. Kiekybinis tyrimas – struktūruota apklausa ir pusiau struktūruotas interviu. Kadangi nėra klausimo ribotumo, būdingo uždaro tipo klausimams, struktūruota apklausa (su atviro tipo klausimais) padeda nuodugniau pažinti tiriamą reiškinį, sužinoti respondento nuomonę apie tą reiškinį, o gaunami atsakymai yra detalesni, individualesni.[11] Interviu tai toks duomenų rinkimo būdas, kai tyrimui reikalinga informacija yra gaunama pokalbio metu: pokalbio iniciatorius (intervuotojas) veda pokalbį, o respondentas yra informacijos šaltinis.[12] Šiuo metodu siekiama nustatyti patyčių prevencijos įgyvendinimo mokyklose problemas bei atskleisti, kaip vyksta teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas vykdant prevencines programas, ir koks patyčių prevencijoje vaidmuo tenka teisėsaugos institucijoms.

Struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmasis skyrius skirtas išsiaiškinti patyčių mokykloje formas ir priežastis, išsiaiškinti patyčių sukeliamas pasekmes bei išanalizuoti patyčių mokyklose paplitimo mastą. Antrajame skyriuje analizuojamas patyčių prevencijos teisinis reglamentavimas ir aptariamos mokyklose vykdomos prevencinės programos.

[11] Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai* (Kaunas: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2002), 90-91.
[12] Asta Valackienė, *Sociologinis tyrimas* (Kaunas: Technologija, 2004), 101.

1. PATYČIŲ TEORINIAI TEISINIAI ASPEKTAI

Pasaulio sveikatos organizacija jau 1996 m. įvardijo smurtą kaip svarbią ir didėjančią visuomenės sveikatos problemą visame pasaulyje.[13] Organizacija įvardindama smurtą kaip pasaulinę problemą pateikė ir smurto apibrėžimą – tyčinis fizinės jėgos ar galios panaudojimas ar grasinimas tai panaudoti, kas sukelia arba yra didelė tikimybė sukelti sužalojimus.[14]

Smurtas nėra naujas reiškinys ir vis dažniau į smurto aplinką patenka vaikai. Jie smurtą patiria artimiausioje jiems aplinkoje – namuose bei mokykloje. Mokykloje kiekvienas vaikas turi būti vertinamas kaip asmenybė, turintis teisę mokytis, teisę į orumą ir lygiateisiškumą, neliečiamybę, teisę jaustis saugus. Šiandieną vis daugiau yra diskutuojama, kad mokiniai mokykloje ar jos aplinkoje nėra saugūs[15], susiduria su smurtu bei jo formomis.

Smurtas prieš vaikus yra apibrėžiamas kaip „veikimu ar neveikimu vaikui daromas tiesioginis ar netiesioginis tyčinis fizinis, psichologinis, seksualinis poveikis, jeigu dėl to vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata, normali raida, jam sukeltas skausmas ar pavojus gyvybei, sveikatai, normaliai raidai ar pažeminta vaiko garbė ir (ar) orumas.[16]“

Bene geriausiai žinomas ir lengviausiai pastebimas yra fizinis smurtas, kuris palieka pėdsakus apie save: mėlynės, nubrozdinimai, sumušimai ir kt. Tačiau be fizinio dar yra išskiriamos ir kitos smurto rūšys, tarp kurių yra ir emocinis (psichologinis) smurtas[17].

Viena iš emocinio (psichologinio) smurto apraiškos formų yra patyčios. Jas galima apibrėžti kaip tyčinę aktyvios agresijos formą, kuri skiriasi nuo kitų smurtinio elgesio formų[18], nes tai yra lengvesnio fizinio ar psichologinio (emocinio) smurto forma.

Smurtas ir patyčios tarp mokinių yra plačiai paplitęs reiškinys[19], kuriam mokslinė svarba ir dėmesys pirmą kartą buvo skirtas 1970 m. Norvegijos psichologo Dan Olweus[20]. Anot D. Olweus, patyčios vyksta tuomet, kai asmuo yra neigiamai veikiamas pakartotinai ir ilgą laiką sąmoningai sukeliant ar siekiant sukelti žalą ar diskomfortą.[21]

---

[13] Rolanda Valintėlienė ir Laura Narkauskaitė, „Smurtas – visuomenės sveikatos problema. Smurto masto ir priežasčių nustatymas“, *Visuomenės sveikata* 1, 48 (2010):5.
[14] *Ibid*
[15] Daiva Malinauskienė, „Vaikų smurtinį elgesį mokykloje skatinantys veiksniai“, *Socialinis darbas* 10, 2 (2011): 230.
[16] Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1996-04-12, Nr. 33-807.
[17] Misbah Malik ir kt. „Perceptions of Elementary School Teachers about Effect of Physical and Emotional Violence on Students' Performance“, *Journal of Business andSocial Reviewin Emerging Economies* 6, 2 (2020): 662.
[18] Tudorita Gradinariu, „Bullying in schools: An interdisciplinary approach from the legal and psycho-pedagogical perspective“, *Journal of Educational Sciences* 38, 2 (2018): 73.
[19] Rolandas Jančiauskas, „Mokinių agresyvaus elgesio apraiškos Klaipėdos mokyklose kaip prielaida galimiems mirtinai pavojingiems smurto išpuoliams: mokytojų nuomonė“, *Pedagogika* 133, 1 (2019): 162.
[20] Maria Paz Prendes Espinosa, „Bullying and cyberbullying: two forms of violence in schools“, *Journal of New Approaches in Educational Research* 7, 1 (2018): 1.
[21] *Ibid*

1.1. Patyčių formos ir jų priežastys

Mokslinėje literatūroje vyrauja patyčių formų įvairovė. Pavyzdžiui, Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (UNESCO) Švietimo skyrius savo ataskaitoje „*Behind the numbers: Ending school violence and bullying*“ išskiria šias patyčių formas: fizinės patyčios, psichologinės, seksualinės ir elektroninės[22]. Kiek kitokios patyčių formos pateikiamos disertacijoje „*Bullying in schools. The role of teachers and classmates*“. Autorius, kaip dažniausias patyčių formas išskiria fizines, verbalines, materialines ir socialines patyčias[23]. Anksčiau pateiktas patyčių formas tarsi apjungia ir bendrai išskiria straipsnio „*Application of Social Big Data to Identify Trends of School Bullying Forms in South Korea*“ autoriai. Jie nurodo, kad patyčios mokykloje yra išsivysčiusios į įvairias formas, apimančias internetines bei neinternetines erdves, ir išskiria šias formas, kurios vėliau darbe bus aptartos:

- psichologinės (verbalinės),
- seksualinės,
- fizinės,
- internetinės
- socialinės patyčios.[24]

Pasaulinės sveikatos organizacijos (*World Health Organisation*) inicijuojamo Moksleivių sveikatos ir gyvensenos tyrimo (angl. *Health Behaviour in school-aged children* ((HBSC)), atlikto 2017-2018 metais, metu nustatyta, kad Europos mokyklose tarp moksleivių (11-15 metų amžiaus) labiausiai paplitusi patyčių forma yra psichologinės, dar kitaip vadinamos verbalinės, patyčios.[25] UNESCO Švietimo skyrius savo ataskaitoje, apibendrinęs anksčiau minėto tyrimo (HBSC) duomenis, nurodo, kad psichologinės patyčios apima žodinius užgauliojimus, emocinę prievartą, socialinę atskirtį, prasivardžiavimą bjauriais vardais, erzinimą, tyčinį atskyrimą nuo kažkokios veiklos, neįtraukimą į veiklą, ignoravimą, buvimą melo ir gandų objektu.[26] HBSC tyrimo duomenimis psichologinės patyčios dažniausiai pasireiškia prasivardžiavimu (25,7 proc.), melo ir gandų skleidimu (19,5 proc.) ir palikimu nuošalėje (15,3 proc.). Žodiniai užgauliojimai, kurie minimi UNESCO Švietimo skyriaus ataskaitoje pateiktame psichologinių patyčių apibrėžime, yra laikomi verbalinėmis patyčiomis, kurios apima tam tikrų

[22] UNESCO, „Behind the numbers: Ending school violence and bullying“, (2019): 14.
[23] Beau Oldenburg, „Bullying in schools. The role of teachers and classmates“ (daktaro disertacija,University of Groningen, 2017), 12.
[24] Hayoung Kim, Yoonsun Han , Juyoung Song, Tae Min Song, „Application of Social Big Data to Identify Trends of School Bullying Forms in South Korea“, *International Journal of Environmental Research and Public Health* 16, 14 (2019): 3-4.
[25] UNESCO, „Behind the numbers: Ending school violence and bullying“, *op. cit.*, 38.
[26] UNESCO, „Behind the numbers: Ending school violence and bullying“, *op. cit.*, 14.

žodžių ir išsireiškimų išsakymą siekiant įžeisti kitus, ir taip pat apima specifines formas tokias, kaip keiksmažodžiai, pajuokos, erzinimas, grasinimai ir keikimai[27]. Paminėtais veiksmais išreikštos patyčios yra mažiau matomos, kas daro įtaką didesniam jų paplitimui. Mokyklos aplinkoje vaikai labiau linkę į psichologines (verbalines) patyčias, nes jos yra mažiau ir sunkiau pastebimos, o tai vaikams padeda išvengti su fizinėmis patyčiomis susijusių pasekmių.[28]

Moksleivių sveikatos ir gyvensenos tyrimo duomenimis antra dažniausiai pasitaikanti patyčių forma Europoje yra seksualinės patyčios, kurios apima juokelius, komentarus ar gestus, turinčius seksualinę potekstę[29]. Iš teisinės perspektyvos seksualinės patyčios gali būti laikomos seksualiniu priekabiavimu kai kuriose šalyse, tačiau ne visose ir ypač ne mokyklos aplinkoje. Vilniaus universiteto gydytojos rezidentės atliktame tyrime seksualinio pobūdžio patyčiomis laikomi nemalonūs seksualiniai pokštai ar istorijos, turinčios seksualinę potekstę, kito asmens vadinimai „mažute“, „mieloji“, taip pat nemalonūs seksualiniai komentarai apie išvaizdą.[30] Kadangi seksualinės patyčios ne visose šalyse laikomos seksualiniu priekabiavimu UNESCO Švietimo skyriaus ataskaitoje anksčiau nurodyti veiksmai yra vadinami seksualinėmis patyčiomis.

Trečia dažniausiai pasitaikanti patyčių forma Pasaulinės sveikatos organizacijos atliekamo tyrimo duomenimis[31] yra fizinės patyčios, kurios pasireiškia fiziniais veiksmais, kuriais siekiama įgyti galią ir kontroliuoti savo taikinį, t.y. patyčių auką. Priekabiautojai, skriaudėjai dažnai yra didesni, stipresni ir agresyvesni nei jų aukos, kas leidžia jiems demonstruoti savo galią prieš silpnesnį. Fizinės patyčios pasireiškia tokiais veiksmais, kaip mušimas, stumdymas, spardymas, daiktų mėtymas į auką, kojos pakišimas einant, asmeninių daiktų atėmimas ar jų sunaikinimas, taip pat aukos uždarymas „į nelaisvę“, pavyzdžiui, užrakinimas mokyklose tualete.[32] Kitaip nei psichologinės ar verbalinės patyčios, fizinės patyčios yra labiau matomos ir lengviau pastebimos, todėl su jomis lengviau kovoti ir jas sustabdyti.

Šiais laikais, kai be interneto sunkiai įsivaizduojamas gyvenimas, reikėtų kalbėti ne tik apie interneto teikiamą naudą, bet ir iškylančias grėsmes. Virtuali erdvė sukuria terpę

[27] Hayoung Kim, Yoonsun Han , Juyoung Song, Tae Min Song, *supra note,* 24: 3.
[28] Tonya J. Davis, Bryan O. Gere, *supra note*, 8: 16.
[29] Luminița Mihaela Drăghicescu, Ioana Stăncescu, „Bullying in school – prevention and intervention strategies“, *Journal of Pedagogy* 107, 2 (2019): 111.
[30] Greta Grigentytė, „Prevalence and characteristics of sexual harassment among high school students: a pilot study“, *Clin Res Trial* 4, 4 (2018):2.
[31] UNESCO, „Behind the numbers: Ending school violence and bullying“, *supra note,* 22: 14.
[32] Hayoung Kim, Yoonsun Han , Juyoung Song, Tae Min Song, *op. cit.,* 3-4.

internetinių patyčių atsiradimui. Elektroninės patyčios yra priskiriamos prie pagrindinių grėsmių internete.[33] internetinėms patyčioms būdinga:

- „patyčios žinutėmis, t.y. siunčiant žiaurias, žeminančias momentines žinutes, skelbimus, elektorinius laiškus arba sukuria internetinę svetainę, kurioje yra tyčiojamasi iš mokinio;
- patyčios pasitelkiant nuotraukas, t.y. internete paskelbiant nemalonias ir netinkamas nuotraukas be asmens leidimo;
- mobiliuoju telefonu siunčiant skaudinančias ir nemalonias teksto žinutes, skambučiais, vaizdo įrašais;
- susirašinėjimas internetinėje erdvėje momentinėmis žinutėmis, bendravimas socialiniuose tinkluose, pokalbių kambariuose“;[34]
- „anonimiškumas ir viešumas“[35].

Internetinėms patyčioms dabartinė situacija (dėl viruso SARS-CoV-2 sukeliamos ligos Covid-19) dauguma mokinių mokosi nuotoliniu būdu ir dar daugiau laiko praleidžia virtualioje erdvėje) yra itin palanki. Mokymams persikėlus į virtualią erdvę, internetinės patyčios vyksta ir nuotolių pamokų metu. Apie vis labiau populiarėjančias patyčias internete įrodo ir atliktas tyrimas *Health Behaviour in school-aged children* (HBSC), kurio duomenimis Lietuva yra tarp „lyderiaujančių“ valstybių Europoje.

Nors UNESCO Švietimo skyriaus ataskaitoje socialinė atskirtis priskiriama psichologinėms patyčioms, tačiau apie socialinę atskirtį galima kalbėti kaip apie atskirą patyčių formą – socialines patyčias. Autoriai, kurie socialines patyčias išskiria, kaip atskirą formą, nurodo, kad jos pasireiškia gandų skleidimu bei asmens atskyrimu nuo grupės[36], taip pat asmeninių paslapčių dalinimusi[37]. Galima teigti, kad atstumdami asmenį „peštukai“ jį nustumia į socialinę izoliaciją, atskiria jį. Ši patyčių forma dažnai pasireiškia kombinacijoje kartu su psichologinėmis ar fizinėmis patyčiomis, ir tokios patyčios dažnai daromos grupėse asmenų, o ne individualiai. Ši patyčių forma, kaip ir psichologinės patyčios, gali ilgą laiką būti nepastebėtos, kas trukdo jų sustabdymui.

Patyčios yra agresijos forma, su kuria dažnai susiduriama mokyklose aplinkoje.[38] Agresoriaus, t.y. skriaudėjo taikiniu – patyčių objektu gali tapti bet kuris vaikas – tiek

[33] Neringa Grigutytė, Saulė Raižienė, Vilmantė Pakalniškienė, „Vaikų (ne)dalyvavimas elektroninėse patyčiose ir emociniai bei elgesio sunkumai“, *Psichologija*, 60 (2019): 73.
[34] UNESCO, „Behind the numbers: Ending school violence and bullying“, *supra note,* 4: 14
[35] Grigutytė, Raižienė, Pakalniškienė, *op. cit.*, 73.
[36] Beau Oldenburg, *supra note*, 23: 12.
[37] Hayoung Kim, Yoonsun Han , Juyoung Song, Tae Min Song, *supra note,* 24: 3.
[38] Veronika Buvalová Poláková, „Occurrence and Understanding of the Issues of Bullying in Primary Schools in Banska Bystrica“, *Universal Journal of Educational Research* 6, 2 (2018): 272.

išsiskiriantis iš bendraamžių, tiek neturintis išskirtinių bruožų. Išsiskiriantis iš klasės draugų, vaikas tampa patyčių auka dėl savo asmenybinių skirtumų, kurie sudaro palankias sąlygas patyčių atsiradimui. Patyčių aukomis dažnai tampa vaikai, priklausantys tam tikrai rasei, išpažįstantys kitokį tikėjimą nei jo bendraamžiai, turintys kokių nors sutrikimų (elgesio ar emocinių) ar negalių (regėjimo, klausos sutrikimų), taip pat išsiskiriantys savo fizinėmis savybėmis, išvaizda: yra labai smulkaus ar kaip tik stambus, linkusio į nutukimą, kūno sudėjimo, nešioja akinius, turi strazdanas ir raudonus plaukus ir pan.[39]

Patyčių atsiradimo priežastimis nėra tikslinga laikyti tik individualius asmenybės ypatumus, nes kaip minėta anksčiau tekste patyčias patiria ir niekuo neišsiskiriantys vaikai. Vadinasi, patyčių atsiradimui įtakos turi ir aplinkos veiksniai.

Didelę įtaką patyčių atsiradimui turi vaiko šeimos aplinka, smurto ir agresyvaus elgesio (ne) toleravimas joje. Kaip žinoma, šeima yra svarbiausia socialinė institucija, perteikianti tam tikrus elgesio modelius, kuriuos įsisąmonina ir perima vaikas. Nė vienas vaikas negimsta blogu, jis tokiu tampa, todėl dažnai jau šeimoje pradeda formuotis vaiko netinkamo, [40] „delinkventinio elgesio užuomazgos, o mokykloje toks elgesys tampa vis dažnesnis.“[41] Psichologas D. Olweus[42] išskiria agresyvaus elgesio, skatinančio patyčias, priežastis, susijusias su šeima:

- vaiko emocinis ryšys su tėvais/ globėjais: meilės, dėmesio ir šilumos trūkumas, priešiškumo formavimasis;
- vaiko agresyvaus elgesio toleravimas šeimoje: nuolaidžiavimas ir agresyvumo toleravimas, netinkamo elgesio ribų nenustatymas;
- auklėjimo stilius: fizinės bausmės ir smurtas skatina vaiko agresyvumą, moko jį smurto naudojimo prieš silpnesnį („smurtas gimdo smurtą“).

Vaikas, patyręs smurtą, tėvų priešiškumą, agresyvaus elgesio toleravimą šeimoje, išmoksta tokį elgesio modelį ir mokykloje nemokėdamas valdyti pykčio, išreikšti emocijų, bendrauti su kitais mokiniais, imasi agresijos kaip problemų sprendimo būdo.

Straipsnyje apie patyčių problemos atsiradimą ir supratimą išskiriamos patyčių atsiradimo priežastys, susijusios su mokykla, t.y. mokytojų abejingumas, nepakankamas bendravimas ir nesidomėjimas mokinių problemomis, mokytojų nesugebėjimas pastebėti ir atpažinti agresijos požymių, taip pat atskyrimas imlesnių, gabesnių mokymuisi vaikų nuo

[39] Vilija Targamadzė, Džiuginta Valeckienė, „Patyčios bendrojo lavinimo mokykloje samprata: priežasčių, formų ir pasekmių diskursas“, *Pedagogika Vilnencia* 19 (2007): 165-166.
[40] Vaida Padgurskytė, „Paauglių delinkventinio elgesio apraiškos mokykloje“, *Jaunųjų mokslininkų darbai* 45,1 (2018): 8.
[41] *Ibid*
[42] Dan Olweus, „Bullying at school:Basic facts and effects of school based intervention program“, *Journal of Child psychology and Psychiatry* 35 (1994): 1171–1190.

silpnesnių.[43] Mokytojai dažnai neskiria pakankamai reikšmės mokinių prasivardžiavimams ir kitų formų patyčioms (ne fizinėms), manydami, kad tai „vaikų žaidimai“ ir tai nėra rimta. Taip pat dažnai mokytojai ir mokyklos administracija turi didelį krūvį ir žmogiškųjų išteklių trūkumą, kad būtų skiriamas pakankamas dėmesys kiekvienam mokiniui, kuriam to reikia.

Patyčių atsiradimą paaiškina ir paauglių tarpusavio konkuravimas ir siekis dominuoti, kuris atsiranda paauglių gyvenime vykstant pokyčiams: socialinio gyvenimo ir asmenybės. Paaugliai, siekdami įrodyti savo vertę, įgyti tam tikrą statusą, neretai pasitelkia agresiją bei patyčias. Fiziškai stipresni ir didesni vaikai (dažniausiai berniukai) ima dominuoti silpnesniųjų bendraklasių atžvilgiu.[44] Siekiantys dominuoti ir įgyti statusą bendraklasių akivaizdoje, savo aukomis dažnai pasirenka lengvai pažeidžiamus, silpnesnius vaikus, kurie yra lengviau pažeidžiami emociškai, nesavarankiški, priklausomi nuo kitų, bijantys apsiginti ir papriešta rauti.

1.2. Patyčių reiškinio paplitimas Lietuvoje

Patyčių kultūra yra gaji Lietuvos visuomenėje ir tai yra ne tik mokyklų, bet ir visos visuomenės problema. Anot mokslininko prof. dr. Kastyčio Šmigelsko, patyčių ir kitokio žeminančio elgesio egzistavimą tarp vaikų ir tarp suaugusiųjų palaiko nepalanki, neatjaučianti aplinka, kurioje žmogus nėra priimamas toks, koks yra, kur egzistuoja stipri hierarchinė sistema, kur amžius ar statusas dažnai naudojami kaip galia.[45]

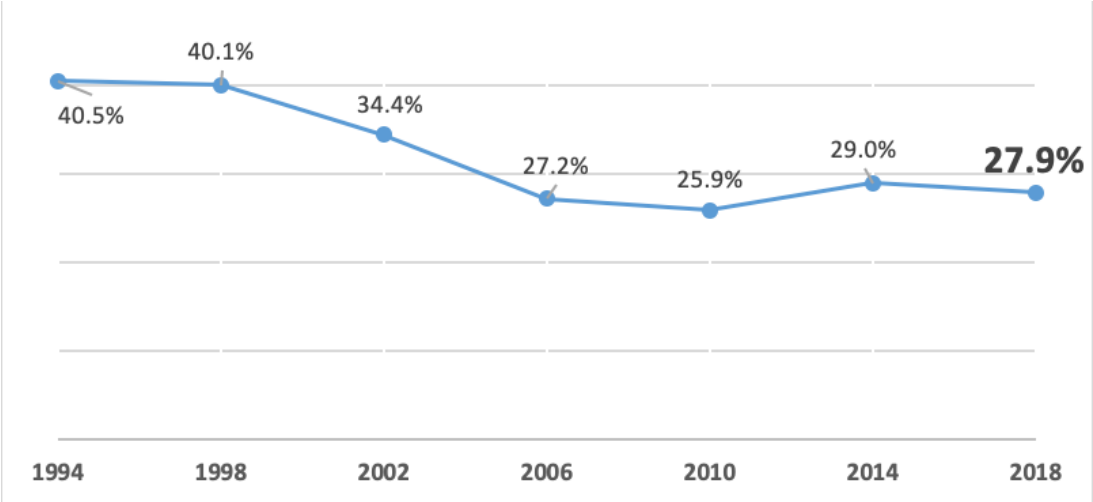
Patyčios yra plačiai pasaulyje paplitęs reiškinys, į kurį neretai suaugusieji reaguoja kaip į natūralų dalyką – visais laikais vaikai vieni iš kitų tyčiojosi, prasivardžiavo, „anksčiau tyčiodavosi iš manęs, dabar tyčiojasi iš mano vaiko“.

Lietuvoje patyčių problema pradėta plačiau nagrinėti nuo 1994 m., mūsų šaliai prisijungus prie Pasaulinės sveikatos organizacijos inicijuojamo Tarptautinio Moksleivių sveikatos ir gyvensenos tyrimo.[46] Šiame tyrime yra stebimas patyčių mastas bei jo pokyčiai. Tyrimo duomenimis, Lietuvai prisijungus prie šio tyrimo, t.y. nuo 1994 m., mūsų šalyje yra pastebimas patyčių sumažėjimas (žr. 2 pav.). „Lyginant su 2014 metų tyrimu, stebimas minimalus patiriančių patyčias sumažėjimas – 2014 m. patyčias patyrė 29 proc. mokinių, o 2018 m. – 27,9 proc.“ – tyrimo rezultatus komentuoja HBSC tyrimo Lietuvoje pagrindinis tyrėjas, Lietuvos sveikatos

[43] Poláková, *supra note*, 38: 273-274.
[44] Girdvainis, *supra note*, 7: 10.
[45] „Patyčių paplitimas Lietuvoje: mokyklinio amžiaus vaikų gyvensenos ir sveikatos tyrimo rezultatai 2018 m.“, Be patyčių, žiūrėta 2021 m. vasario 9 d., https://www.bepatyciu.lt/kampanija-be-patyciu/tyrimai-apie-patycias-copy/
[46] „Sveikatos ir gyvensenos tyrimas: Lietuvos vaikų ir jaunimo sveikata bei gyvensena gerėja“, Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, žiūrėta 2021 m. vasario 8 d., https://lsmuni.lt/lt/naujienos/naujienos/sveikatos-irgyvensenos-tyrimas-lietuvos-vaiku-ir-jaunimo-sveikata-bei-gyvensena-gereja.html

mokslų universiteto Visuomenės sveikatos fakulteto Sveikatos tyrimų instituto mokslininkas prof. dr. Kastytis Šmigelskas.[47]

1 pav. Patyčių paplitimas Lietuvoje nuo 1994 m.
Šaltinis: https://www.bepatyciu.lt/kampanija-be-patyciu/tyrimai-apie-patycias-copy/

Nepaisant patyčių paplitimo mažėjimo tendencijos, Pasaulinės sveikatos organizacijos inicijuojamame tyrime Lietuva, kartu su kitomis Rytų Europos valstybėmis (Latvija, Estija, Moldova, Rusija, Ukraina) išsiskiria didžiausiais ar vienais didžiausių rodiklių.[48]

Tarptautinio Moksleivių sveikatos ir gyvensenos tyrimo duomenimis pagal patyčių paplitimo mastą, lyginant su Europos valstybėmis, Lietuvos rodikliai didžiausi šiose kategorijose:

- 11-mečiai, kurie per pastaruosius du mėnesius bent du kartus mokykloje patyrė patyčias (26 proc. mergaitės ir 29 proc. berniukai, Europos vidurkis – 11 proc.);
- 13-mečiai kurie per pastaruosius du mėnesius bent du kartus mokykloje patyrė patyčias (31 proc. mergaitės ir 32 proc. berniukai, Europos vidurkis – 11 proc.);
- 15-mečiai, kurie per pastaruosius du mėnesius bent du kartus mokykloje patyrė patyčias (21 proc. mergaitės ir 26 proc. berniukai, Europos vidurkis – 8 proc.);
- 13-mečiai, kurie per pastaruosius du mėnesius bent du kartus mokykloje tyčiojosi iš kitų (17 proc. mergaitės ir 24 proc. berniukai, Europos vidurkis – 7 proc.);
- 15-mečiai, kurie per pastaruosius du mėnesiu bent du kartus mokykloje tyčiojosi iš kitų (15 proc. mergaitės ir 30 proc. berniukai, Europos vidurkis – 7 proc.);

[47] „Patyčių paplitimas Lietuvoje: mokyklinio amžiaus vaikų gyvensenos ir sveikatos tyrimo rezultatai 2018 m.“, Be patyčių, žiūrėta 2021 m. vasario 8 d., https://www.bepatyciu.lt/kampanija-be-patyciu/tyrimai-apie-patycias-copy/
[48] J, Currie D, Budisavljevic S, Torsheim T, Jåstad A, Cosma A et al., editors. Spotlight on adolescent health and well-being. Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. International report. Volume 2. Key data. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2020.

- 15-mečiai, kurie bent vieną kartą per pastaruosius du mėnesius patyrė internetines patyčias (16 proc. mergaitės ir 29 proc. berniukai, Europos vidurkis – 12 proc.);
- 13-mečiai, kurie bent vieną kartą per pastaruosius du mėnesius tyčiojosi iš kitų internete (16 proc. mergaitės ir 29 proc. berniukai, Europos vidurkis – 10 proc.).[49]

Kitos kategorijos, kuriose Lietuvos rodikliai nėra didžiausi, tačiau mūsų valstybė yra tarp „pirmaujančių“ Europos šalių:

- 11-mečiai, kurie per pastaruosius du mėnesius bent du kartus mokykloje tyčiojosi iš kitų (9 proc. mergaitės ir 21 proc. berniukai, Europos vidurkis – 6 proc.);
- 11-mečiai, kurie bent vieną kartą per pastaruosius du mėnesius patyrė internetines patyčias (18 proc. mergaitės ir 20 proc. berniukai, Europos vidurkis – 13 proc.);
- 15-mečiai, kurie bent vieną kartą per pastaruosius du mėnesius tyčiojosi iš kitų internete (14 proc. mergaitės ir 31 proc. berniukai, Europos vidurkis – 11 proc.);
- 11-mečiai kurie bent tris kartus per pastaruosius dvylika mėnesių buvo įtraukti į muštynes (2 proc. mergaitės ir 14 proc. berniukai, Europos vidurkis – 12 proc.);
- 13-mečiai, kurie bent tris kartus per pastaruosius dvylika mėnesių buvo įtraukti į muštynes (5 proc. mergaitės ir 14 proc. berniukai, Europos vidurkis – 14 proc.);
- 15-mečiai, kurie bent tris kartus per pastaruosius dvylika mėnesių buvo įtraukti į muštynes (4 proc. mergaitės ir 13 proc. berniukai, Europos vidurkis – 8 proc.).[50]

Vertinant pateiktus tyrimo duomenis, akivaizdu, kad Lietuvoje berniukų ir mergaičių, patiriančių patyčias yra gerokai daugiau už kitų šalių bei Europos vidurkį. Nors tyrimo duomenys rodo, kad berniukai yra labiau linkę į patyčias nei mergaitės, jie taip pat dažniau jas patiria, tačiau akivaizdu, kad patyčios vyksta tiek tarp berniukų, tiek tarp mergaičių. Tyrimo duomenimis, Lietuvos mergaičių, kurios tyčiojasi, rodiklis taip pat yra didesnis už kitų šalių bei Europos vidurkį.

Skirtumai tyrinėjant patyčių paplitimą tarp berniukų ir tarp mergaičių yra aptinkami pagal labiausiai paplitusias patyčių formas. Pastebėta, kad berniukams dažniau yra būdingos fizinių patyčių formos, tokios kaip stumdymas, mušimas ir pan., o mergaitės dažniau linkusios į verbalines, socialines patyčias – apkalbinėjimas, ignoravimas.[51] Patyčių formų paplitimą tarp skirtingų lyčių mokinių rodo 2017 m. Prienų „Ąžuolo“ progimnazijoje atliktas tyrimas, kuriame dalyvavusios mergaitės, dažniau patyrė verbalines, socialines patyčias – iš 120 tyrime dalyvavusiųjų, 53 respondentės patyrė žodines patyčias, o 49 – susidūrė su melais, gandais, apkalbomis. Klaipėdos pedagoginės psichologinės tarnybos atliktas tyrimas rodo, kad fizines

[49] J, Currie D, Budisavljevic S, Torsheim T, Jåstad A, Cosma A et al., editors, *supra note*, 48: 98-107.
[50] *Ibid*
[51] Robertas Povilaitis ir kt., *Kuriame mokyklą be patyčių* (Vilnius: Multiplex, 2007), 35.

patyčias dažniau patiria berniukai. Šiame tyrime dalyvavo 958 respondentai (580 mergaičių, 375 berniukų, 3 respondentai nenurodė lyties) iš 20-ies Klaipėdos mokyklų. Tyrimo duomenimis 17,65 proc. mergaičių yra patyrusios fizines patyčias vieną ar du kartus, o berniukų rodiklis siekia 22,93 proc.[52]

1.3. Neteisinės patyčių pasekmės

Santykiai tarp bendraamžių vaidina svarbu vaidmenį vaikų ir paauglių gyvenime, todėl tarpusavio bendravimas ir jo kokybė turi daug įtakos. Taip ypač galima pasakyti kalbant apie užgaulius, įžeidžiančius tarpusavio santykius – patyčias.[53] Patyčios visuomet turi negatyvių pasekmių vaikams, nesvarbu, ar tas vaikas agresorius, ar patyčių auka.[54]

Dažniausiai mokslinėje literatūroje yra kalbama apie neigiamas pasekmes būtent patyčias patyrusiam vaikui. Patyčių patyrimas gali sukelti psichinių, emocinių, sveikatos ir elgesio problemų[55]: žemas savęs vertinimas, nerimas, depresija, vienišumas, savižudybės rizika, alkoholio ar narkotikų vartojimas, prasti akademiniai pasiekimai ir nesaugumo jausmas mokykloje, taip pat galvos ar pilvo skausmas, miego problemos, hiperaktyvumas arba kaip tik didelis pasyvumas.[56] Vaikystėje ar paauglystėje patirtos patyčios neretai turi ilgalaikių pasekmių, lemia vaiko raidą. Suaugusiojo vaikystėje patirtos patyčios gali turėti įtakos jo bendravimo, elgesio ir emocinėms problemoms.

Neigiamos patyčių pasekmės jas patyrusiam vaikui yra nenuginčijamos, tačiau su neigiamais patyčių reiškinio padariniais susiduria ir patyčias inicijuojantys mokiniai – skriaudėjai.

Vaikai, beištyčiojantys iš kitų, gali patirti neigiamų emocinių, elgesio ir psichinės sveikatos padarinių.[57] Tokiems vaikams suaugus kyla elgesio problemų: tyčiodamiesi iš kitų jie išmoksta, kad naudodami fizinę ir psichologinę jėgą gali pasiekti tikslų, gauti tai, ko nori. Tokį elgesį (agresiją, jėgos naudojimą) sunku „išgyvendinti“ ir neretai jis lieka ir suaugusiojo gyvenime bei kelia problemas. Taip pat nustatyta, kad vaikai, kurie tyčiojasi iš kitų, turi didesnę riziką patirti psichosomatines (psichikai susiduriant su stipriais išgyvenimais, emocijomis, ji

[52] „Patyčių tyrimo ataskaita“, Klaipėdos pedagoginė psichologinė tarnyba, žiūrėta 2021 m. vasario 13 d., http://www.klaipedosppt.lt/images/Paslaugos/Prevencija/2016%20patyciu%20tyrimo%20ataskaita.pdf
[53] Michael Kaess, „Bullying: peer-to-peer maltreatment with severe consequences for child and adolescent mental health“, *European Child & Adolescent Psychiatry* 27 (2018): 945.
[54] Luminița Mihaela Drăghicescu, Ioana Stăncescu, *supra note* 29: 118.
[55] Suzanne Le Menestrel, „Preventing Bullying: Consequences, Prevention, and Intervention“, *Journal of Youth Development* 15, 3 (2020): 11.
[56] Grigutytė, Raižienė, Pakalniškienė, *supra note* 33: 74.
[57] Suzanne Le Menestrel, *op. cit.*, 12.

permeta juo į kūną – atsiranda jausmui skirti fiziniais pojūčiai[58]) problemas ir sutrikimus, nei jų bendraamžiai, kurie nedalyvauja patyčiose.[59]

Visuomenėje vyrauja mitas, kad patyčios būdingos tik mokyklinio amžiaus vaikams, iš jų išaugama ir jos ilgainiui baigiasi. Netiesa, kad baigus mokyklą baigiasi ir patyčios. Patyčios ilgainiui gali peraugti į kitokį agresyvų ar socialiai nepageidautiną elgesį vyresniame amžiuje. D. Olweus atlikto tyrimo duomenimis, 60 proc. berniukų, kurie aktyviai tyčiojosi iš savo bendraamžių vidurinėje mokykloje, iki 24 metų amžiaus padarė bent vieną nusikaltimą, o 35-40 proc. – 3 ir daugiau nusikaltimų.[60] Tai reiškia, kad neretai nekaltomis laikomos patyčios išauga, transformuojasi į nusikalstamus veiksmus, nusikaltimus

1.4. Teisinės patyčių pasekmės

Patyčios sukelia ne tik neteisines (sveikatos, psichikos, emociniai sutrikimai), bet ir teisines pasekmes patyčių agresoriui. Dėl jo neigiamo, netinkamo elgesio mokykloje kyla atsakomybė: drausminė, administracinė ir kartais netgi baudžiamoji.

Drausminė atsakomybė mokiniui kyla už mokyklos vidaus tvarkos taisyklių ir mokinio elgesio normų pažeidimus. Drausminio poveikio priemonių mokiniams taikymą kiekviena mokykla nusistato individualiai ir jų taikymo tvarką įsakymu patvirtina mokyklos direktorius. Nustatytos ir patvirtintos poveikio priemonės yra taikomos dėl netinkamo mokinio elgesio – „keliantis realų pavojų jo paties ir (ar) kitų asmenų gyvybei, sveikatai, psichologiniam ar fiziniam saugumui arba turtui, taip pat pasikartojantis, tyčinis, agresyvus, įžūlus, griaunantis ugdymosi procesą, pažeidžiantis kitų asmenų garbę ir orumą bei psichologinį ir fizinį saugumą elgesys“[61]

Dažniausiai mokyklose yra taikomos šios drausminio poveikio priemonės: žodinė pastaba, pastabos įrašymas į elektroninį dienyną, iškviečiami tėvai pokalbiui dėl netinkamo vaiko elgesio, mokinio elgesio svarstymas Vaiko gerovės komisijoje ar net kreipimasis į savivaldybės administracijos direktorių dėl vaiko minimalios ar vidutinės priežiūros skyrimo.[62]

---

[58] Agnė Kirvaitienė, „Psichosomatiniai sutrikimai“, Psichoterapijos centras, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. https://www.psichoterapijoscentras.lt/psichosomatiniai_sutrikimai/.

[59] Suzanne Le Menestrel, *supra note*, 55: 12.

[60] „Mitai apie patyčias“, Be patyčių, žiūrėta 2021 m. vasario 18 d., https://old.bepatyciu.lt/lt/apie-patycias/mitai-apie-patycias/

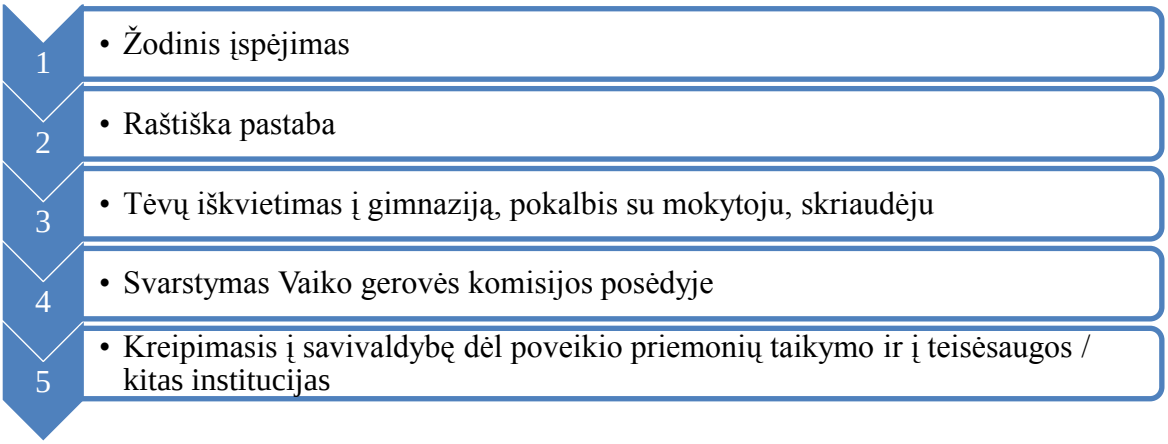
[61] Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 28 d. įsakymas Nr. V-1268 „Dėl pritarimo rekomendacijoms dėl poveikio priemonių taikymo netinkamai besielgiantiems mokiniams“, *Informaciniai pranešimai*, 2012-09-05, Nr. 71-632.

[62] „Šiaulių „Romuvos“ progimnazijos direktoriaus įsakymas Nr. V-175 „Mokinių skatinimo ir nuobaudų skyrimo tvarka““, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. , http://www.romuvospm.lt/dokumentai/veiklos_dokumentai/Mokiniu%20skatinimo%20ir%20nuobaudu%20skyrimo%20tvarka.pdf.

Šios priemonės atsispindi ir Olweus patyčių prevencijos programos (bus aptarta vėliau darbe) nuostatose, tai yra vadinamos nuobaudų kopėtėlės, kurios esant patyčių atvejui taikomos nuosekliai, laiptelis po laiptelio.

2 pav. Olweus nuobaudų kopėtėlės

Šaltinis: parengta autorės pagal Olweus patyčių prevencijos programą [63]

Iš pradžių pastebėjus patyčias yra sustabdomas netinkamas elgesys ir mokinys įspėjamas žodžiu. Mokinio elgesiui nepasitaisius, jis pateikia raštišką savo elgesio paaiškinimą ir gauną raštišką pastabą. Vėliau apie patyčių atvejį yra informuojami tėvai ir kviečiami pokalbiui į mokyklą. Galiausiai mokinio elgesys yra svarstomas mokyklos Vaiko gerovės komisijos posėdyje arba kreipiamasi į savivaldybę dėl netinkamo vaiko elgesio svarstymo ir poveikio priemonių taikymo Savivaldybės Vaiko gerovės komisijoje.

Vaiko gerovės komisijos (VGK) yra sudaromos kiekvienoje mokykloje ir savivaldybės administracijoje. Savivaldybės administracijos VGK paskirtis yra bendradarbiaujant su mokyklų VGK ir kitomis vaiko gerovės srityje dirbančiomis institucijomis, užtikrinti savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų gerovę. Mokyklos VGK paskirtis yra užtikrinti vaiko mokymuisi saugią ir palankią aplinką.[64]

Savivaldybės VGK posėdyje svarstoma netinkamai besielgiančiam vaikui skirti minimalios ar vidutinės priežiūros priemones. Šių priemonių taikymo, skyrimo ir vykdymo tvarką reglamentuoja Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (toliau – Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas).[65]

Ilgą laiką Lietuvoje nebuvo įstatymo, kuris nusikaltusiems vaikams, neturintiems amžiaus, nuo kurio kyla baudžiamoji atsakomybė, numatytų specialių intervencijos priemonių.

[63] „Olweus bullying prevention program“, Hosack elementary school, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d., https://www.northallegheny.org/cms/lib/PA01001119/Centricity/Domain/1525/LadderofDisciplineCodeConduct.pdf
[64] „Komisijos“, Nacionalinė švietimo agentūra, žiūrėta 2021 m. vasario 21 d., https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/psichologijos-skyrius/minimali-ir-vidutine-prieziura/komisijos/.
[65] Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, *Valstybės žinios*, 2007-07-19, Nr. 80-3214.

Priimant Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymą buvo siekiama sukurti vientisą sistemą darbui su elgesio problemų turinčiais vaikais, nesulaukusiais baudžiamosios atsakomybės amžiaus, teikti jiems socialinę pedagoginę, psichologinę ir kitokią pagalbą.[66]

Analizuojant šio įstatymo nuostatas teigtina, kad netinkamai besielgiančiam, nusikaltusiam vaikui yra visais įmanomais būdais siekiama suteikti pagalbą: padėti įveikti susiformavusį ydingą elgesį, padėti pasiekti teigiamų elgesio pokyčių, ugdyti atsparumą neigiamai socialinei aplinkai ir atsakomybės už savo poelgius supratimą bei pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms.[67] Įstatymo esmė yra pagalbos suteikimas, o ne bausmės skyrimas.

Remiantis įstatymu minimali vaiko priežiūros priemonė yra įpareigojimas, kurį vykdant vaikui teikiama socialinė, švietimo bei kita pagalba neatskiriant vaiko nuo jo atstovų pagal įstatymą. Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme numatyta, kad vaikui vykdant minimalią priežiūrą gali būti taikomos šios priemonės:

- lankytis pas specialistą;
- lankyti vaikų dienos centrą;
- tęsti mokymąsi toje pačioje ar kitoje bendrojo ugdymo mokykloje arba profesinio mokymo įstaigoje;
- dalyvauti neformaliojo vaikų švietimo, elgesio keitimo, socialinio ugdymo, prevencijos programose;
- gydytis psichikos ir elgesio sutrikimus dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo;
- dalyvauti mediacijos procese;
- atlikti bendruomenei arba švietimo ar kitai įstaigai ar institucijai naudingą veiklą.[68]

Įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje numatyti pagrindai, kuriems esant vaikui taikoma minimali priežiūra:

- padarė nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių turinčią veiką;
- padarė administracinio nusižengimo požymių turinčią veiką;
- padarė administracinį nusižengimą, tačiau jam nebuvo paskirta administracinė nuobauda ir administracinio poveikio priemonė;
- nelankė mokyklos ir per mėnesį be pateisinamos priežasties praleido daugiau kaip pusę pamokų ar ugdymui skirtų valandų.[69]

[66] Simonas Nikartas ir kt., *Vaiko minimalios priežiūros priemonės Lietuvoje: prielaidos, situacija ir įgyvendinimo problemos* (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2013), 4.
[67] Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, *Valstybės žinios*, 2007-07-19, Nr. 80-3214.
[68] *Ibid*
[69] *Ibid*

Pirmaisiais dviem punktais, kai padaryta nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo, administracinio nusižengimo požymių turinti veika, vaikui taikoma minimali priežiūra tuomet, kai jis veikos padarymo metu neturi amžiaus, nuo kurio Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – Baudžiamasis kodeksas) ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – Administracinių nusižengimų kodeksas) tvarka kyla baudžiamoji ar administracinė atsakomybė.

Esminis vidutinės ir minimalios priežiūros priemonės skirtumas yra tas, jog esant vidutinei priežiūrai vaikas yra atskiriamas nuo savo atstovų pagal įstatymą ir vidutinė priežiūra yra vykdoma vaikų socializacijos centre – vaikas ten gyvena ir mokosi, jam teikiama švietimo pagalba, socialinės, sveikatos priežiūros ir kitos paslaugos.[70] Vaikų socializacijos centras yra valstybinė specializuota įstaiga priskiriama bendrojo ugdymo mokyklų grupei ir skirta delinkventinio elgesio vaikams, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė.[71]

Įstatyme numatyta, kad vidutinė priežiūra skiriama vaikui:

- kuris padarė nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių turinčią veiką, tačiau neturi amžiaus, nuo kurio kyla baudžiamoji atsakomybė, ir kai vaiko elgesys kelia realų pavojų jo ar kitų žmonių gyvybei, sveikatai ar turtui;
- kai vaiko minimalios priežiūros priemonių taikymo metu nebuvo pasiekta teigiamų jo elgesio pokyčių;
- vaikas į socializacijos taip pat gali būti siunčiamas Baudžiamajame kodekse nustatytais atvejais, kai skiriama auklėjamojo poveikio priemonė.[72]

Minimali ir vidutinė priežiūra vaikui skiriama, kai jis neturi amžiaus, nuo kurio kyla administracinė (atsakomybėn traukiamas asmuo, kuriam iki nusižengimo padarymo buvo suėję 16 metų[73]) ar baudžiamoji (asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję 16 metų, o Baudžiamojo kodekso 13 str. 2 d. numatytais atvejais – 14 metų[74]) atsakomybė.

Teisinės atsakomybės (administracinės ir baudžiamosios) priemonės yra skiriamos tiems vaikams, kurių amžius ir socialinė bei psichinė branda yra pakankami, kad suvoktų padarytos nusikalstamos veikos ar administracinio teisės pažeidimo sunkumą ir galėtų prisiimti

[70] Simona Bielūnė, „Požiūrio į delinkventus ir jiems skirtų įstaigų kaita: teorinės įžvalgos“, *Pedagogikos istorija ir šiandiena* 37 (2017): 104.
[71] „Socializacijos centrai“, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, žiūrėta 2021 m. vasario 21 d., https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Socializacijos%20centras_2020-06-08.pdf.
[72] Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, *Valstybės žinios*, 2007-07-19, Nr. 80-3214.
[73] Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, *TAR*, 2015-07-10, Nr. 11216.
[74] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000-10-25, Nr. 89-2741.

teisinę atsakomybę dėl atitinkamos teisę pažeidžiančios veikos padarymo.[75] Toliau darbe bus kalbama būtent apie mokinius, kuriems gali kilti ir kyla atsakomybė (administracinė ar baudžiamoji) už jų veiksmus patyčių (smurto) mokykloje metu.

Kaip minėta anksčiau darbe, patyčios pasireiškia daiktų atiminėjimu iš bendraamžių ir jų sugadinimu ar net sunaikinimu, taip pat patyčioms būdingos muštynės, įžeidinėjimai. Už šias veikas mokiniams, turintiems 16 metų amžiaus, gali kilti administracinė atsakomybė, ir tokie asmenys už savo veiksmus atsako pagal Administracinių nusižengimų kodekso normas.

Administracinių nusižengimų kodekso 115 straipsnyje yra numatyta atsakomybė už tyčinį turto sunaikinimą ar sugadinimą. Atsakomybė pagal šį kodekso straipsnį kyla tuomet, kai tyčine veika nukentėjusiajam yra padaroma žala, kuri neviršija trijų bazinių baudų ir nuobaudų dydžio.[76] Bazinis baudų ir nuobaudų dydis šiuo metu yra lygus 50 eurų[77], vadinasi administracinė atsakomybė už minėtą straipsnį kylą tuomet, kai nukentėjusiajam padaryta ne didesnė nei 150 eurų žala.

To paties kodekso 481 straipsnyje numatyta atsakomybė už nedidelį viešosios tvarkos pažeidimą. Tokiu pažeidimu laikomi necenzūriniai žodžiai ar gestai viešose vietose, įžeidžiamas kibimas prie žmonių ir kiti tyčiniai veiksmai, kuriais siekiama pažeisti viešąją tvarką ir žmonių rimtį.[78] Patyčių atveju mokykloje, nedideliu viešosios tvarkos pažeidimu galėtų būti laikomas necenzūrinių žodžių vartojimas bendraklasių atžvilgiu, kai pastarieji yra iškeikiami ir įžeidinėjami nepagarbiomis frazėmis ar žodžiais, taip pat, kai skriaudėjas fiziškai sąveikauja su patyčių auka, t. y. stveria už rankų ar kitų kūno dalių, stumdosi, agresyviai priekabiauja. Nedideliu viešosios tvarkos pažeidimu gali būti laikomas ir muštynių sukėlimas viešoje vietoje – mokykloje, pavyzdžiui, administracinio nusižengimo byloje Nr. AN17.-16-482/2020 teismas, nustatė, kad „pagrindinėje mokykloje 10 klasės mokinys A. B., 16 metų amžiaus, sugriebęs rankomis 8 klasės mokinį O. K., 14 metų amžiaus, kitų vaikų akivaizdoje bandė įmesti į šiukšliadėžę, dėl ko O. K. dėl tokio elgesio patyrė iš A. B. patyčias ir gėdą prieš kitus vaikus, mačiusius įvykį.[79]“ A. B. šioje byloje inkriminuojamas LR ANK 481 str. 1 d.

Nestabdomos patyčios mokykloje ilgainiui gali virsti nusikalstamais veiksmais, pažeidžiančiais nukentėjusių mokinių neliečiamybę, darant žalą jų asmeniui, turtui ar abiems. Tokia situacija susiklostytų mokykloje vykstant patyčioms ir jas priskiriant nusikalstamai veikai

[75] Nikartas ir kt., *supra note*, 66: 9.
[76] Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, *TAR*, 2015-07-10, Nr. 11216.
[77] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. Spalio 14 d. Nutarimas Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2008-10-21, Nr. 121-4608.
[78] Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, *TAR*, 2015-07-10, Nr. 11216.
[79] „Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų 2020-01-15 nutartis administracinių teisės pažeidimų byloje Nr. AN17.-16-482/2020“, žiūrėta 2021 m. vasario 21 d., https://eteismai.lt/byla/136887543775537/AN17_-16-482/2020?word=mu%C5%A1tyn%C4%97s%20mokykloje.

(smurtui mokykloje) pagal atitinkamas baudžiamojo kodekso normas, pavyzdžiui, turto sunaikinimas ar sugadinimas, aplaidus didelės ar esminės žalos aukos sveikatai padarymas.[80]

Atsakomybė už šias nusikalstamas veikas yra numatyta Baudžiamojo kodekso 135 str. Sunkus sveikatos sutrikdymas, 136 str. Sunkus sveikatos sutrikdymas labai susijaudinus, 137 str. str. 140 str. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas, 187 str. Turto sunaikinimas ar sugadinimas.[81] Už viešosios tvarkos pažeidimus taip pat gresia baudžiamoji atsakomybė (Baudžiamojo kodekso 284 str.), pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. N1-83-517/2017, teismas nustatė, kad „kaltinamasis E. M. savo įžūliu elgesiu viešoje vietoje, t.y. mokyklos koridoriuje, matant pašaliniams asmenims, sukėlęs muštynes ir triukšmą, demonstravo nepagarbą aplinkiniams ir aplinkai bei sutrikdė visuomenės rimtį ir tvarką“. Taip pat teismas nustatė, kad baudžiamojon atsakomybėn pagal minėtą baudžiamojo kodekso straipsnį traukiamas tas, kas „viešoje įžūliu elgesiu, grasinimais, patyčiomis arba vandališkais veiksmais demonstravo nepagarbą aplinkiniams ar aplinkai ir sutrikdė visuomenės rimtį ir tvarką. Vienas iš būdų, kuriuo gali būti sutrikdoma visuomenės rimtis ir tvarka, yra fizinio smurto panaudojimas prieš kitą asmenį viešoje vietoje“.[82]

Patyčios vienareikšmiškai turi neigiamų pasekmių tiek patyčių aukai, tiek skriaudėjui, nes veikia fizinę, emocinę sveikatą, turi įtakos elgesio problemoms.

[80] Margevičiūtė, *supra note*, 6: 59.
[81] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000-10-25, Nr. 89-2741.
[82] „Ukmergės rajono apylinkės teismo 2017-11-06 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-83-517/2017“, žiūrėta 2021 m. vasario 23 d., https://eteismai.lt/byla/65054192586864/N1-83-517/2017.

2. SMURTO IR PATYČIŲ PREVENCIJA LIETUVOS ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE

Prevencija – tai „išankstinis kelio užkirtimas, užbėgimas už akių kokiam nors reiškiniui ar įvykiui.“[83] Prevencija yra nuolatinis procesas, apimantis esamų (galimų) problemų nustatymą, tinkamų priemonių joms spręsti parinkimą ir vykdymą, poveikio įvertinimą ir tolesnių veiksmų planavimą.[84]

Patyčių prevencija siekiama užkirsti kelią netinkamo ir agresyvaus elgesio apraiškoms, keisti požiūrį į patyčias. Patyčių prevencijos tikslas yra sukurti saugią aplinką mokykloje, kurioje mokinio asmenybė gali augti, bręsti, ugdytis, taip pat tokioje mokykloje vaikas gali jaustis saugus, gerbiamas, išklausomas.[85]

Siekiant patyčių prevencijos programų efektyvumo, jos turėtų įtraukti visą mokyklos bendruomenę[86], t.y. programos turi būti vykdomos 3 lygmenimis: mokyklos, klasės ir individualiu[87]. Kiekviename iš paminėtų lygmenų yra taikomos tam tikros prevencinės priemonės. Patyčių prevencijai vykstant mokyklos lygmeniu yra kuriama saugi aplinka, pozityvus mikroklimatas, formuojamos mokinių vertybės, įtraukiami tėvai (globėjai, rūpintojai)[88]. Prevencija mokyklos lygmeniu vykdoma šiomis priemonėmis:

- sukuriama patyčių reiškinio mažinimo strategija;
- visi mokyklos bendruomenės nariai turi reaguoti į vykstančias patyčias;
- organizuojamos konferencijos;
- kuriamos mokyklos elgesio taisyklės;
- organizuojami prevenciniai renginiai;
- mokinių bei jų tėvų švietimas apie socialiai priimtiną bendravimą, pagalbos ieškojimą.[89]

Klasės lygmeniu prevencija turi būti integruojama į mokymo programą, svarbu skirti laiko bendravimui apie tarpusavio santykius.[90] Prevencija klasės lygmeniu vykdoma šiomis priemonėmis:

- klasėje nustatomos elgesio taisyklės;
- kuriama teigiama klasės atmosfera;

[83] Visuotinė lietuvių enciklopedija, žiūrėta 2021 m. vasario 24 d., https://www.vle.lt/straipsnis/prevencija/.
[84] „Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijos“, *Švietimo naujienos* 5, 371 (2017): 22.
[85] Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2017 m. kovo 22 d. Įsakymas Nr. V-190 „Dėl smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijų patvirtinimo“, *TAR*, 2017-03-23, Nr. 4754.
[86] Povilaitis ir kt., *supra note*, 51: 57.
[87] Larsson, *supra note*, 10: 71.
[88] Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2017 m. kovo 22 d. Įsakymas Nr. V-190 „Dėl smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijų patvirtinimo“, *TAR*, 2017-03-23, Nr. 4754.
[89] Tandzegolskienė, Vančugovaitė, *supra note*, 9: 187.
[90] Giedrius Girdvainis ir Rasa Pocevičienė, „Patyčių problema ir jos prevencijos bendrojo lavinimo mokykloje analizė“, *Jaunųjų mokslininkų darbai* 25, 4 (2009): 130-132.

- mokiniai supažindinami su skirtingomis kultūromis, religijomis;
- klasės valandėlių organizavimas;
- vedamos socialinio ugdymo valandėlės;
- bendradarbiaujama su mokinių tėvais.[91]

Patyčių prevencija individualiu lygmeniu apima pagalbos suteikimą patyčių aukai ir skriaudėjui[92] bei pasireiškia šiomis priemonėmis:

- individualios specialistų konsultacijos;
- individualūs pokalbiai su patyčių dalyviais;
- mokinių tėvų informavimas apie įvykusius patyčių atvejus;
- naudojamas vaidmenų žaidimas;
- socialinių įgūdžių ugdymas;
- mokinių teigiamo elgesio skatinimas.[93]

Patyčių prevencijos įgyvendinimui mokykloje svarbus visos bendruomenės į ją įsitraukimas, prevencinėje veikloje turi būti aktyvūs visi: tiek mokytojai bei kiti mokykloje dirbantys asmenys, tiek mokiniai ir jų tėvai.

2.1. Patyčių prevencijos teisinis reglamentavimas Lietuvoje

XXI a. itin daug dėmesio yra skiriama žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimui, daug pasipiktinimo visuomenėje kyla dėl jų pažeidimų. Smurtas ir patyčios mokyklose yra laikomi žmogaus teisių pažeidimais, kuriais pažeidžiama vaikų teisė gyventi gyvenimą be smurto.[94]

Vaiko teisių užtikrinimo, apsaugos nuo smurto principų formavimuisi įtakos turėjo 1948 m. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, kurioje pabrėžiama, kad visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs, savo orumu ir teisėmis (1 str.), kad kiekvienas turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens saugumą (3 str.), niekas negali būti kankinamas arba patirti žiaurų, nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas (5 str.), kad visi žmonės yra lygūs įstatymui ir nediskriminuojami, turi teisę į lygią įstatymo apsaugą (7 str.).[95]

Pirmą kartą susirūpinimas išskirtinai vaiko gerove tarptautiniu lygiu kilo, kai 1989 m. pasaulio lyderiai įsipareigojo pasaulio vaikams priimdami Jungtinių tautų Vaiko teisių

[91] Tandzegolskienė, Vančugovaitė, *supra note,* 9: 187.
[92] Girdvainis ir Pocevičienė, *supra note,* 90: 130-132.
[93] Tandzegolskienė, Vančugovaitė, *op. cit.,* 91.
[94] „Preventing bullying and violence“, Council of Europe, žiūrėta 2021 m. vasario 28 d., https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn/preventing-bullying-and-violence.
[95] Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, *Valstybės žinios*, 2006-06-17, Nr. 68-2497.

konvenciją[96] (toliau – Vaiko teisių konvencija). Vaiko teisių konvencija yra viena iš devynių šiuo metu galiojančių pagrindinių tarptautinių žmogaus teisių sutarčių ir vienintelė, kurioje didžiausias dėmesys skiriamas vaikams.[97] Tai pirmasis toks dokumentas, kuriame įvardintos ir įtvirtintos tik vaikus liečiančios teisės. Vaiko teisių konvencijos 3 straipsnyje teigiama, kad imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, svarbiausia – vaiko interesai.[98] Tai reiškia, kad suaugusieji yra įpareigojami išklausyti ir gerbti vaiko nuomonę, priimant su juo susijusius sprendimus. Šios konvencijos 19 ir 27 straipsniai įpareigoja ginti vaiką nuo įvairiausio pobūdžio fizinio ar psichologinio smurto, įžeidimų ar piktnaudžiavimo, priežiūros nebuvimo ar nerūpestingo elgesio, grubaus elgesio ar išnaudojimo bei sudaryti tokias gyvenimo sąlygas, kokių vaikui reikia fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi.[99]

Lietuvos Respublikos Seimas šią konvenciją ratifikavo 1995 m. liepos 3 d.[100] Kaip ir kitos valstybės, ratifikavusios Vaiko teisių konvenciją, Lietuva, prisijungdama prie jos, įsipareigojo visai pasaulio bendruomenei teikti vaikui apsaugą, globą, imtis teisinių, administracinių ir kitų priemonių, kad būtų užtikrintos vaiko teisės.[101]

Žvelgiant į nacionalinę teisėkūrą, pagrindiniame šalies įstatyme „Lietuvos Respublikos Konstitucijoje“ (toliau - Konstitucija) 2 skirsnio „Žmogus ir valstybė“ 21 straipsnyje teigiama, kad žmogaus asmuo yra neliečiamas, jo orumą gina įstatymas[102], tuo akcentuojama viena svarbiausių vaiko teisių – teisė gyventi be prievartos ir pažeminimo.

Lietuvai prisijungus prie darbe minėtos Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo, šalies įstatymai pradėti derinti su šios Konvencijos nuostatomis. Lietuvos Respublikos Seimas, siekdamas stiprinti vaiko teisių apsaugą šalyje, 1996 m. priėmė pagrindinį nacionalinį dokumentą – Vaiko teisių pagrindų apsaugos įstatymą – skirtą vaikų teisių užtikrinimui. Šiame įstatyme, atsižvelgiant į Vaiko teisių konvencijos bei Konstitucijos nuostatas, nustatytos pagrindinės vaiko teisės, laisvės bei pareigos, bei šių teisių ir laisvių įgyvendinimo, gynimo ir apsaugos garantijos.[103] Šiame įstatyme įtvirtintos ir būtent magistro baigiamajame darbe aktualios vaiko teisės:

- teisė į asmens neliečiamybę ir laisvę, kitas teises – garbę ir orumą (10 str.),

[96] „Convention of the rights of the child“, Unicef, žiūrėta 2021 m. vasario 28 d., https://www.unicef.org/child-rights-convention.
[97] Gary W. Reinbold, „Effects of the Convention on the Rights of the Child on child mortality and vaccination rates: a synthetic control analysis“, *Reinbold BMC International Health and Human Rights* (2019): 1.
[98] Vaiko teisių konvencija, *Valstybės žinios*, 1995-07-21, Nr. 60-1501.
[99] *Ibid.*
[100] Kristina Bačiulienė ir Apolinaras Zaborskis, „Požiūris į vaiko sveikatą Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje“, *Medicina* 40, 8 (2004): 714.
[101] Vaiko teisių konvencija, *Valstybės žinios*, 1995-07-21, Nr. 60-1501.
[102] Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valstybės Žinios*, 1992-11-30, Nr. 33-1014.
[103] Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1996-04-12, Nr. 33-807.

- teisė būti apsaugotam nuo smurto (20 str.) – įstatymas numato, kad tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą, valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos turi užtikrinti vaiko apsaugą nuo smurto, t.y. valstybė ir savivaldybės imasi visų reikiamų švietimo, socialinių, administracinių, teisinių ir kitų būtinų priemonių, kad apsaugotų vaiką nuo bet kokios formos smurto prieš vaiką ir suteiktų pagalbą nuo smurto nukentėjusiam vaikui, jo atstovams pagal įstatymą[104].

Siekiant užkirsti kelią patyčių paplitimui, 2016 m. prezidentė D. Grybauskaitė inicijavo Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo (toliau – Švietimo įstatymas) pataisas, kurių tikslas - efektyvinti kovą su patyčiomis Lietuvos švietimo įstaigose. Taip pat 2017 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijų patvirtinimo", kuris nustato mokyklos, savivaldybės ir nacionalinio lygmens prevencijos ir intervencijos (mokyklos darbuotojų koordinuoti veiksmai, nukreipti į patyčių ir smurto stabdymą, taip pat švietimo pagalbos priemonių visuma[105]) priemonių sistemą saugios nuo smurto ir patyčių aplinkos kūrimui mokyklose. Remiantis šiais dokumentais, buvo nustatytos konkrečių švietimo įstaigų darbuotojų atsakomybės, kurios tapo atspirties tašku tolesniems kovos su patyčiomis mokykloje žingsniams.[106]

Švietimo įstatymo 23^1 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad švietimo įstaigose yra draudžiama bet kokia smurto forma, net tik mokinių prieš mokinius, bet ir švietimo įstaigų darbuotojų prieš mokinius, mokinių prieš švietimo įstaigų darbuotojus, švietimo įstaigų darbuotojų prieš kitus tos įstaigos darbuotojus, mokinių tėvų (globėjų, rūpintojų) prieš mokinius, mokytojus. Tas pats straipsnis įpareigoja kiekvieną švietimo įstaigos bendruomenės narį apie smurto atvejį pranešti įstaigos vadovui, kuris informaciją perduoda vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą užtikrinančiai valstybės ir savivaldybės institucijai pagal kompetenciją.[107]

Kaip minėta anksčiau darbe, Švietimo įstatymu nustatyta švietimo įstaigų atsakomybė saugios aplinkos nuo smurto ir patyčių kūrime: „mokykla privalo užtikrinti sveiką, saugią, užkertančią kelią smurto, prievartos apraiškoms ir žalingiems įpročiams aplinką[108]". Švietimo įstatyme taip pat numatyta, kad ši atsakomybė (sukurti saugią ir palankią mokiniams aplinką) mokyklose tenka Vaiko gerovės komisijai.

[104] Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996-04-12, Nr. 33-807.
[105] Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2017 m. kovo 22 d. Įsakymas Nr. V-190 „Dėl smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijų patvirtinimo". *TAR*. 2017-03-23, Nr. 4754.
[106] Kamila Gasinska ir Laura Varslauskaitė, „Pagalbos įvykus patyčioms mokykloje efektyvinimas. Lietuvos situacijos apžvalga", žiūrėta 2021 m. vasario 28 d., http://kurklt.lt/wp-content/uploads/2019/03/Reaguok.lt-Lietuvos-situacijos-ap%C5%BEvalga.pdf.
[107] Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, *Lietuvos aidas*, 1991-08-06, Nr. 153-0.
[108] Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, *Lietuvos aidas*, 1991-08-06, Nr. 153-0.

Siekiant užtikrinti tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisiniuose dokumentuose įtvirtintas vaikų teises, ginti juos nuo smurto ir patyčių mokyklose yra imamasi įvairių prevencinių priemonių.

Smurtas mokyklose ir patyčios yra vienas iš Europos Tarybos strateginių prioritetų vaiko teisių srityje. Patyčių prevencija prasideda nuo vaikų švietimo apie žalingą patyčių poveikį ir tai, kad jų veiksmai daro poveikį kitiems. Todėl Europos Taryba skatina visas mokyklos žmogaus teisių ir pilietiškumo ugdymo programas, skirtas kovoti su patyčiomis ir smurtu mokyklose. Šios pilietiškumo ir žmogaus teisių švietimo programos grindžiamos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos principais.[109]

2014 m. Atėnuose vykdant projektą „Europos kovos su patyčiomis tinklas“, kurį finansavo Europos Komisijos Teisingumo generalinis direktoratas, nemažai atsidavusių pilietinės visuomenės organizacijų ir valdžios institucijų iš visos Europos surengė konferenciją šia tema. Konferencijos pabaigoje kelios organizacijos nusprendė sustiprinti bendradarbiavimą ir įsteigti Europos kovos su patyčiomis tinklą (angl. *European Anti-Bullying Network* – EAN).[110] Pagrindiniai Europos kovos su patyčiomis tinklo tikslai yra šie:

- Europos lygiu koordinuoti kovos su patyčiomis veiksmus ir iniciatyvas bei plėtoti partnerystę visoje Europoje;
- agituoti ir propaguoti bendrą Europos kovos su patyčiomis strategiją Europoje ir stebėti bei daryti įtaką prevencijos politikai nacionaliniu ir Europos lygiu;
- parengti ir skatinti keitimąsi gerąja patirtimi, stiprinti gebėjimus ir teikti įrankius bei mokymus šioje srityje dirbantiems specialistams;
- didinti visuomenės informuotumą ir suteikti vaikams, jaunimui, tėvams ir mokytojams daugiau galimybių kovoti su patyčiomis.[111]

Europos kovos su patyčiomis tinklo viena iš narių – nevyriausybinė organizacija „Vaikų linija“. Tai nuo 1997 m. Lietuvoje veikianti emocinės paramos tarnyba, kuri vaikams ir paaugliams teikia nemokamą bei anonimišką pagalbą telefonu bei internetu. Organizacija priklauso tarptautinei organizacijai "*Child Helpline International*"(CHI), vienijančiai 192 vaikų linijas 145 pasaulio šalyse.[112] Pagalbos vaikams linijos visame pasaulyje teikia paramą vaikams

[109] „Bullying“, Council of Europe, žiūrėta 2021 m. kovo 1 d., https://www.coe.int/en/web/children/bullying#{%2212441005%22:[1]}.
[110] „The network history“, European antibullying network, žiūrėta 2021 m. vasario 28 d., https://www.antibullying.eu/network#history.
[111] „European anti-bullying network: a policy paper“, European antibullying network, žiūrėta 2021 m. kovo 1 d., https://www.antibullying.eu/dist/files/2021_EAN_POLICY_PAPER_FINAL_ENG.pdf.
[112] „Apie Vaikų liniją“, Vaikų linija, žiūrėta 2021 m., https://www.vaikulinija.lt/apie-vaiku-linija/apie-mus/#sidebar.

šiais klausimais: smurtas namuose, patyčios, sveikata, prievarta ir seksualumas. Vaikų pagalbos linijos yra nemokamos ir prieinamos visiems, turintiems prieigą prie (mobiliojo) telefono.[113]

2.2. Prevencinės programos Lietuvos ugdymo įstaigose

Švietimo, mokslo ir sporto ministerija rekomenduoja ir finansuoja 22 prevencines programas, bet tik 2 iš jų yra skirtos išimtinai patyčių prevencijai: Olweus patyčių prevencijos programa ir „Vaikų linijos" vykdoma „Friends" patyčių prevencijos programa.[114] Kitos prevencinės programos, rekomenduojamos Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, yra nukreiptos į socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą, emocinį palaikymą ir teigiamo pavyzdžio rodymą, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją, konfliktų prevenciją.

Vaiko socialiniai ir emociniai įgūdžiai turi įtakos vaiko gebėjimui bendrauti ir bendradarbiauti, valdyti impulsus bei emocijas, susidoroti su įtampa. Šių įgūdžių ugdymas gali užkirsti kelią smurto ir agresijos – patyčių – proveržiams mokykloje. Darbe aptariamos 2 patyčių prevencijos programos bei viena socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo programa ir emocinio palaikymo ir teigiamo pavyzdžio rodymo programa.

Lietuvos mokyklose sparčiai diegiama anksčiau darbe minėto norvegų profesoriaus Dan Olweus sukurta ir jo vardu pavadinta patyčių prevencijos programa. Olweus patyčių prevencijos programa yra pasaulyje pripažinta kaip efektyvi ir viena iš geriausiai žinomų patyčių prevencijos programų. Atliktų tyrimų duomenimis dalyvavimas Olweus patyčių prevencijos programoje yra efektyviausias būdas tobulinti mokytojų kompetenciją sprendžiant patyčių situacijas mokykloje.[115] Nors programos vykdyme dalyvauja visos mokyklos bendruomenė, ji labiausiai pritaikyta yra 5-10 klasių mokiniams.[116]

D. Olweus teigia, kad svarbiausias sėkmingos patyčių prevencijos veiksnys yra mokytojų atsakomybė už patyčių problemos sprendimą mokykloje. Jis teigia, kad patyčių prevencijos pagrindas yra ne darbas su vaikais, o darbas su suaugusiaisiais mokykloje. Pagrindinis Olweus patyčių prevencijos programos tikslas, kaip nurodo pats D. Olweus, yra

[113] W. van Dolen ir Charles B. Weinberg, „An Empirical Investigation of Factors Affecting Perceived Quality and Well-Being of Children Using an Online Child Helpline", *International Journal of Environmental Research and Public Health* 16 (2019): 1-3.
[114] Gasinska ir Varslauskaitė, *supra note*, 106.
[115] Ilona Klanienė ir kt., „Opportunities for improvement teachers' competence to carry out the prevention of bullying among pupils at school", *Changing education in a changing society* 1 (2016): 8.
[116] „Rekomenduojamų prevencinių programų sąrašas", Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/PREVENCINI%C5%B2%20PROGRAM%C5%B2%20S%C4%84RA%C5%A0AS%2008%2031.pdf.

suteikti mokytojams kompetencijų atpažinti patyčias, į jas reaguoti ir pasiūlyti pagalbą patyrusių patyčių mokiniams.[117] Greta pagrindinio šios programos tikslo nurodomi ir kiti tikslai:

- sumažinti patyčias tarp mokinių;
- užkirsti kelią naujų patyčių atsiradimui;
- siekti geresnių mokinių tarpusavio santykių mokykloje.[118]

Prevencijos programa yra vykdoma vadovaujantis principais, kurie numato, kad suaugusieji turi:

- parodyti šilumą ir domėjimąsi mokiniais;
- nustatyti griežtas nepriimtino elgesio taisykles;
- nuosekliai taikyti nežeminančias, nefizines priemones, kai neišlaikoma nustatytų elgesio taisyklių;
- būti autoritetu ir atlikti teigiamo pavyzdžio vaidmenį.[119]

Šios programos diegimas Lietuvoje prasidėjo 2008 m. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijai su bendrove Olweus International AS pasirašius bendradarbiavimo sutartį. Programą praktiškai įgyvendinti padėjo kolegos iš Norvegijos Andre Baraldsnes ir Reidar Thyholdt, kurie 2007 m. atvykę į Lietuvą pristatė programos Lietuvoje diegimo galimybes, perdavė savo programos diegimo patirtį bei parengė programos instruktorius.[120] Pirmajame programos diegimo etape dalyvavo 29 Lietuvos mokyklos, o šiuo metu programą įdiegusios yra net 423 mokyklos. Programos įgyvendinimą galima suskirstyti į septynis programos diegimo etapus, kurių metu prisijungdavo naujų mokyklų, būdavo paruošiama naujų instruktorių. [121]

[117] Klanienė ir kt., *supra note,*115: 8.
[118] Susan P. Limber ir kt., „Evaluation of the Olweus Bullying Prevention Program: A large scale study of U.S. students in grades 3–11“, *Journal of School Psychology* 69 (18): 57.
[119] *Ibid*
[120] „Olweus patyčių prevencijos programa Lietuvoje“, Nacionalinė švietimo agentūra, žiūrėta 2021 m. vasario 13 d., https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/08/OLWEUS-patyciu-prevencijos-programa-Lietuvoje.pdf
[121] „Olweus patyčių prevencijos programa“, Nacionalinė švietimo agentūra, žiūrėta 2021 m. vasario 16 d., https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/08/Olweus-programos-vykdymas-Lietuvoje.pdf.

3 pav. Olweus patyčių prevencijos programos įgyvendinimo etapai Lietuvoje

Šaltinis: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/08/OLWEUS-patyciu-prevencijos-programa-Lietuvoje.pdf

Etapas	Metai	Prisijungusių mokyklų skaičius	Naujai parengti instruktoriai
I	2008-2009	29	32
II	2009-2010	64	32
III	2011-2012	122	29
IV	2013 – 2014	67	
V	2015-2016	78	
VI	2017-2018	65	
VII	2018-2019	45	14

Programoje dalyvaujančių mokyklų personalas apmokomas programos diegimo principų, aprūpinamas reikiama metodine medžiaga (trumpi animaciniai filmukai klasės valandėlėms, programos Vadovas mokyklos darbuotojams, programos Įgyvendinimo mokykloje vadovas, įvairūs filmai[122]), yra gaunamos reguliarios instruktoriaus konsultacijos bei suteikiama pagalba besityčiojantiems iš kitų ir patyčias patiriantiems vaikams.[123]

Olweus patyčių prevencijos programa trunka 18 mėnesių ir yra vykdoma 3 lygiais: mokyklos, klasės ir individualiu. Mokyklos lygmenyje vykdant prevencinę programą atliekami šie veiksmai:

- anoniminio klausimyno pagalba įvertinamas patyčių mastas ir pobūdis;
- surengiama konferencija patyčių problemai aptarti ir intervencijoms planuoti;
- suformuojama patyčių prevencinės programos koordinavimo grupė;
- organizuojamas vietų, kuriose patyčios vyksta dažniausiai, stebėjimas.

Klasės lygmeniu yra imamasi šių veiksmų:

- sukuriamos prieš priekabiavimą nukreiptos klasės taisyklės;
- rengiamos nuolatinės klasės valandėlės;
- reguliariai susitinkama su moksleivių tėvais, skatinamas jų įsitraukimas į programą.

Individualiu lygmeniu:

- pokalbiai su skriaudėju ir patyčias patiriančiu vaiku;
- pokalbiai su tėvais vaikų, kurie yra įsitraukę ar įtraukti į patyčias;

[122] „Olweus patyčių prevencijos programa Lietuvoje“, Nacionalinė švietimo agentūra, žiūrėta 2021 m. vasario 13 d., https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/08/OLWEUS-patyciu-prevencijos-programa-Lietuvoje.pdf

[123] „Smurto patyčių prevencijos programos vykdomos Lietuvoje“ Be patyčių, žiūrėta 2021 m. vasario 14 d., https://www.bepatyciu.lt/mokykloms/patyciu-prevencijos-principai/smurto-prevencijos-programos-vykdomos-lietuvoje/

- bendradarbiavimas su mokyklos darbuotojais, sprendžiant patyčių atvejį;
- naudojama nuobaudų sistema (mokiniai, kurie tyčiojasi iš kitų, turi sulaukti neigiamų savo elgesio pasekmių).

Pagal „Olweus“ programos reikalavimus, mokyklose, kuriose vykdoma ši programa, atliekamas kasmetinis visuotinis mokinių tyrimas, naudojant specialų klausimyną. Apklausos anketa yra tikslus instrumentas, leidžiantis įvertinti patyčių mastą mokykloje, ir yra plačiai naudojamas visame pasaulyje jau 30 metų.[124]

Pirmasis programos efektyvumo tyrimas buvo atliktas 2008 m. ir 2009 m. lapkričio mėnesiais 29-iose mokyklose ir jame dalyvavo beveik 15 tūkst. mokinių. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad per pirmuosius programos vykdymo metus Lietuvoje patyčių šiose mokyklose sumažėjo vidutiniškai 15 proc. 2008 m. „Olweus“ tyrimo Lietuvoje duomenimis, patyčias 2–3 kartus per mėnesį ir dažniau patyrė 29 proc. 3–10 klasių mokinių. Pakartotinis tyrimas 2009 m. parodė, kad „Olweus“ programą įgyvendinančiose mokyklose patyčių lygis sumažėjo iki 24,2 proc.[125] 2018 m. VII etapo mokyklų kasmetinės apklausos rezultatai parodė, kad patyčias mokyklose patiria 19 proc. mokinių[126], t.y. patyčių rodiklis nuo 2009 m. (24,2 proc.) yra žymiai sumažėjęs.

Kaip minėta anksčiau darbe, Olweus patyčių prevencijos programos esmė yra didinti mokyklų administracijos kompetenciją pastebėti ir tinkamai reaguoti į patyčias. Šiuo klausimu yra pastebimas ryškus pokytis mokyklose, kuriose Olweus programa yra vykdoma nuo 2008 m. 2018 m. atlikto tyrimo metu mokiniai teigė, kad 62,3 proc. mokytojų ar kitų suaugusiųjų mokykloje dažnai ar beveik visuomet bando stabdyti patyčias. Tuo tarpu 2008 m. atliktas tyrimas parodė, kad šiose mokyklose į patyčias aktyviai reaguojantys suaugusieji sudaro 40,9 proc.[127]

Skandinavijos šalyse (populiariausia programa Švedijoje) plačiai paplitusi nuo 2019 m. Lietuvoje diegiama „Friends“ prevencinė programa. Programa "Friends" – yra ilgalaikė, visą mokyklos bendruomenę įtraukianti patyčių ir kitokio žeminančio elgesio prevencijos programa, kurios tikslas – suteikti mokyklos bendruomenei žinių, įgūdžių ir priemonių mažinant patyčių ir kitokio žeminančio elgesio apraiškas ugdymo įstaigose.[128] Į programos įgyvendinimą įtraukiama visa mokyklos bendruomenė: 1-12 klasių moksleiviai, mokytojai, mokyklos administracija, kiti darbuotojai, mokinių tėvai (globėjai, rūpintojai).

---

[124] „Olweus patyčių prevencijos programa“, Nacionalinė švietimo agentūra, žiūrėta 2021 m. vasario 16 d., https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/08/Olweus-programos-vykdymas-Lietuvoje.pdf.
[125] „Olweus programos plėtra prevencinės veiklos švietimo įstaigose kontekste“ Vaikų linija, žiūrėta 2021 m. vasario 16 d., https://old.vaikulinija.lt/i.ciziene.pdf.
[126] „Olweus patyčių prevencijos programa“, Nacionalinė švietimo agentūra, *op. cit.*
[127] *Ibid*
[128] „Friends programa“, Be patyčių, žiūrėta 2021 m. vasario 17 d., https://www.bepatyciu.lt/kampanija-be-patyciu/friends-programa/.

Prevencijos programa „Friends“ mokyklose yra vykdoma etapais, pagal iš anksto apgalvotus ilgalaikius veiksmus, skirtus konkrečiai mokyklai. Programos įgyvendinimas vienoje mokykloje trunka tris metus. Kasmet prieš pradedant įgyvendinti programą, mokyklose atliekama moksleivių ir darbuotojų apklausa apie saugumo jausmą mokykloje (kiek saugiai mokiniai joje jaučiasi) ir žeminančio elgesio patirtis (patyčių ir žeminančio elgesio paplitimas).[129] Kadangi programa pritaikoma konkrečiai kiekvienai mokyklai, vykdoma apklausa padeda suvokti svarbiausius poreikius mokyklai kuriant saugią aplinką.

Švedijoje patyčių paplitimas yra vienas mažiausių (Moksleivių sveikatos ir gyvensenos tyrimo duomenimis), kas rodo jų vykdomų prevencijos programų efektyvumą. Programa „Friends“ ne išimtis. Nevyriausybinės organizacijos „Vaikų linija“ turimais duomenimis ugdymo įstaigose, įgyvendinančiose šią programą, patyčių sumažėjo vidutiniškai 24 proc.[130]

Dar viena Lietuvos ugdymo įstaigose vykdoma prevencinė programa yra „Antras žingsnis“ (angl. *Second step*). Programą, skirtą pradinių (1-4 klasių) mokiniams, Lietuvoje nuo 2004 m. vykdo Paramos vaikams centras.

Šios programos tikslas yra mažinti mokinių agresyvų elgesį bei lavinti šiuos socialinius-emocinius įgūdžius:

- savęs valdymas (savireguliacija) – gebėjimas valdyti ir reguliuoti savo dėmesį, emocijas, elgesį. Tai padeda tinkamai ir produktyviai dalyvauti klasės veikloje;
- santykių įgūdžiai (empatija) – gebėjimas įsijausti į kito padėtį, suprasti kito jausmus.
- atsakingas sprendimų priėmimas – problemų sprendimų įgūdžiai. Leidžia spręsti bendraamžių konfliktus, mažina agresyvų elgesį.
- emocijų valdymas – stiprių emocijų atpažinimas, mokėjimas nusiraminti.[131]

Mokyklose, įgyvendinančiose programą, vaikai mokosi nesielgti impulsyviai ar agresyviai, susitvarkyti su savo jausmais, suprasti savo elgesio pasekmes, išspręsti konfliktus ir iškylančias problemas.

Programos vykdymui naudojama medžiaga, kurią sudaro didelės A3 formato kortos, video juosta arba DVD ir mokytojo knyga.[132] Vaikų socialinių-emocinių įgūdžių ugdymui pasitelkiamos diskusijos, vaizdinė medžiaga bei vaidmenų žaidimai, kurių metu modeliuojamos gyvenimiškos situacijos, kartojant išmoktus įgūdžius.

[129] „Friends“ patyčių prevencijos programa“, žiūrėta 2021 m. vasario 17 d., https://friends.vaikulinija.lt/friends-prevencijos-programa/friends-patyciu-prevencijos-programa/.
[130] *Ibid*
[131] Katerina Palova ir kt., „The Second Step Program as a tool for developing creativity and self-concept in primary school age children“, *Psychologie a její kontexty* 8, 2 (2017): 31.
[132] „Second step Elementary“, Second step, žiūrėta 2021 m. vasario 16 d., https://www.secondstep.org/elementary-school-curriculum.

Analizuojant programos efektyvumą, apklausiami programoje dalyvaujantys ir nedalyvaujantys mokiniai. Remiantys tyrimais, pastebėta, kad vaikai, dalyvavę programoje, turėjo aukštesnį empatijos, problemų sprendimo įgūdžių lygį ir geriau susitvarkė su pykčiu bei agresija. Programoje dalyvaujantys mokytojai taip pat patvirtino, kad programa davė teigiamų rezultatų, ir klasės mikroklimatas pagėrėjo.[133] Pasak mokytojų, vaikai išmoko nebijoti reikšti savo nuomonę, surasti daugiau problemos sprendimų, reikšti savo jausmus žodžiu, o ne muštynėmis, taip pat sumažėjo agresyvių konfliktų sprendimo variantų, be to, vaikai, dalyvaujantys programoje, gebėjo labiau sukaupti dėmesį, pradėjo geriau mokytis.[134]

Kita Lietuvoje vykdoma prevencinė programa – iš Jungtinių Amerikos Valstijų atkeliavusi „*Big Brothers Big Sisters*“ (BBBS) programa. 1995 m. Lietuvoje ją pradėjo vykdyti Paramos vaikams centras ir ji dar žinoma kaip „Vyresniųjų brolių ir vyresniųjų seserų“ arba „Didysis Draugas“ programa. Ši programa yra skirta padėti 7-14 metų vaikams, kuriems reikia teigiamo suaugusio žmogaus pavyzdžio, trūksta palaikymo. Ji yra naudinga, kuomet vaikas yra patyręs emocinį ir fizinį smurtą, bendraamžių atstūmimą bei patyčias, išgyvena tėvų skyrybas, kuomet jam nėra su kuo pasikalbėti apie savo rūpesčius.[135] Tokiems vaikams reikia išklausančio, suprantančio, patariančio, palaikančio ir išmokančio kaip elgtis įvairiose situacijose žmogaus. Tokiu žmogumi „Vyresniųjų brolių ir vyresniųjų seserų“ programoje tampa savanoris – Didysis draugas. Savanoriu gali tapti kiekvienas, kuris yra atsakingas, brandus, suprantantis vaiko poreikius ir norintis jam padėti žmogus. Savanoris taip pat turi atitikti šiuos kriterijus: 1) sulaukęs 18 ar daugiau metų; 2) sėkmingai praėjęs atranką; 3) pateikęs paraišką; 4) dalyvavęs programos kursuose ir pokalbyje; 5) pateikęs rekomendacijas.[136] Vaiko ir savanorio draugystė vyksta pagal taisykles, kurios užtikrina vaiko saugumą.

Lietuvos mokyklose ši programa – tos pačios mokyklos žemesniųjų ir aukštesniųjų klasių mokinių draugystė, vykstanti mokyklos ribose. Mokyklose dažnai pasitaikant patyčioms, fiziniams smurtui, nekontroliuojamiems pykčio proveržiams, į pagalbą pasitelkiami mokyklos žmogiškieji ištekliai – brandūs ir atsakingi aukštesniųjų klasių mokiniai, tampantys Didžiaisiais draugais.

---

[133] Mikkel Manzenski Hansen, „The Second Step program vs. the Be Together program“ (University og Agder, 2012), 10, https://uia.brage.unit.no/uiaxmlui/bitstream/handle/11250/139164/Hansen%20Mikkel%20Manzenski%20oppgave.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

[134] „Antras žingsnis (Second step)“, Be patyčių, žiūrėta 2021 m. vasario 16 d., https://old.bepatyciu.lt/mokykloms/kitos-smurto-prevencins-programos-diegiamos-lietuvoje/antras-zingsnis-second-step/.

[135] Povilaitis ir kt., *supra note*, 51: 69.

[136] „Big Brothers Big Sisters – prevencinė draugystės įtaka“, Vaikų linija, žiūrėta 2021 m. vasario 17 d., https://old.vaikulinija.lt/j.cizauskaite2007.pdf.

Didžiaisiais draugais Lietuvos mokyklose tampa savanoriai – 9-12 klasių mokiniai, kurie aktyviai dalyvauja mokyklos bendruomenės gyvenime. Didieji draugai yra teigiamas pavyzdys, padeda žemesniųjų klasių mokiniams mokytis, bendrauti, tinkamai pasirinkti draugus, ugdyti pasitikėjimą savimi bei savivertės jausmą.[137] Didysis draugas mažajam draugui skiria savo dėmesį, bendravimą, išklauso, padeda įveikti sunkumus.

Tarp mokinių programa taip pat vykdoma laikantis taisyklių: draugystė vyksta mokykloje nustatytu laiku ir nustatytoje vietoje, poros (savanorio ir vaiko) veiklą apibrėžia koordinatorius su savanoriu ir vaiku. Programos koordinatorius reguliariai konsultuoja ir profesiškai prižiūri poros draugystę ir vertina rezultatus. Koordinatoriumi gali būti aukštąjį mokslą baigęs pedagogas, socialinis pedagogas, psichologas ar kitas mokyklos darbuotojas, išklausęs programos kursus ir gavęs pažymėjimą.[138]

Vyresniųjų brolių ir vyresniųjų seserų programos teigiamą naudą liudija savanorių ir vaikų pastebėjimai: „[...] Rusnė pradėjo drąsiau ir labiau argumentuotai reikšti savo nuomonę, [...], išmoko ryžtingiau siekti savų tikslų, drąsinti save, nesustoti pusiaukelėje, įgavo daugiau kantrybės, tolerancijos ir optimizmo [...]“, „[...] dėl draugystės su savo Didžiąja Drauge dabar gali atviriau bendrauti su žmonėmis, ji tapo kur kas savarankiškesnė [...]“, „jis pradėjo labiau savimi pasitikėti, [...] išsiugdė punktualumo savybę [..]“[139]

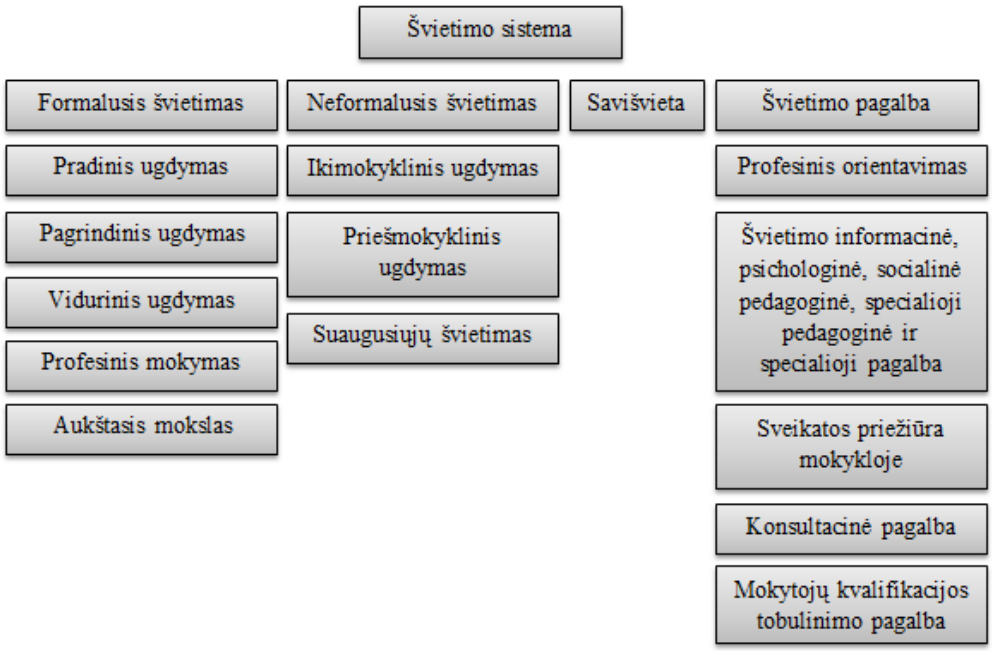
2.3. Prevencinių programų įgyvendinimas ir vykdymas Lietuvos mokyklose

Švietimo įstatyme apibrėžta Lietuvos švietimo sistema, kuri apima formalųjį švietimą, neformalųjį švietimą, savišvietą ir švietimo pagalbą. Formalusis švietimas tai pradinis, pagrindinis, vidurinis ugdymas, profesinis mokymas ir aukštojo mokslo studijos. Neformalusis švietimas – ikimokyklinis, priešmokyklinis ugdymas, suaugusiųjų švietimas[140]. Švietimo pagalba – tai profesinis orientavimas, švietimo informacinė, psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba, sveikatos priežiūra mokykloje, konsultacinė ir mokytojų kvalifikacijos tobulinimo pagalba.[141]

[137] Povilaitis ir kt., *op. cit.*, 71-72.
[138] *Ibid*
[139] „Big Brothers Big Sisters“, Paramos vaikams centras, žiūrėta 2021 m. vasario 17 d., http://www.pvc.lt/lt/big-brothers-big-sisters/2-be-kategorijos?start=12.
[140] Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, *Lietuvos aidas*, 1991-08-06, Nr. 153-0.
[141] *Ibid*

4 pav. Lietuvos švietimo sistema

Šaltinis: parengta autorės pagal Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo 6 str.

Pradinio ugdymo programa yra 4 metų (1-4 klasės). Pagrindinio ugdymo programa sudaryta iš dviejų dalių: I-oji trunka 4 metus (apima 5-8 klases), II-oji trunka 2 metus ir apima 9-10 (I,II gimnazijos) klases.[142] Vidurinio ugdymo programa trunka 2 metus ir apima 11-12 (III, IV gimnazijos) klases. Baigiamajame magistro darbe yra aptariamos patyčios, vykstančios būtent formaliojo švietimo lygmenyse: pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokyklose.

Olweus patyčių prevencijos programos įgyvendinimas ir vykdymas bei patyčių rodiklių pokyčiai bus aptarti analizuojant Mažeikių Kalnėnų progimnazijos ir Kalvarijos savivaldybės Sangrūdos gimnazijos internetiniuose portaluose pateiktus duomenis.

Mažeikių Kalnėnų progimnazija prie Olweus patyčių prevencijos programos vykdymo prisijungė 2011 m. (III-iajame programos diegimo Lietuvos mokyklose etape). Progimnazijai prisijungus prie programos įgyvendinimo, anoniminio klausimyno pagalba buvo nustatytas patyčių mastas tarp 3-10 klasių moksleivių – jis siekė 22,9 procentų. Pagal programos reikalavimus atliekamas kasmetinis visuotinis mokinių tyrimas patyčių mastui nustatyti – 2012 m. rudenį patyčias patyrė 14,9 proc. mokinių, 2013 m. rudenį – 12,1 proc. mokinių, 2014 m. rudenį –10,7 proc. mokinių, 2015 m. rudenį – 12,8 proc. mokinių, 2016 m. rudenį – 10,7 proc.

[142] „Pagrindinis ugdymas“, Švietimo ir mokslo ministerija, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., https://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/svietimas-pagrindinis-ugdymas

mokinių, 2017 m. rudenį – 8,3 proc. mokinių, 2018 m. rudenį – 9,2 proc. mokinių, 2019 m. rudenį – 9,7 proc. mokinių.[143]

Vykdydama patyčių prevencijos programa Kalnėnų progimnazija imasi šių priemonių patyčių masto mažinimui:

- „klasių valandėlių metu nuolat prisiminti 4 taisykles prieš patyčias ir mokykloje taikomas nuobaudų kopėtėles (aut. pastaba – išvardinta žemiau darbe);
- aptarti pradinių klasių mokytojų metodinėje grupėje 3-4 kl. mokinių patyčių rezultatus, ieškoti problemos sprendimo būdų;
- pertraukų metu nepalikti kabinetuose mokinių be mokytojo priežiūros;
- pagirti mokinius, pasakančius apie vykstančias patyčias;
- sustiprinti bendruomenės narių budėjimą koridoriuose;
- kūno kultūros mokytojoms užtikrinti mokinių saugumą persirengimo kambariuose;
- išaiškinti mokinius, kurie pravardžiuojasi, nustatyti pravardžiavimosi vietas, žodžius, būdus. Teikti tokiems mokiniams švietimo pagalbą;
- klasių valandėlių metu kalbėti apie reketą ir internetines patyčias, jų pasekmes ir atsakomybę.“[144]

Būtina pabrėžti, kad už išvardintų priemonių vykdymą yra atsakingi mokyklos suaugusieji, t.y. mokyklos administracija, klasių vadovai, mokytojai. Tokia ir yra Olweus patyčių prevencijos programos esmė – darbas su suaugusiaisiais mokykloje, kompetencijų atpažinti patyčias, į jas reaguoti ir pasiūlyti pagalbą patyrusių patyčių mokiniams, suteikimas.

Mokykloje taip pat nustatytos prieš patyčias nukreiptos taisyklės:

- „mes nesityčiosime iš kitų;
- mes stengsimės padėti tiems, iš kurių tyčiojasi;
- mes stengsimės bendrauti su tais, kurie yra atstumti;
- jei sužinosime, kad iš kažko tyčiojamasi, – pasakysime suaugusiems ir mokykloje, ir namuose.“[145]

Mažeikių Kalnėnų progimnazija pagal Olweus patyčių prevencijos programos nuostatas savo mokyklai pritaikė ir patvirtino nuobaudų kopėtėles:

1. „patyčias pastebėjęs asmuo praveda korekcinį pokalbį, užpildo Patyčių atvejų registracijos žurnalo protokolą;
2. klasės vadovas per 2 darbo dienas aptaria mokinio elgesį individualiai / su klase;

[143] „OPKUS projektas prieš patyčias 2020-2021 mokslo metais“, Kalnėnų mokykla, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., https://www.kalnenumokykla.lt/olweus/.
[144] „OPKUS projektas prieš patyčias 2020-2021 mokslo metais“, Kalnėnų mokykla, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., https://www.kalnenumokykla.lt/olweus/.
[145] *Ibid*

3. klasės vadovas apie įvykį žodžiu / raštu informuoja mokinio tėvus;
4. klasės vadovas kviečia mokinio tėvus atvykti į mokyklą. Socialinis pedagogas praveda pokalbį su mokiniu ir jo tėvais dalyvaujant klasės vadovui. Gali būti skiriama nuobauda – papeikimas;
5. mokiniui draudžiama vienerius mokslo metus dalyvauti klasės renginiuose;
6. mokinio elgesys svarstomas VGK, skiriama nuobauda – griežtas papeikimas.“[146]

Kalvarijos savivaldybės Sangrūdos gimnazijoje programa pradėta vykdyti 2015 metų rugsėjį (V-ajame programos Lietuvos mokyklose diegimo etape). Gimnazijai prisijungus prie Olweus patyčių prevencijos programos vykdymo, anoniminio klausimyno pagalba nustatytas patyčių mastas tarp 3-10 klasių (nors mokykloje mokosi 1-12 klasių mokiniai) moksleivių – 39,5 procento. Pagal programos reikalavimus atliekamas kasmetinis visuotinis mokinių tyrimas patyčių mastui nustatyti – 2016 m. patyčias patyrė 24,3 proc. mokinių, 2017 m. – 24,7 proc. mokinių, 2018 m. – 25 proc. mokinių, 2019 m. – 24,6 proc. mokinių. Olweus patyčių prevencijos programos esmė – mokytojų ir kitų mokyklos darbuotojų kompetencija atpažinti ir kovoti su patyčiomis. Išanalizavus tyrimo metu gautus duomenis paaiškėjo, kad 2016 m. 34,6 proc. apklaustųjų mokinių nurodė, kad klasės auklėtojas per paskutinius keletą mėnesių padarė mažai arba visai nieko, kad sustabdytų patyčias. 2017 m. šis skaičius sumažėjo iki 29,9 proc., 2018 m. – padidėjo iki 33,7 proc., 2019 m. – sumažėjo iki 22,1 procento. [147]2018 m. gimnazijoje padidėjo ir patyčių mastas tarp mokinių, ir, mokinių nuomone, išaugo „klasės auklėtojo abejingumas“, t.y. daugiau mokinių (lyginant su 2017 m.) nurodė, kad klasės auklėtojas padarė mažai arba visai nieko, kad sustabdytų patyčias.

Mokykloje nustatytos prieš patyčias nukreiptos taisyklės:

- „mes nesityčiosime iš kitų;
- mes stengsimės padėti tiems, iš kurių tyčiojamasi;
- mes stengsimės bendrautis su tais, kurie yra atstumti;
- jei sužinosime, kad iš kažko tyčiojamasi – pasakysime suaugusiems mokykloje ir namuose.“[148]

Sangrūdos gimnazijoje, remiantis programos nuostatomis, yra nustatytos nuobaudų kopėtėles:

[146] „OPKUS projektas prieš patyčias 2020-2021 mokslo metais“, Kalnėnų mokykla, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., https://www.kalnenumokykla.lt/olweus/.
[147] „Olweus programa“, Sangrūdos gimnazija, žiūrėta 2021 m. kovo 4 d., http://gimnazija.sangruda.lt/olweus-programa/.
[148] *Ibid*

1. „netinkamo elgesio stabdymas ir trumpas intervencinis pokalbis, kurį vykdo patyčias pastebėjęs suaugęs asmuo. Fiksuojama žurnale iki 3 kartų. Stebėjimo laikotarpis – 1 mėnuo;
2. trumpas korekcinis pokalbis su dviem suaugusiaisiais: gimnazijos darbuotoju, kuris užfiksavo prasižengimą, ir prasižengusio vaiko klasės vadovu. Sudaromas žodinis susitarimas;
3. trišalis pokalbis, dalyvaujant klasės vadovui, patyčias užfiksavusiam asmeniui ir socialiniam pedagogui ar kitam vaiko pagalbos specialistui. Sudaromas individualus elgesio planas;
4. rašytinis paaiškinimas gimnazijos direktoriui. Informuojami tėvai;
5. pokalbis gimnazijos VGK, dalyvaujant prasižengusiajam ir jo tėvams (globėjams/įtėviams);
6. pokalbis gimnazijos taryboje, dalyvaujant prasižengusiam mokiniui ir jo tėvams;
7. svarstymas savivaldybės VGK dėl minimalios priežiūros skyrimo;
8. siūlymas tėvams keisti vaiko ugdymo įstaigą.“[149]

Vertinant Kalnėnų progimnazijos ir Sangrūdos gimnazijos pateiktus duomenis apie Olweus patyčių prevencijos programos įgyvendinimą mokyklose, galima teigti, kad situacija mokyklose yra panaši: patyčių lygis tarp 3-10 klasių mokinių dažniausiai mažėja arba nežymiai pakyla, mokyklos nusistačiusios tokias pat taisykles, nukreiptas prieš patyčias, nuobaudų kopėtėlėse numatytos panašios nuobaudos prasižengusiam mokiniui: trumpas pokalbis su skriaudėju, patyčių atvejo fiksavimas Patyčių žurnale, tėvų informavimas, pokalbis, dalyvaujant mokyklos darbuotojams bei tėvams, mokinio elgesio svarstymas (mokyklos VGK ir savivaldybės VGK).

[149] „Olweus programa“, Sangrūdos gimnazija, žiūrėta 2021 m. kovo 4 d., http://gimnazija.sangruda.lt/olweus-programa/.

3. PATYČIŲ PREVENCIJOS MOKYKLOSE EFEKTYVUMO TYRIMAS

3.1.Tyrimo metodika ir organizavimas

Siekiant išryškinti patyčių prevencijos mokykloje aspektus bei mokyklos darbuotojų ir policijos pareigūnų patyčių prevencinės veiklos patirtį, pasirinktas kokybinis tyrimas. I. Gaižauskaitė, N. Valavičienė ir A. Valackienė teigia, kad kokybinis tyrimas leidžia surinkti atvirus tyrimo dalyvių atsakymus, išreiškiančius jų požiūrius, nuomones, jausmus, žinias, patirtį, taip pat į reiškinį gilinamasi per tyrimo dalyvių interpretacijas, jų subjektyvią nuomonę ir asmeninės patirtis.[150]

Siekiant išsiaiškinti patyčių prevencijos situaciją mokyklose, buvo atlikta struktūruota apklausa su atviro tipo klausimais mokyklų darbuotojams. Anketinės apklausos rezultatai analizuoti pateikiant diagramas ir lenteles. Apklausoje dalyvavo Pakruojo miesto ir rajono 60 (šešiasdešimt) mokyklos darbuotojų iš 5 mokyklų.

Išsamesniam problemos atskleidimui naudotas pusiau struktūruoto interviu metodas – apklausti du policijos bendruomenės pareigūnai ir dvi mokyklų socialinės pedagogės. Su kiekvienu tyrimo dalyviu buvo individualiai sutartas jiems patogus interviu laikas ir vieta, jie buvo iš anksto supažindinti su tyrimo tikslu. Tyrimo dalyviams pateikti atviro tipo klausimai, kurių tikslas išsiaiškinti patyčių prevencijos mokyklose organizavimo ir įgyvendinimo sunkumus.

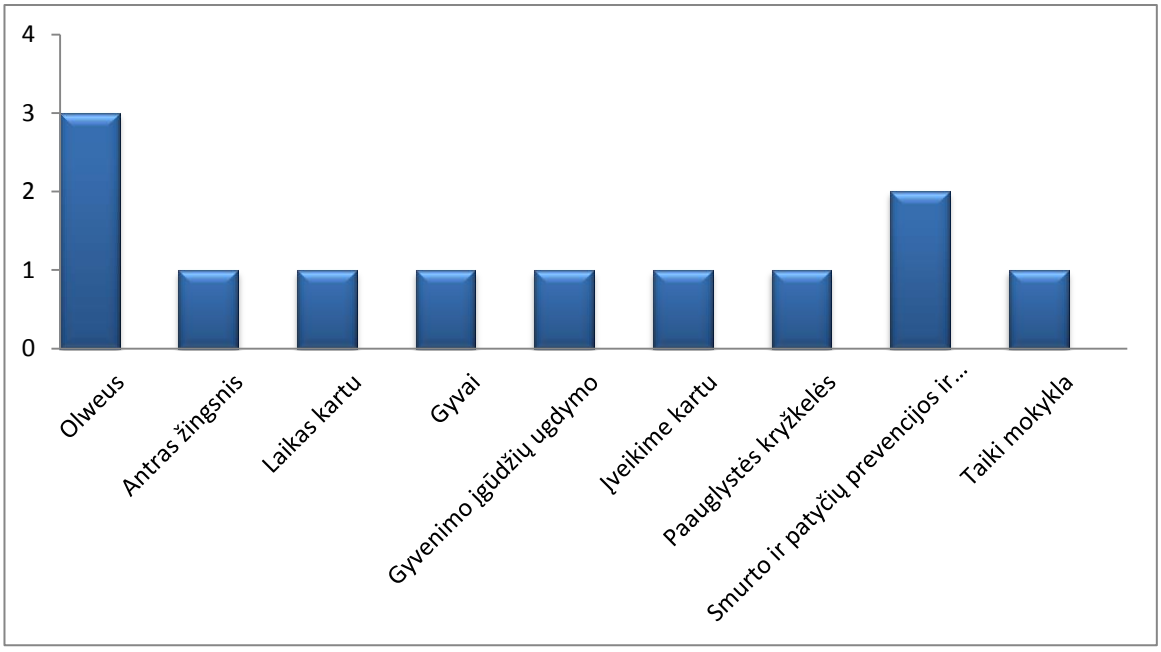
Tiek struktūruotos anketos, tiek interviu dalyviai parinkti patogiosios ir tikslinės atrankos būdu. Pastarasis būdas taikytas, kai atrenkant tyrimo dalyvius atsižvelgiama į tai, kad jų asmeninė patirtis, savybės, žinios, leistų tiksliai ir išsamiai atsakyti į tyrimo klausimus.[151] Tai yra pasirinkti tirti asmenys, turintys reikšmingos informacijos apie tyrimo objektą: mokytojai, mokyklų socialiniai pedagogai, bei policijos bendruomenės pareigūnai. Patogiosios atrankos taikymas reiškia, kad pasirinkti tie tyrimo dalyviai, kurie yra lengvai prieinami[152], t.y. pasirinkti tyrimo dalyviai, dirbantys tame pačiame mieste, kaip ir baigiamojo darbo autorė.

[150] Inga Gaižauskaitė ir Natalija Valavičienė, *Kokybinis interviu* (Vilnius: Registrų centras, 2016), 17; Asta Valackienė, *Sociologinis tyrimas* (Kaunas: Technologija, 2004), 31.
[151] Valackienė, *supra note*, 12: 28.
[152] Liudmila Rupšienė, *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija* (Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007), 19.

3.2. Mokytojų struktūruotos apklausos rezultatų analizė

Struktūruota anketa mokyklų darbuotojams buvo pateikti 6 atviri klausimai, į kuriuos buvo prašoma atsakyti remiantis savo patirtimi, nuomone bei požiūriu. Siekiant išsiaiškinti patyčių prevencinių programų, įgyvendinamų mokyklose, efektyvumą, svarbu išsiaiškinti kokios patyčių prevencinės programos išvis yra vykdomos mokyklose. Duomenys apie mokyklose vykdomas prevencines programas yra pateikiami 5 paveikslėlyje.

5 pav. Mokyklose vykdomos prevencinės programos

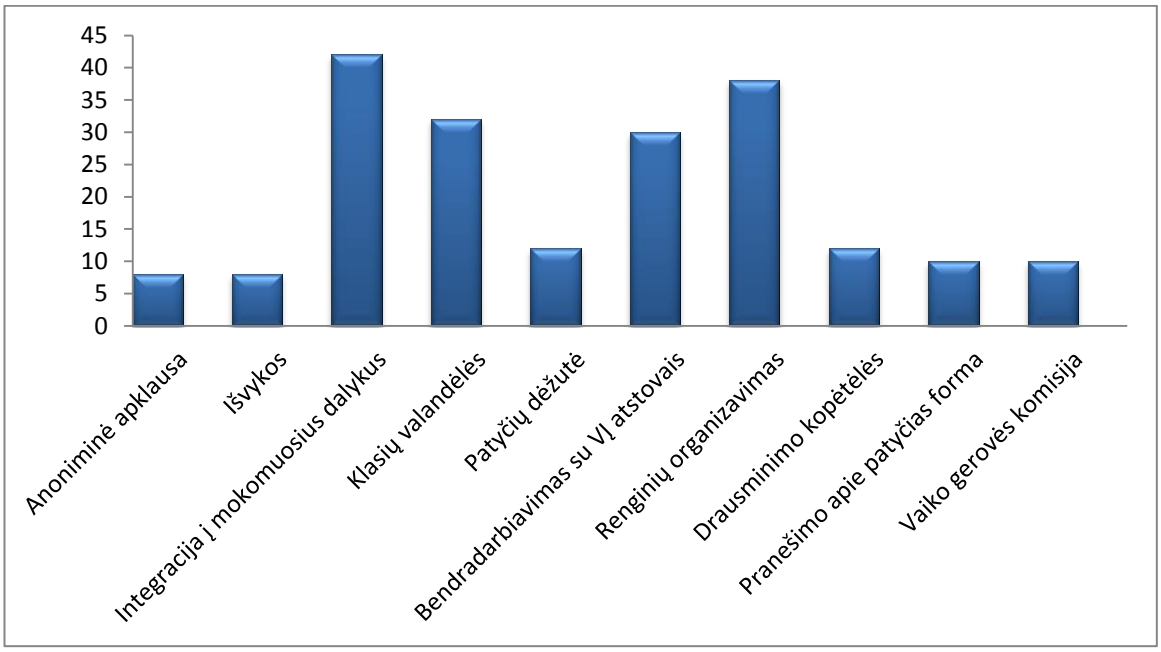
Iš apklausos duomenų matyti, kad mokyklose vykdoma tik viena programa išskirtinai skirta būtent patyčių prevencijai – Olweus patyčių prevencijos programa. Nors šios programos įgyvendinimas Lietuvos mokyklose prasidėjo gana seniai (2008 m.), ją įgyvendina tik trys mokyklos iš penkių apklaustųjų mokyklų. Tyrimo dalyviai iš dviejų mokyklų nurodė, kad jose nuolat veikia Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa, kurią yra patvirtinęs Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras 2017 m. kovo 22 d. įsakymų Nr. V-190 „Dėl smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijų patvirtinimo“[153]. Tyrimo dalyviai taip pat nurodė ir kitas prevencines programas, kurios vykdomos mokyklose, tačiau nėra skirtos būtent patyčių prevencijai. Tai yra socialinio ir emocinio ugdymo programos „Antras žingsnis“ (1 mokykloje) ir „LIONS QUEST Paauglystės kryžkelės“ (1 mokykloje), socialinių ir emocinių gebėjimų ugdymo programa „Įveikime kartu“ (1 mokykloje), socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa „LIONS QUEST Laikas kartu“ (1 mokykloje), „Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa“ (1 mokykloje), psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos

[153] „Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijos“, LRS, žiūrėta 2021 m. kovo 3, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2dc533c0100c11e7b6c9f69dc4ecf19f.

programa „Gyvai“ (1 mokykloje) ir konfliktų prevencijos programa „Taiki mokykla“.[154] Apibendrinant atsakymų į pirmą klausimą rezultatus, būtų galima daryti išvadą, kad mokyklose didesnis dėmesys skiriamas ne mokinių patyčių prevencijai, o mokinio socialiniam ir emociniam ugdymui.

Antruoju klausimu tyrimo dalyvių buvo paprašyta nurodyti, kokiomis konkrečiomis priemonėmis yra įgyvendinama patyčių prevencija jų mokykloje.

6 pav. Patyčių prevencijos įgyvendinimo mokyklose priemonės

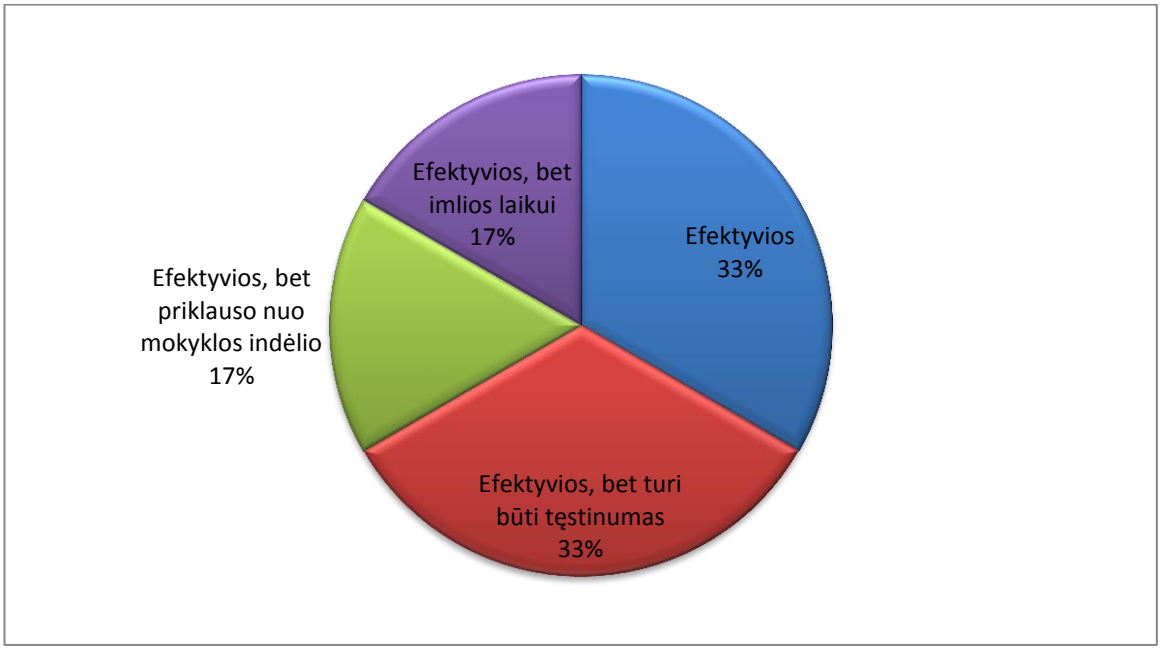
Iš tyrimo rezultatų matyti, kad dažniausiai patyčių prevencija vykdoma pasitelkiant šias priemones: prevencijos integravimas į mokomuosius dalykus (42 atsakymai), renginių patyčių prevencijos tema organizavimas (38 atsakymai), klasių valandėlės (32 atsakymai) ir bendradarbiavimas su valstybinių įstaigų atstovais (30 atsakymų). Tyrimo dalyviai, nurodę, kad prevencijos įgyvendinime tam tikrą vaidmenį atlieka valstybinių įstaigų (VĮ) atstovai, įvardijo tuos VĮ atstovus: policijos (bendruomenės) pareigūnai, Visuomenės sveikatos biuro specialistai ir Pedagoginės psichologinės tarnybos psichologai. Tyrimo dalyviai taip nurodė, kad patyčių prevencija įgyvendinama mokykloje veikiančia „Patyčių dėžute“, „*į kurią mokiniai gali parašyti bei pranešti apie matomas patyčias*“, „Drausminimo kopėtėlėmis“ – „*tai algoritmas, ką reikia daryti pastebėjus patyčias*“, mokyklose nustatyta pranešimo apie patyčias forma, suformuota Vaiko gerovės komisija, vykdomos apklausos bei išvykos su mokiniais – „*pvz., į Gruzdžių socializacijos centrą, susitikimai su neįgaliaisiais, vaikų globos auklėtiniais*“. Apibendrinant

[154] „Rekomenduojamų prevencinių programų sąrašas“, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/PREVENCINI%C5%B2%20PROGRAM%C5%B2%20S%C4%84RA%C5%A0AS%2008%2031.pdf.

gautus atsakymus, galima teigti, kad patyčių prevencinėje veikloje mokyklos ne tik pačios imasi įvairių priemonių, bet ir bendradarbiauja su įvairių įstaigų atstovais.

Siekiant išsiaiškinti mokyklos darbuotojų nuomonę apie mokyklose vykdomos patyčių prevencijos efektyvumą, tyrimo dalyviams buvo pateiktas klausimas: Ar, Jūsų nuomone, vykdomos patyčių prevencijos programos yra efektyvios?

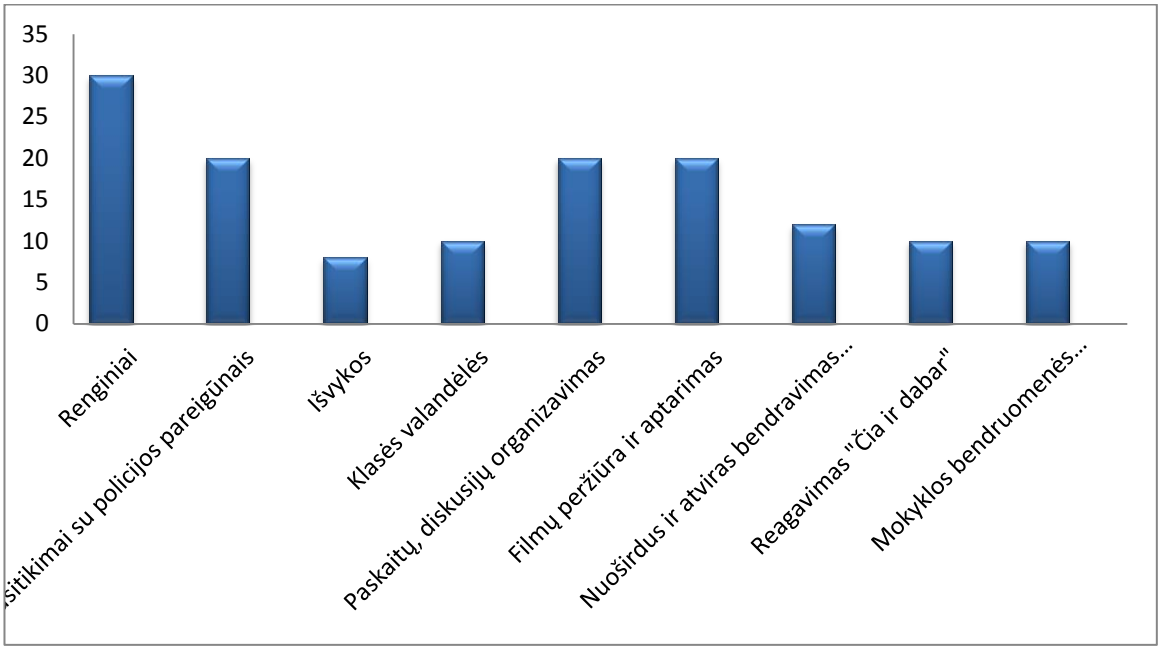
7 pav. Patyčių prevencijos programų efektyvumas

Visi tyrimo dalyviai (60) nurodė, kad patyčių prevencija jų mokyklose yra efektyvi. Didžioji dalis tyrimo dalyvių atsakymą pateikė trumpai: „*prevencija efektyvi*“, „*taip, efektyvu*“, „*veiksminga, nes patyčių lygis sumažėjo*“ ir pan. 20 tyrimo dalyvių dar papildomai nurodė, kad programos efektyvios, bet jos turi būti tęstinės. 10 tyrimo dalyvių pateikė savo nuomonę, kad patyčių prevencijos efektyvumas priklauso nuo mokyklos indėlio: „*Manau, kad tikrai veiksmingos, bet mokykla turi dirbti ties tuo klausimu.*“, „*Priklauso nuo to, kiek indėlio įdeda pati mokykla į prevencijos vykdymą, į patyčių reagavimą.*“. 10 dalyvių taip pat nurodė, kad programos efektyvios, bet yra imlios laikui: „*Olweus programa per daug imli laikui. Ne visada programos įgyvendinimui skirtas laikas proporcingas gaunamam efektui.*“ Apibendrinant gautus tyrimo dalyvius atsakymus, galima teigti, kad mokyklos darbuotojų nuomone, patyčių prevencija mokyklose yra efektyvi, tačiau jos efektyvumui turi įtakos tam tikros sąlygos: mokyklų indėlis, tęstinumo svarba.

Išsiaiškinus, kad patyčių prevencija mokyklose yra efektyvi, reikalinga sužinoti tyrimo dalyvių nuomonę apie tai, kokios patyčių mažinimo priemonės yra efektyviausios.

8 pav. Efektyviausios patyčių mažinimo priemonės

Iš apklausos duomenų matyti, kad efektyviausiomis patyčių prevencijos priemonėmis tyrimo dalyviai laiko renginius patyčių tema (30 atsakymų) „*svarbu leisti laiką kartu, dalyvauti, rengti renginius*“, „*bendri renginiai, kai reikia mokiniams ruoštis, rinkti informaciją*“, susitikimus su policijos pareigūnais (20 atsakymų) „*mokiniams labai svarbu bendrauti su suaugusiaisiais, autoritetingais žmonėmis, tarkim su policijos pareigūnais*“, paskaitų ir diskusijų organizavimą (20 atsakymų), bei filmų peržiūrą ir aptarimą (20 atsakymų). Kitos, tyrimo dalyvių nuomone, efektyvios priemonės: nuoširdus ir atviras bendravimas mokyklos bendruomenėje (12 atsakymų) „*nė viena programa negali atstoti nuoširdaus ir atviro bendravimo mokyklos bendruomenėje*“, reagavimas į patyčias „čia ir dabar“ (10 atsakymų) „*mokykloje laikomasi nuostato, kad efektyviausia patyčių mažinimo priemonė yra reagavimas „čia ir dabar“*“, mokyklos bendruomenės neabejingumas (10 atsakymų), klasės valandėlės (10 atsakymų) ir išvykos (8 atsakymų). Apibendrinant 6 pav. ir 8 pav. duomenis, galima teigti, kad mokyklos imasi tų priemonių patyčių mažinimui, kurias laiko efektyviausiomis: renginiai patyčių tema bei bendradarbiavimas, bendravimas su įvairių įstaigų atstovais, išskirtinai pabrėžiant policijos pareigūnus, kurie tyrimo dalyvių (20 atsakymų) nuomone laikomi autoritetingais.

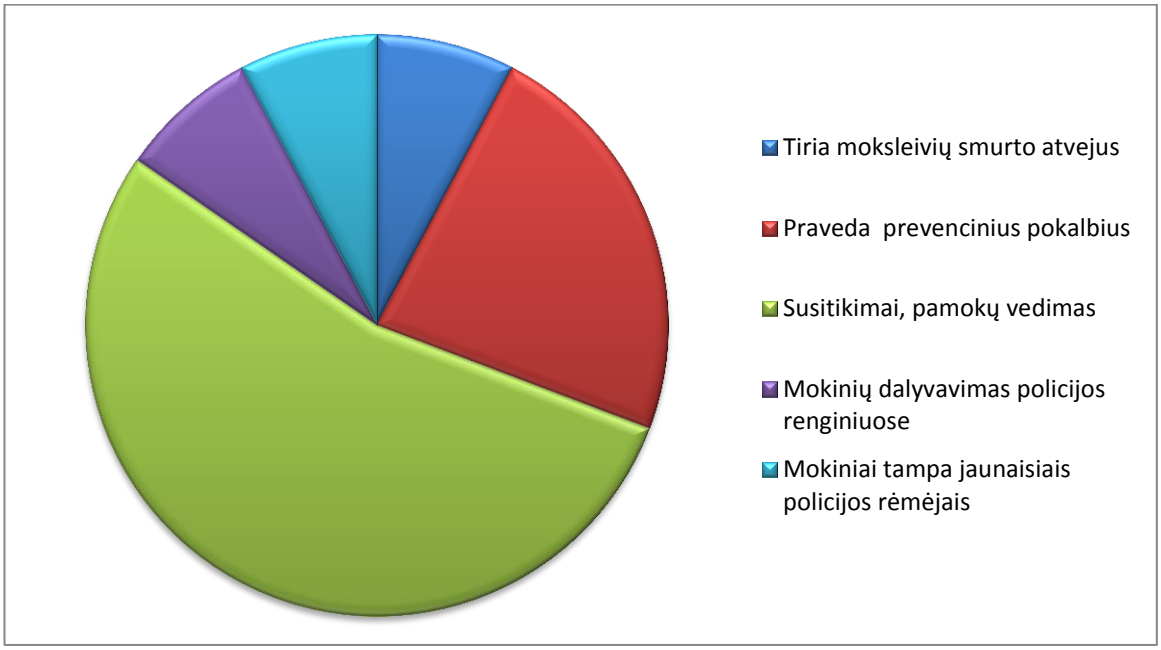
Tyrimo dalyviams buvo pateiktas klausimas „Ar patyčių prevencijos veikloje dalyvauja policijos pareigūnai?“ Visi respondentai nurodė, kad policijos (bendruomenės) pareigūnai dalyvauja patyčių prevencijos veikloje.

9 pav. Policijos pareigūnų dalyvavimas patyčių prevencinėje veikloje

Atsakymas	Respondentų skaičius (proc.)
Taip, dalyvauja.	60 (100 %)

Siekiant atskleisti policijos pareigūnų vykdomos prevencijos indėlį ir svarbą, reikia išsiaiškinti, kokiomis priemonėmis ir būdais pasireiškia policijos pareigūnų vykdoma prevencija ir jų bendradarbiavimas su mokyklomis. Duomenys apie policijos pareigūnų vykdomą prevenciją pateikiami 10 paveikslėlyje.

10 pav. Policijos pareigūnų vykdoma patyčių prevencija

Iš pateiktų tyrimo duomenų matyti, kad policijos ir mokyklos bendradarbiavimas patyčių prevencijos veikloje pasireiškia per susitikimus su mokiniais ir pamokų vedimą (60 atsakymų), taip pat policijos pareigūnai veda prevencinius pokalbius su nusikaltusiais mokiniais (10 atsakymų), tiria moksleivių smurto atvejus (10 atsakymų), mokiniai dalyvauja policijos organizuojamuose renginiuose (10 atsakymų), kartais mokiniai, sužavėti policijos darbu, prisijungia į jaunųjų policijos rėmėjų gretas (10 atsakymų). Atsakydami į jiems užduotą klausimą, tyrimo dalyviai išsireiškė, kad „*bendradarbiavimas duoda greitų rezultatų, mokiniai žavisi pareigūnų darbu, mielai klausosi jų vedamų pamokų*“. Taigi, apibendrinant galima teigti, kad policijos pareigūnų vaidmuo patyčių prevencijoje yra svarbus ir reikšmingas.

3.3. Socialinių pedagogų požiūris į patyčių prevenciją mokyklose. Interviu analizė.

Pusiau struktūruoto interviu metu buvo apklaustos dvi socialinės pedagogės. Interviu buvo atliekamas pagal iš anksto paruoštas klausimų gaires. Interviu leido įvertinti socialinių pedagogių požiūrį į jų mokyklose vykdomą patyčių prevenciją, jos efektyvinimo galimybes ir bendradarbiavimą su policijos pareigūnais.

Pokalbio su informantėmis pradžioje siekiama išsiaiškinti, ar mokyklose vykdomos patyčių prevencinės programos turi pastebimų pokyčių. Viena socialinė pedagogė nurodė, kad vertinti pokyčius šiuo metu yra pakankamai sunku, nes „*kontaktinio darbo yra labai nedaug, tai labai sunku tą pokytį išmatuoti*“. Kita informantė nurodė, kad stengiantis ir dirbant ties patyčių prevencija, pokyčiai visuomet yra pastebimi „*aišku yra pokyčių, aišku yra į gerą, jeigu kažką darome, visada būna pokyčių į gerą pusę*“. Pastaroji informantė taip pat nurodė, kad teigiamų pokyčių davė būtent Olweus patyčių prevencijos programa.

Siekiant, kad į patyčių prevencijos veiklą mokyklose įsitrauktų kuo daugiau mokyklos bendruomenės narių, yra svarbus tinkamas jų informavimas apie vykdomas prevencines programas ir kitas patyčių prevencijos priemones. Socialinėms pedagogėms buvo pateiktas klausimas apie tai, kaip mokyklos bendruomenė yra supažindinama su vykdomomis prevencinėmis programomis, priemonėmis. Jų atsakymai pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė. Mokyklos bendruomenės supažindinimas su patyčių prevencine veikla.

Kategorija	Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Mokyklos bendruomenės supažindinimas su prevencinėmis programomis	Mokymai mokytojams	„*94 procentai mūsų mokyklos mokytojų yra baigę mokymus ir visi turi pažymėjimus, kaip dirbti su programa.*“ „*Kada aš pradėjau dirbti, mūsų buvo gal kokie 8 nauji žmonės, [...] tai dėl mūsų buvo kviečiami lektoriai ir tris dienas dirbom, gavom bazinį paketą, metodinę medžiagą, gavom kontaktus, kur kreiptis, jeigu kažkas neaišku.*“
	Prisistatymas mokiniams	„*Paprastai kiekvienais mokslo metais aš pati einu pas naujus mokinius prisistatyti kaip specialistė ir aš visada papasakoju apie tai, kokia programa vykdoma, ir ką su tuo reikia daryti, ir koks yra pasirinkimas, ir ką mes darome.*“ „*[...] per klasių valandėles vyksta [...]*“ „*[...] klasių auklėtojai supažindina [...]*“
	Programos vadovas	„*[...] buvo toks vadovas metodinis, tokia eiga numatyta jame ir tuo vadovu mes naudodavomės.*“

Iš pateiktų atsakymų matyti, kad pedagogai ir mokiniai yra supažindinami skirtingai: mokytojams yra organizuojami kursai, mokymai bei pateikiamas metodinis vadovas, kuriame numatyta kaip turi būti vykdoma prevencinė programa, o mokinius su vykdoma veikla supažindina socialinės pedagogės arba klasės auklėtojai supažindina per klasių valandėles. Apibendrinant pateiktus atsakymus, galima teigti, kad mokyklos bendruomenė yra informuojami ir žino, kad mokykloje įgyvendinamos prevencinės programos ir vykdoma prevencinė veikla.

Dažniausiai kiekviena mokykla turi nusistačiusi joje galiojančias elgesio taisykles. Patyčios ir su jomis susiję veiksmai yra laikomi netinkamu elgesiu, kuriuo yra pažeidžiamos tos

nustatytos ir patvirtintos taisyklės. Netinkamas ar nepageidaujamas elgesys turi pasekmes, t.y. taikomos tam tikros nuobaudos ar poveikio priemonės netinkamai besielgiančiajam. Apie elgesio taisykles ir taikomas nuobaudas tas taisykles pažeidus, buvo pateiktas klausimas ir mokyklų socialinėms pedagogėms. Jų atsakymai pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Mokyklose nustatytos elgesio taisyklės ir nuobaudų sistema.

Kategorija	Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Elgesio taisyklės ir nuobaudos	Elgesio taisyklės	„*Taip, nustatytos elgesio taisyklės.*“ „*[...] yra mokinio elgesio taisyklės, mokyklos vidaus tvarkos taisyklės, yra lankomumo aprašas, kur yra viskas surašyta, kas po ko ir kaip turi eiti.*“ „*Tai yra tie vidaus dokumentai, organizacijos vidaus dokumentai, kuriuose yra nurodyta, kaip viskas veikia, ką reikia daryti, ko daryti nelabai galima, ir kaip vienu ar kitu atveju mes reaguojame į tai, kas yra padaryta.*“
	Nuobaudų sistema	„*Nuobaudų sistemos mes neturime, bet yra patvirtintas poveikio priemonių taikymas [...]*“ „*Mes tokios kaip ir nuobaudų sistemos neturime, bet vykdant Olweus patyčių prevencijos programą, mokykloje buvo patvirtintos drausminimo kopėtėlės, kurios numatė žingsnis po žingsnio poveikio priemones mokiniui, kuris nusižengia taisyklėms[...]*“ „*[...] pastabos, pokalbiai su tėvais [...], yra tie dalykai pas mus.*“

Paklaustos apie mokykloje galiojančias elgesio taisykles, informantės nurodė, kad mokykloje yra direktoriaus įsakymu patvirtintos elgesio taisyklės, taip pat kiti dokumentai, reglamentuojantys pageidaujamą elgesį mokykloje: „*mokyklos vidaus tvarkos aprašas, lankomumo aprašas*“. Paklausus apie nuobaudų sistemą, pirmoji informantė nurodė, kad nuobaudų sistemos jų mokykloje kaip ir nėra, tačiau direktoriaus įsakymu yra patvirtintas poveikio priemonių taikymas netinkamai besielgiantiems mokiniams. Antroji informantė nurodė, kad nuobaudų sistemos taip pat neturi, bet mokykloje veikia „*drausminimo kopėtėles, kurios numato žingsnis po žingsnio poveikio priemones mokiniui, kuris nusižengia taisyklėms*“. Nors informantė nurodė, kad mokykloje nėra nuobaudų sistemos, visgi „Drausminimo kopėtėlės“ (anksčiau darbe įvardintos „Nuobaudų kopėtėlės“) yra laikomos tam tikra nuobaudų sistema, kurioje numatytos priemonės, taikomos esant patyčių atvejui: pastaba žodžiu, pastaba raštu (pranešama klasės auklėtojui, informuojami tėvai, mokinys stebimas), pokalbis su socialine pedagoge (registruojama žurnale, rašomas mokinio pasiaiškinimas, pranešama klasės auklėtojui, tėvams, mokinys stebimas), mokinio elgesio svarstymas Vaiko gerovės komisijos posėdyje, tėvų

iškvietimas į gimnaziją pokalbiui, atitinkamų institucijų informavimas apie mokinio elgesio problemas (vaiko teisių apsaugos tarnyba, policija).[155] Apibendrinant galima teigti, kad mokyklose nustatytos ne tik elgesio taisyklės, patvirtinti tai reglamentuojantys dokumentai, bet nustatytos ir poveikio priemonės (informantės nebuvo linkusios jų įvardinti kaip nuobaudų sistemos), kurios taikomos pažeidus nustatytas taisykles, atsiradus patyčių atvejui.

Kiekviena mokykla ir jos bendruomenė yra individuali, todėl įgyvendinti patyčių prevencines programas joms sekasi skirtingai ir įgyvendinimo metu kyla įvairių sunkumų. Pokalbio metu su socialinėmis pedagogėmis, jų buvo paklausta su kokiais sunkumais susiduriama įgyvendinant patyčių prevencijos programas. Atsakymai pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė. Patyčių prevencinių programų įgyvendinimo sunkumai.

Kategorija	Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Patyčių prevencinių programų įgyvendinimo sunkumai	Virtualus ugdymas	„*[...] sudėtingiausia yra visas tas toks pandemijos fonas, nes jis iškreipia viską.*“ „*[...] jie net neprisijungia prie atsikaitomųjų darbų. Tai kaip kalbėti apie tai, kad mes dabar atlikime kažkokią tai prevencinę užduotį [...]*“ „*Šitie paskutiniai metai labai iškreipė mūsų tą bendruomenės vaizdą, nes mes net nesusitinkame, nepasimatome, nepasilabiname, mes susitinkam per ekraną, dažniausiai, sakyčiau 80 procentų atvejų mokiniai būna išsijungę kameras ir išsijungę garsą. Tai tas bendravimas, na jis labai keistas, dažniausiai būna toks vienpusis.*“ „*Kartais kai pasijungia trisdešimt mokinių, realiai mes net nežinome, kiek realiai jų iš tiesų klausosi, kiek jų iš tiesų tame dalyvauja.*“ „*Kalbam iš tiesų apie sunkumus, kurie kyla pandemijos akivaizdoje, tai visi yra išvargę, mokiniai išvargę, mokytojai išvargę.*“
	Finansavimo ir laiko trūkumas	„*[...] nėra tam skiriamų lėšų, nėra skiriama papildomų valandų [...]*“ „*[...] tie užsiėmimai, gana nemažai jų yra, [...] ir tam socialiniam pedagogui kaip ir iš tikrųjų laiko atžvilgiu nėra kur jų įterpti.*“ „*Tiesiog trūksta laiko, didelis krūvis ir viskam neužtenka laiko.*“ „*Dirbu nepilnu etatu, o tų pareigų turiu. Tiesiog nebepajėgiu fiziškai, nebeaprėpiu tiesiog. Dar ir pamokas vedu.*“
	Tėvų pasyvumas	„*Iš tikrųjų teko labai nusivilti ir tėvais, na*

[155] „Drausminimo kopėtėlės“, Žeimelio gimnazija, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d., https://www.xn--eimeliogimnazija-nsd.lt/puslapio-pavyzdys/projektai/olweus/.

		nesugebėjo prisijungti [...]“
	Mokyklos bendruomenės motyvacijos stoka	„*[...] pandemijos fone [...] galvojant apie tas prevencines programas ir jų įgyvendinimą, tai ko gero ir mokytojams, ir mokiniams visi šitie dalykai pasidaro tikrai paskutinėj vietoj.*“ „*[...] jie labai vėluoja atsiskaityti darbus, jie jų nepateikia laiku, jie neturi motyvacijos.*“ „*[...] mokinių motyvacija griūna, motyvacija veikti yra labai žema, ir sudominti, ir atkreipti dėmesį yra labai sudėtinga.*“ „*Ir dabar jaučiu, kad yra toks visiškas nihilizmas, nenoras nieko daryti, toks išsisėmimas, apatija.*“ „*Na aš nežinau, gal per daug visko yra, gal nebeaprėpiam, pavargę esam tiesiog [...]. Nežinau ir gal dar kažkaip, kaip sakant, nenoras grūstis vaikams ant galvos su tom prevencinėm pamokėlėm.*“

Atsižvelgiant į informančių pateiktus atsakymus, galima teigti, kad įgyvendinant patyčių prevencines programas nemažai sunkumų kelia dabartinė situacija, kai Lietuvoje dėl viruso SARS-CoV-2 sukeliamos ligos Covid-19 ugdymo procesas yra persikėlęs į virtualią erdvę. Informančių teigimu, sunku kalbėti apie prevencinių užduočių atlikimą, kai mokiniai net neprisijungia prie atsiskaitomųjų darbų, juo nuomone, „*pandemijos akivaizdoje visi yra išvargę*“. Kita problema, su kuria tenka susidurti įgyvendinant prevencines programas, yra mokyklos bendruomenės (mokytojų ir mokinių) motyvacijos stoka. Kaip teigia informantės, „*mokytojams ir mokiniams visi šitie dalykai pasidaro paskutinėje vietoj*“, „*mokinių motyvacija yra labai žema*“, „*ir dabar jaučiu, kad yra toks visiškas nihilizmas, nenoras nieko daryti, toks išsisėmimas, apatija*“, „*nenoras grūstis vaikams ant galvos su tom prevencinėm pamokėlėm*“. Socialinės darbuotojos pokalbio metu išskiria dar dvi aktualias problemas – finansavimo ir laiko trūkumas bei tėvų pasyvumas. Viena informantė nurodė, kad prieš vykdant prevencines programas, reikia išklausyti kursus, skirti nemažai laiko pasiruošimui, „*užsiėmimų gana nemažai yra*“ tačiau „*nėra tam skiriamų lėšų, nėra skiriama papildomų valandų*“, „*tiesiog trūksta laiko, didelis krūvis ir viskam neužtenka laiko*“. Tėvų pasyvumu nusivylusios informantės nurodo, kad tėvai kviesti prisijungti į renginius patyčių tema, „*nesugebėjo prisijungti*“, „*iš tikrųjų teko labai nusivilti ir tėvais*“. Apibendrinant pateiktus atsakymus, galima teigti, kad vienas didžiausių sunkumų įgyvendinant patyčių prevencines programas yra nuotolinis ugdymas, taip pat mokytojų ir mokinių pasyvumas, motyvacijos stoka.

Mokymui persikėlus į virtualią erdvę, iškyla aktualus klausimas, ar patyčių prevencinė veikla yra toliau vykdoma, ir jei vykdoma, kaip patyčių prevencijos procesas vyksta nuotoliniu

būdu. Socialinių darbuotojų taip pat paprašyta papasakoti apie sunkumus, jei tokie kyla, vykdant prevencinę veiklą nuotoliu. Jų atsakymai į pateiktus klausimus pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė. Patyčių prevencija ugdymo procesui persikėlus į virtualią erdvę.

Kategorija	Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Patyčių prevencija ugdymo procesui persikėlus į virtualią erdvę	Mokyklos vykdoma prevencija	„*O tos tokios programos, kurias vykdėm, mes dabar šiuo metu kaip ir neatliekame jokios, gyvai tos programos buvo vykdomos.*“ „*Na ta prevencija tokia truputį kaip ir sustojusi yra.*“ „*Vėlgi kiek yra įmanoma tuos projektus įgyvendinti karantino metu, tai labai sudėtinga.*“ „*Sąlygos yra iki tiek apribotos, kad nelabai kažką galime daryti.*“
	Policijos pareigūnų vykdoma prevencija	„*O dabar tos patyčių prevencinės priemonės daugiausiai vykdomos su policininkais bendraujant, bendradarbiaujant.*“ „*Nuotoliniu būdu dabar jie veda tas pamokėles [...]*“ „*[...] aišku nuotoliu irgi įsiprašome į kokią lengvesnę pamoką ir padarome susitikimą nuotoliniu būdu su policija.*“ „*[...] patys policininkai, bendruomenės pareigūnai, jie siūlo daug visokios veiklos, sako mes galim prisijungti, mes turim tokią temą, mes galim pakalbėti su mokiniais.*“

Informantės, atsakydamos į pateiktus klausimus, išskyrė mokyklos vykdomą ir policijos pareigūnų patyčių prevencinę veiklą. Informantės apie mokyklų vykdomą patyčių prevenciją nurodo, kad „*programos, kurias vykdėme, dabar šiuo metu kaip ir neatliekame jokios, gyvai tos programos buvo vykdomos*“, „*prevencija tokia truputį kaip ir sustojusi yra*“, „*įgyvendinti karantino metu labai sudėtinga*“, „*sąlygos tiek apribotos, kad nelabai kažką galime daryti*“. Iš pasisakymų būtų galima pamanyti, kad patyčių prevencijos įgyvendinimui kyla tiek sunkumų, kad ji nebevyksta, tačiau pokalbio metu informantės nurodė, kad svarbu vaidmenį dabartinės situacijos metu vaidina policijos pareigūnai. Socialinės darbuotojos teigia, kad „*patyčių prevencinės priemonės daugiausiai vykdomos su policija bendraujant, bendradarbiaujant*“, „*nuotoliniu būdu jie veda tas pamokėles*“, „*patys policininkai, bendruomenės pareigūnai, jie siūlo daug visokios veiklos*“. Apibendrinant informančių pasisakymus būtų galima, teigti, kad pandemijos metu patyčių prevencijai neleidžiantis sustoti faktorius yra policijos pareigūnų įsitraukimas į patyčių prevencijos veiklą.

Policijos pareigūnams, vaidinant svarbų vaidmenį patyčių prevencijos veikloje, siekiant efektyvinti patyčių prevenciją, svarbu nustatyti, kaip policijos pareigūnai daugiau galėtų prisidėti

prie patyčių prevencijos. Socialinių darbuotojų atsakymai į pateiktą klausimą „Kaip policijos pareigūnai galėtų efektyviau prisidėti prie patyčių prevencijos mokyklose vykdymo?“ pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė. Policijos pareigūnų efektyvesnis dalyvavimas patyčių prevencijoje.

Kategorija	Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Efektyvesnė patyčių prevencijos veikla	Policijos pareigūnų galimybės	„*[...] daugiau gal susitikimų kažkokių, gal kokių stovyklų netgi, susitikimų ne mokyklos aplinkoje.*“ „*[...] ką dar galėtų padaryti policija, kad įsijungti į socialinius tinklus kažkaip, mes neturim galimybės mokinus sekti. Na ne sekti, bet sužinoti, kas ten vyksta.*“ „*Galbūt pareigūnams labiau per empatiją eiti reikėtų, kalbėti su skriaudėju, ar tu įsivaizduoji, kaip tas vaikas, iš kurio tyčiojiesi, jaučiasi.*“ „*Pas mus va paprasčiausiai policininkai buvo atvažiavę, jie vedė gyvai pamokėlę, ir vaikams tai jau labai duoda efektą.*“ „*Tiesiog mokiniai nori paprasto bendravimo tokio, jiems patinka. Ir iš po susitikimų su policija, mokiniai labai susižavėję, įsitraukia, yra užsivedę dalyvauti veiklose.*“ „*Klausimas gal būtų, o tai kuo policija gali daugiau prisidėti, kokius įrankius jūs turite.*“
	Kita veikla	„*[...] ar kažkokių žmonių pakviesti, gal kokie kur buvo skriaudėjai, ar paklydę iš kelio, ta prasme, ar žinomų kokių, kad pakalbėtų apie tokią situaciją.*“ „*Bet ką daryti, kokias konkrečias priemones daryti, apart švietimo ir to nuolatinio kalbėjimo, man fantazija tiek neišneša.*“

Analizuojant informančių atsakymus matyti, kad mokiniams įtakos turi susitikimai, pokalbiai su policijos pareigūnais ir tų susitikimų, siekiant efektyvinti patyčių prevenciją, galėtų būti daugiau. Kaip nurodo socialinės pedagogės „*mokiniai nori paprasto bendravimo*“, „*iš po susitikimų su policija, mokiniai susižavėję, įsitraukia, yra užsivedę dalyvauti veiklose*“. turint omenyje, kad policija turi tiek įtakos ir autoriteto besiformuojančiai asmenybei, socialinės darbuotojos mano, kad galėtų būti „*daugiau susitikimų, stovyklų kažkokių, susitikimų ne mokyklos aplinkoje*“. Informantės mano, kad policijos pareigūno ir mokinio bendravimas turėtų būti pagrįstas empatija. Informantės pabrėžia, kad efektyvesnei patyčių prevencijai svarbu mokinio ir kito suaugusiojo, iš kurio galima pasimokyti, kuris gali būti pavyzdžiu, bendravimas „*ar kažkokių žmonių pakviesti, gal kokie kur buvo skriaudėjai, ar paklydę iš kelio, ar žinomų kokių, kad apie situaciją pakalbėtų*“. Apibendrinant galima teigti, kad patyčių prevencijos

efektyvinimui yra svarbus autoritetingų suaugusiųjų, tokių kaip policijos pareigūnai, įsitraukimas į patyčių prevencinę veiklą ir bendravimas su mokiniais.

3.4. Policijos pareigūnų požiūris į teisėsaugos institucijų vaidmenį vykdant patyčių prevenciją mokyklose. Interviu analizė.

Pusiau struktūruoto interviu metu buvo apklausti du policijos pareigūnai, vykdantys bendruomenės pareigūnų funkcijas. Interviu buvo atliekamas pagal iš anksto paruoštas klausimų gaires. Interviu leido įvertinti bendruomenės pareigūnų požiūrį į mokyklose vykdomą patyčių prevenciją, jos efektyvinimo galimybes ir savo, kaip teisėsaugos institucijos atstovų, įsitraukimą į patyčių prevencinę veiklą.

Pokalbio su informantais pradžioje siekiama išsiaiškinti, ar policijos pareigūnai žino, kokios patyčių prevencinės priemonės yra vykdomos mokyklose. Policijos pareigūnų žinios apie mokyklose vykdomas patyčių prevencines programas pateiktos 6 lentelėje.

6 lentelė. Policijos pareigūnai žinomai vykdomos patyčių prevencijos programos

Kategorija	Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Žinomai vykdomos patyčių prevencijos programos mokyklose	Olweus	„*[...] bent jau kiek žinau, ar žinomiausia yra Olweus.*“ „*Pakruojo rajone žinomos Olweus [...]*“
	Antras žingsnis	„*Pakruojo rajone žinomos [...] ir Antras žingsnis.*“
	Zipio draugai	„*Nežinau, ar mokyklose dar Zipio programa, bet čia greičiausiai tik darželių, ikimokyklinio ugdymo programa.*“
	Informacijos stoka	„*Mūsų, kaip bendruomenės pareigūnų, niekas neinformuoja apie mokyklose vykdomas programas, žinome tik tiek, kiek patys domimės.*“ „*Šiaip iš Policijos departamento nėra nurodymo, kad turime žinoti programas, nes realiai čia mokyklos individualiai pasirenka kokias programas nori vykdyti ir kokias vykdo.*“ „*Klausiam aišku mokyklų, kurios dirba su tomis programomis [...]. Jie arba pasisako, arba nepasisako, tačiau čia jau nuo pačių švietimo įstaigų priklauso.*“

Iš duomenų matyti, kad bendruomenės pareigūnai atsakydami į pateiktą klausimą, yra neužtikrinti, tiksliai nežino, abejoja. Kaip nurodo patys informantai, „*mūsų, kaip bendruomenės pareigūnų, niekas neinformuoja apie mokyklose vykdomas programas*“, „*žinome tik tiek, kiek patys domimės*“, „*nėra nurodymo, kad turime žinoti programas*“. Bendruomenės pareigūnai neužtikrintai, bet įvardijo Olweus patyčių prevencijos programą, emocinių ir socialinių įgūdžių

ugdymo programą „Antras žingsnis“ ir socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo programą „Zipio draugai“, skirta ikimokyklinio amžiaus vaikams (5-7 metų) ir mokyklose nėra vykdoma[156]. Apibendrinant iš bendruomenės pareigūnų gautus atsakymus, galima teigti, kad tarp mokyklos ir policijos pareigūnų trūksta komunikavimo apie mokyklose vykdomas patyčių prevencines programas, nes pareigūnai yra menkai informuoti apie jas.

Patyčių prevencija yra efektyvi tuomet, kai tai yra nenutrūkstama, tęstinė veikla. Pokalbio metu, siekiant išsiaiškinti bendruomenės pareigūnų vykimo į mokyklas vykdyti patyčių prevenciją, buvo pateiktas klausimas „Kaip dažnai vykstate į mokyklas vykdyti patyčių prevencinę veiklą?“ Informantų atsakymai pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. Bendruomenės pareigūnų vykimas į mokyklas vykdyti patyčių prevencinę veiklą.

Kategorija	Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Vykimas į mokyklas su patyčių prevencine veikla	Bendruomenės pareigūnų veiklos kalendorius	„*Turime bendruomenės pareigūnų kalendorių, pagal kurį mes vadovaujamės, kokiomis temomis turime kalbėti [...]*“ „*[...] tai yra kartais ir numatyta, kad į metus į ketvirtį turime po vieną, po du kartus vykti į mokyklas kalbėti apie tai [...]*“ „*Mums realiai yra numatyta pagal bendruomenės pareigūnų privalomą bendrosios prevencijos kalendorių vykdyti veiklas. Ten yra numatyta ir būtent patyčių prevencinė veikla.*“
	Kviečia mokyklos	„*[...] informuoja mus socialinės, mokytojai, kurie nori, kad mes atvyktume pakalbėti apie patyčias.*“ „*Gal kažkokia problema ten atsirado, ar vaikas vienas iš kito tyčiojasi ar kažkoks įvykis netgi įvyko, tuomet kviečiasi.*“
	Vyksta savo iniciatyva	„*[...] šiaip žiūrimės patys, ta prasme savo noru siūlomės labai į mokyklas pačias [...]*“ „*Mes visada skelbiamės, informuojam, prašomės, kad kviestų būtent apie smurtą ir patyčias kalbėti su vaikais [...]*“ „*[...] patys siūlomės, kviečiamės, raginame ir pačią mokyklos administraciją, kad reikia kalbėti ta tema [...]*“
	Pagal poreikį	„*Na sakykim pagal poreikį [...]*“ „*Gal policijos registruojamų įvykių registre atsirado įvykis, kur kažkas buvo su smurtu ir dėl smurto, prieš tai buvo patyčios. Tada jau taip, pagal poreikį važiuojame [...]*“

Analizuojant informantų pateiktus atsakymus galima išskirti, kad bendruomenės pareigūnų vykimas į mokyklas trejopai: apsilankymų mokyklose dažnis vykdant prevencinę

[156] „Zipio draugai“, Vaiko labui, žiūrėta 2021 m. balandžio 5., https://www.vaikolabui.lt/zipio-draugai/.

veiklą numatytas Bendruomenės pareigūnų veiklos kalendoriuje „*tai yra kartais ir numatyta, kad į metus į ketvirtį turime po vieną, po du kartus vykti į mokyklas*“, „*turime bendruomenės pareigūnų kalendorių, pagal kurį vadovaujamės, kokiomis temomis turime kalbėti*“, taip pat bendruomenės pareigūnus kviečiasi pačios mokyklos „*informuoja mus socialinės, mokytojai, kurie nori, kad atvyktume pakalbėti apie patyčias*“, „*gal kažkokia problema atsirado, tuomet kviečiasi*“ ir policijos pareigūnai taip pat vyksta pagal poreikį arba patys savo iniciatyva „*mes visada skelbiamės, informuojam, prašomės, kad kviestų būtent apie smurtą ir patyčias kalbėti su vaikais*“, „*patys siūlomės, kviečiamės, raginame ir pačią mokyklos administraciją, kad reikia kalbėti ta tema*“. Informantų nurodytas jiems kalendoriuje numatytas vykimas į mokyklas „*į metus, į ketvirtį po vieną, po du kartus*“ nėra pakankamas. Kadangi dažnesnis bendruomenės pareigūnų vykimas į mokyklas nėra reglamentuotas, apibendrinant galima teigti, kad labai svarbūs tampa kiti du faktoriai, t.y. mokyklos iniciatyvos rodymas ir policijos pareigūnų pasikvietimas bei pačių bendruomenės pareigūnų vykimas į mokyklas savo iniciatyva.

Bendruomenės pareigūnų vykdoma patyčių prevencinė veikla ir reikšminga, todėl pokalbio su informantais metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokiomis priemonėmis ir būdais pasireiškia jų vykdoma prevencija, kas jai būdinga. Policijos pareigūnų patyčių prevencijos specifika pateikiama 8 lentelėje.

8 lentelė. Policijos pareigūnų vykdomos patyčių prevencijos specifika.

Kategorija	Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Patyčių prevencijos specifika	Vaizdinė medžiaga	„*[...] mes gal labiau orientuojamės į vedimą vaizdinės medžiagos, į video montažus [...]*“ „*[...] bet ir parodom vaizdinės informacijos: filmukai, [...] plakatai, kuriuose įvardinta kas kaip ir pasekmės.*“
	Žodinė informacija	„*Kadangi iš departamento nenumatyta, tai realiai pareigūnas turėtų atvykti ir sankciją tik susakyti. Kas jau vyksta, taip sakant, po patyčių.*“ „*[...] kalbame apie pasekmes [...]*“ „*[...] perteikiame tiek žodžiu, išsakome [...]*“ „*Supažindiname, papasakojame apie teisinę atsakomybę [...]*“
	Praktiniai užsiėmimai	„*[...] parodai pavyzdį pasitelkdamas pačius vaikus, pasikviesdamas prieš visą grupę [...] ir paprašai, kad tyčiotis pradėtų, tada žiūri jų reakciją, ar jie suvokia tai, [...]pradės tyčiotis [...], ar jie supras ir atsisuks ir pasakys, kad ne, mes nenorime to daryti.*“ „*[...] pateikti gerus pavyzdžius [...]*“ „*Pats iš savo pusės labiau mėgstu tiesioginį bendravimą [...]*“ „*[...] pavaidinimai, situacijų sudarymai [...]*“

Analizuojant informantų pateiktus atsakymus, matyti, kad bendruomenės pareigūnų vykdoma patyčių prevencinė veikla pasireiškia vaizdinės medžiagos rodymu „*filmukai, plakatai, kuriuose įvardinta kas kaip ir pasekmės*“, pateikiama žodinė informacija „*kalbame apie pasekmes*“, „*supažindiname, pasakojame apie teisinę atsakomybę*“, „*perteikiame, išsakome žodžiu*“ ir vyksta praktiniai policijos pareigūnų ir mokinių užsiėmimai „*pavaidinimai, situacijų sudarymai*“, „*parodai pavyzdį pasitelkdamas pačius vaikus*“, o ir patys pareigūnai, kaip teigia „*mėgsta tiesioginį bendravimą*“ su mokiniais, taip pat „*pateikiant gerus pavyzdžius*“. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad bendruomenės pareigūnų vykdoma patyčių prevencija yra įvairi ir platesnė, negu ją numato Policijos departamentas.

Siekiant išsiaiškinti, ar vyksta, ir kaip vyksta bendruomenės pareigūnų pasiruošimas patyčių prevencinės veiklos vykdymui mokyklose, informantams buvo pateiktas klausimas „Ar specialiai ruošiatės prieš vykdami į mokyklas? Ar dalyvaujate kursuose, kuriuose būtų tobulinamos kovos su smurtu ir patyčiomis kompetencijos?“ Bendruomenės pareigūnų atsakymai pateikiami 9 lentelėje.

9 lentelė. Policijos pareigūnų pasiruošimas vykdyti patyčių prevencinę veiklą.

Kategorija	Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Pasiruošimas patyčių prevencinei veiklai mokyklose	Individualiai	„*Kiekvienas manau bendruomenės pareigūnas individualiai ruošiasi, ar tai skaidres darosi, žiūri internete, ieškosi vaizdinės medžiagos, domisi tais pačiais projektais, kaip tie projektai įgyvendinami.*“ „*Tai patys, asmeniškai [...]*“ „*Yra tik nebent teisiniai kažkokie pasikeitimai bazėje, [...] susipažįstame, pasiskaitome.*“
	Kursai	„*Tai bent jau šiuo metu tokių dalykų nėra organizuojama.*“ „*Nebent patys pamatome kur viešoje, toje elektroninėje erdvėje, ir patys užsiregistruojame, ir dalyvaujame, išklausome [...]*“
	Policijos Departamento indėlis	„*Kaip ir sakiau, Departamento požiūris į patyčias yra tik tai į kalendorių nurodytas.*“ „*Išskirtinai, kad net ir kažkokias rekomendacijas tai tik ne per seniausiai gavome.*“ „*[...] arba kažkokias gauname metodines rekomendacijas iš Policijos Departamento, susipažįstame, pasiskaitome.*“

Analizuojant pateiktus atsakymus, buvo išskirtos trys atsakymų grupės, t.y. policijos pareigūnų pasiruošimas vyksta trimis būdais: kiekvienas ruošiasi individualiai „*kiekvienas individualiai ruošiasi, ar tai skaidres darosi, žiūri internete, ieškosi vaizdinės medžiagos, domisi įgyvendinamais projektais*“, dalyvauja kursuose „*patys pamatome viešoje toje, elektroninėje*

erdvėje ir užsiregistruojame ir dalyvaujame, išklausome“ ir prie bendruomenės pareigūnų pasiruošimo patyčių prevencinės veiklos vykdymui iš dalies prisideda ir Policijos departamentas „*Departamento požiūris tik į kalendorių nurodytas*“, „*rekomendacijas tai tik ne per seniausiai gavome*“, „*gauname metodines rekomendacijas iš Policijos Departamento, susipažįstame, pasiskaitome*“. Iš informantų pateiktų atsakymų galima suprasti, kad visgi pasiruošimas didžiąja dalimi priklauso nuo paties pareigūno, konkrečios metodinės ar kitokios medžiagos, „ką ir kaip sakyti ar daryti“ bendruomenės pareigūnui niekas nepateikia ir nepasako. Apibendrinant galima teigti, kad pasiruošimas patyčių prevencinės veiklos vykdymui yra individualus ir Policijos departamentas tame neturi reikšmingo vaidmens.

Siekiant gerinti patyčių prevencinę veiklą, yra svarbu išsiaiškinti kokios prevencinės priemonės yra efektyvios. Bendruomenės pareigūnams buvo pateiktas klausimas apie jų vykdomų prevencijos priemonių efektyvumą ir apie tas priemones, kurios gali būti laikomos neefektyviomis. Informantų atsakymai pateikiami 10 lentelėje.

10 lentelė. Policijos pareigūnų taikomų prevencinių priemonių efektyvumas.

Kategorija	Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Efektyvios patyčių prevencinės veiklos priemonės	Praktinės situacijos	„*[...] aš kaip sakau, vaizdiniai kažkokie pavaidinimai, gal tarkim situacijų kažkokie sudarymai, pasižaidimai su vaikais, tai labiau įtraukiantys ir ta prasme vaikams įdomesni [...]*“ „*[...] pasitelkdamas pačius vaikus [...], tada pamatai, kad vaikai supranta, kas yra patyčios. Jie supranta, kad aš netiesiogiai juos bandau išprovokuoti ir jie nepasiduoda tai įtakai.*“
	Asmeninės patirtys	„*Ir iš va tų pavyzdinių tokių pasisakymų mano, intensyviau pradeda klausytis manęs, aš perteikiu kokius potyrius patyriau, kas man buvo, kaip mokykla į tai žiūrėjo, kaip tėvai reagavo, kaip aplinkiniai matė.*“ „*Tada ta prasme net ir diskusija išsišaukia.*“ „*[...] su visom mokyklom kiek teko bendrauti, [...]taikiau tą savo būdą tokį, tai visada mačiau tik teigiamus rezultatus.*“ „*Realiai tas atėjimas ir kalbėjimas apie patyčias „nesakyk tu taip, nevadinkite vienas kito“, jie tą ir taip žino, išgirsta iš tėvų, ir iš mokytojų manau.*“
	Tiesioginis bendravimas su mokiniais	„*Visai kitoks priėjimas prie pačių vaikų būtų deramesnis dalykas, negu, kad ateinam, atsisėdam, pažiūrim video montažą ir jau viskas nuo to geriau pasidaro.*“ „*[...] kad juos nustebinti, kad juos kažkaip paliesti iš arčiau, yra labai sudėtinga, dėl to tas taikymas to tiesioginio kontakto, savęs*

		pavyzdžiu padarymo, savęs iškėlimo, kad tu irgi prie to paties esi prisilietęs [...] “ „*[...] kada mes pradedam truputėlį per juoką į viską pažiūrėti, kada kontaktas atsiranda, kada jie pamato, kad aš irgi toks pat žmogus, tik kad ta uniforma ant manęs uždėta ir viskas.*“ „*Tiesioginis kontaktas su pačiais vaikais visai kitaip jiems irgi palieka pavyzdį, nes tada mes per juoko formą mes galime taip pažiūrėti ir labai rimtai apie tai pasikalbėti.*“

Efektyviomis priemonėmis policijos pareigūnai laiko praktines situacijas su mokiniais „*pavaidinimai, situacijų kažkokie sudarymai, pasižaidimai su vaikais, tai labiau įtraukiantys ir ta prasme vaikams įdomesni*“, taip pat paties pareigūno dalijimąsi asmenine patirtimi „*iš pavyzdinių tokių pasisakymų mano, intensyviau pradeda klausytis manęs, aš perteikiu kokius potyrius patyriau*“, „*tada ta prasme net ir diskusija išsišaukia*“, „*su visom mokyklom kiek teko bendrauti, taikiau tą savo būdą tokį, tai visada mačiau tik teigiamus rezultatus*“ bei kita efektyvi bendruomenės pareigūnų taikoma priemonė – tiesioginis bendravimas su mokiniu „*kada kontaktas atsiranda, kada jie pamato, kad aš irgi toks pat žmogus, tik kad ta uniforma ant manęs uždėta ir viskas*“, „*visai kitoks priėjimas prie pačių vaikų būtų deramesnis dalykas*“, „*tiesioginis kontaktas su pačiais vaikais visai kitaip jiems palieka pavyzdį*“. Iš pateiktų atsakymų matyti, kad efektyviomis priemonėmis informantai neįvardijo vaizdinės medžiagos ar žodinės informacijos pateikimo, todėl galima manyti, kad tokios priemonės nėra įdomios mokiniams, nepalieka įspūdžio, nepriverčia susimąstyti. Kaip bendruomenės pareigūnai patys įvardija, nėra taip, kad „*ateinam, atsisėdam, pažiūrim video montažą ir jau viskas nuo to geriau pasidaro*“ ir „*tas atėjimas ir kalbėjimas apie patyčias „nesakyk tu taip, nevadinkite vienas kito“, jie tą ir taip žino, išgirsta iš tėvų, ir iš mokytojų manau*““. Apibendrinant galima teigti, kad efektyvia bendruomenės pareigūnų prevencija galima laikyti ne formalų kalbėjimą apie patyčių reiškinį ir jo pasekmes, bet tiesioginio ryšio, kontakto su mokiniu atradimą, mokinio įtraukimą į praktines situacijas, nes tik taip mokinį galima priversti susimąstyti, palikti įspūdį.

Esant dabartinei situacijai ir ugdymo procesui persikėlusį virtualią erdvę, sumažėjus ar išnykus realiems susitikimams, yra svarbu išsiaiškinti, kaip bendruomenės pareigūnai vykdo patyčių prevencinę veiklą. Paklausti apie patyčių prevencinę veiklą, vykdomą nuotoliu, abu informantai tvirtina, kad „*prevencija nėra nutrūkusi ir realiai persikėlusi būtent į nuotolines pamokas, virtualius susitikimus*“. Jie nurodo, kad nuotolinė prevencija vyksta „*per visas platformas, kurios gali nuotoliniu būdu atvaizduoti vienas kitą: Zoom, Teams, Google Meet, Messenger*“. Kalbant apie nuotoliniu būdu vykdomą patyčių prevenciją, informantai neslėpė, kad susiduria ir su tam tikrais sunkumais. Kaip patys bendruomenės pareigūnai įvardija, „*apretėjo*

labai tie susitikimai tokie“, „*klausimas, ar galėtų būti daugiau ir dažnesnių susitikimų, tačiau čia ne nuo mūsų priklauso, priklauso nuo pačios mokyklos iniciatyvos, ar pasikviečia, ar suorganizuoja*“ ir „*mes patys labiau inicijuojame tuos susitikimus, negu kad mokyklos kviečiasi mus*“. Apibendrinant galima teigti, kad patyčių prevencija iš bendruomenės pareigūnų pusės nėra nutrūkusi ir vyksta nuotoliniu būdu, tačiau pareigūnai susiduria su problema – ugdymui persikėlus į virtualią erdvę, mokyklos vis rečiau pasikviečia juos susitikimams su mokiniais.

Vykdant kažkokią veiklą ar siekiant išspręsti tam tikrą problemą, visada yra svarbus rezultatas. Pokalbio metu apie vykdomos patyčių prevencijos pokyčius bei atgalinį ryšį iš mokyklų buvo paklausti ir informantai. Nei vienas jų negalėjo atsakyti konkrečiai, ar pastebi kokius nors savo veiklos pokyčius, tačiau labai aiškiai įvardijo to priežastį – mokyklos, greičiausiai ne piktybiškai, bet nesidalina tokia informacija „*mes pasidomime, bet šiaip, kad dalintųsi su mumis apie pokyčius pačios mokyklos savo iniciatyva, tai tikrai mums nieko neperduoda ir nesuteikia*“. Kaip bebūtų, tam tikro atgalinio ryšio bendruomenės pareigūnai visgi sulaukia „*tuo momentu arba kitą dieną gaunam labai ačiū, padėkojimas už tai, kad atvykome, pasakymas, kad vaikams patiko, bet čia kaip visada, mokytojas ar socialinis visada tą pasakys, kad labai patiko vaikams, kad įdomu buvo*“. Tokio atgalinio ryšio gavimą informantai įvardija kaip tam tikrą problemą, nes atgalinis ryšys gaunamas ne iš mokinių, kuriems siekiama padėti sumažinant patyčių lygį, o iš mokyklos pedagogų „*mokytojai, socialinės, iš jų ir nuomonę gaunam, jeigu joms patiko, reiškias visiems patiko*“, „*o ten kad vaikas realiai net nesiklausė, tokia ta nauda*“. Išryškindami tokią problemą, patys bendruomenės pareigūnai tarsi pasiūlo ir sprendimą jai „*kitaip būtų, jeigu arba mes inicijuotume susitikimą su vaikais be mokytojų įsikišimo, arba patys vaikai inicijuotų susitikimą su mumis be mokytojų įsikišimo*“, „*sužinotume tą tikrąją vertę, kiek vaikai realiai norėjo sužinoti ir sužinojo*“. Apibendrinant galima teigti, kad bendruomenės pareigūnams sunku įžvelgti savo vykdomos patyčių prevencijos pokyčius, kai trūksta informacijos pateikimo apie realią vykdytos prevencijos naudą, ir nėra atgalinio ryšio iš pačių mokinių.

Kaip paaiškėjo analizuojant atsakymus į kai kuriuos klausimus, bendruomenės pareigūnai savo vykdomoje patyčių prevencijos veikloje susiduria su tam tikrais sunkumais. Informantai buvo paprašyti įvardinti su kokiais konkrečiais sunkumais susiduria vykdydami patyčių prevenciją mokyklose. Atsakymai į šį klausimą pateikiami 11 lentelėje.

11 lentelė. Policijos pareigūnų vykdomos patyčių prevencijos sunkumai.

Kategorija	Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Patyčių prevencijos sunkumai	Mokyklų bendradarbiavimo stoka	„*[...] realiai mes pasigendame tarkim iš būtent iš pačios mokyklos iniciatyvos [...]*“ „*Daugiau bėda yra iš pačių mokyklų. Mes žinome, kad yra projektai, kad programos vyksta kažkokios švietimo įstaigose, bet mes*

		nežinome, kokiu būdu jos vyksta, ar išvis yra kažkoks rezultatas, [...] ar mes galime kažką suderinti kartu organizuoti, kažkokią bendrą tokio pobūdžio akciją ar įvykį.“ „*Priklauso nuo pačios mokyklos iniciatyvos, ar pakviečia, ar suorganizuoja ir panašiai.*“ „*[...] jau pačios mokyklos nusprendžia, ta prasme, ar mes esame reikalingi, ar ne.*“ „*[...] mes labiau įsisiūlom į mokyklas eiti, negu, kad jie patys mus kviečia.*“
	Tėvų pasyvumas	„*Iš pačių tėvų, tarkim, kad ir mes galime suorganizuoti kažkokią veiklą ar renginį, bet tiesiog pasyvumas jaučiasi [...]*“ „*[...] ar laikas neatitinka, ta prasme, neranda laiko paprasčiausiai, o gal ir neįdomu tiems tėvams.*“ „*Iš tėvų pusės labai atsainumas didelis pasimato [...]*“ „*[...] jeigu pamini, kad jų vaikas nuo patyčių nukentėjo, arba ji pats tyčiojosi, tai tėvai iškart tai neigia.*“ „*Jeigu tada įsikiša policija, tai tada tėvai ant mokyklos pradeda širsti ir ant tos pačios policijos, kaip čia dabar policija įsikišo.*“ „*Ir pasimato tada, kad tėvai toks jausmas ignoruoja visiškai tą.*“
	Virtualūs susitikimai	„*[...] didžiausia bėda nuotolinis mokymas, nuotoliniai susitikimai.*“ „*Tai, kad realiai nesusitinkame, kad nematom reakcijų.*“ „*[...] dabar negali tu pamatyti nei ką vaikas daro už tos kameros, nebent ją įsijungęs.*“ „*Sunkumas tas toks nuotolinis kalbėjimas su jais, nuotolinis bendravimas, atgalinio ryšio negavimas [...]*“ „*[...] man labai gaila to, kad mes žiūrime į ekraną ir kalbamės, nematome realių akių, realiai tų nuomonių, pasisakymų ar diskusijos negalime iššaukti.*“

Informantų pateikti atsakymai buvo suskirstyti į tris grupes: mokyklų bendradarbiavimo stoka, tėvų pasyvumas ir virtualūs susitikimai. Kalbant apie mokyklų bendradarbiavimo stoką, informantai teigia, kad „*realiai mes pasigendame būtent iš pačios mokyklos iniciatyvos*“, „*daugiau bėda yra iš pačių mokyklų. Mes žinome, kad yra projektai, kad programos vyksta kažkokios švietimo įstaigose, bet mes nežinome, kokiu būdu jos vyksta, ar išvis yra kažkoks rezultatas, ar mes galime kažką suderinti kartu organizuoti, kažkokią bendrą tokio pobūdžio akciją ar įvykį*“, „*mes labiau įsisiūlom į mokyklas eiti, negu, kad jie patys mus kviečia*“. Bendruomenės pareigūnai pasigenda komunikavimo ir bendradarbiavimo ne tik iš mokyklos bendruomenės, bet ir iš mokinių tėvų. Informantai įvardiją, kad jaučiamas tėvų pasyvumas „*iš*

pačių tėvų, tarkim, kad ir mes galime suorganizuoti kažkokią veiklą ar renginį, bet tiesiog pasyvumas jaučiasi“, „*ar laikas neatitinka, ta prasme, neranda laiko paprasčiausiai, o gal ir neįdomu tiems tėvams.*“ Šalia tėvų pasyvumo, bendruomenės pareigūnai pastebi ir tėvų nerūpestingumą, vangumą „*iš tėvų pusės labai atsainumas didelis pasimato*“, „*jeigu pamini, kad jų vaikas nuo patyčių nukentėjo, arba ji pats tyčiojosi, tai tėvai iškart tai neigia*“, „*ir pasimato tada, kad tėvai toks jausmas ignoruoja visiškai tą*“. Informantai nurodo, kad esant tokiai situacijai, kai policijai tenka įsikišti į mokinių tarpusavio santykius, „*tai tada tėvai ant mokyklos pradeda širsti ir ant tos pačios policijos, kaip čia dabar policija įsikišo*“. Dar vienas sunkumas, su kuriuo susiduria bendruomenės pareigūnai – virtualus bendravimas su mokiniais. Informantai teigia, kad „*didžiausia bėda nuotolinis mokymas, nuotoliniai susitikimai*“, „*sunkumas tas toks nuotolinis kalbėjimas su jais, nuotolinis bendravimas, atgalinio ryšio negavimas*“. Virtualų bendravimą įvardindami kaip problemą, bendruomenės pareigūnai paaiškina, kodėl tai yra problema „*realiai nesusitinkame, kad nematom reakcijų*“, „*dabar negali tu pamatyti nei ką vaikas daro už tos kameros, nebent ją įsijungęs*“, „*man labai gaila to, kad mes žiūrime į ekraną ir kalbamės, nematome realių akių, realiai tų nuomonių, pasisakymų ar diskusijos negalime iššaukti*“. Apibendrinant galima teigti, kad bendruomenės pareigūnams lengviau vykdyti patyčių prevenciją mokyklose padėtų glaudesnis mokyklos bendruomenės ir mokinių tėvų komunikavimas bei bendradarbiavimas.

Pokalbio metu bendruomenės pareigūnai buvo paprašyti įvertinti policijos pareigūnų įsitraukimą į patyčių prevencinę veiklą, taip pat nurodyti, ko dar būtų galima imtis. Informantų pasisakymai pateikiami 12 lentelėje.

12 lentelė. Policijos pareigūnų įsitraukimas į patyčių prevencinę veiklą.

Kategorija	Subkategorijos	Teiginių pavyzdžiai
Policijos pareigūnų įsitraukimas į patyčių prevenciją	Nepakankamas įsitraukimas	„*[...] galėtų būti dar didesnis policijos įsitraukimas [...]. Bet čia labai priklauso net ne nuo mūsų, pareigūnų [...]*“ „*Mes arčiau visuomenės turime būti, arčiau jaunimo, bendrauti, konkrečiai žiūrėti kokios problemos yra.*“ „*Na visada gali būti daugiau ir geriau realiai.*“
	Pasiūlymai prevencijos efektyvinimui	„*[...] mokyklose, kuriose įgyvendinami projektai, ar kažkokios programos, ar pačios mokyklos įgyvendina kažkokias akcijas ar iniciatyvas, tikrai galėtų prijungti ir pačius policijos pareigūnus [...]*“ „*[...] reikia abipusio, visų pusių įsitraukimo, visos bendruomenės ir tėvų, ir tikrai galime tada kovoti su visais būtent tokiais dalykais.*“ „*Bet ar nenoras mus pasikviesti, vis dar*

		nežinome koks kriterijus būtent juos atgraso nuo mūsų pasikvietimo ir bendradarbiavimo kartu [...]“

Iš duomenų matyti, kad bendruomenės pareigūnų nuomone, policijos įsitraukimas į patyčių prevenciją galėtų būti didesnis, bet kaip jie patys sako „*čia labai priklauso net ne nuo mūsų, pareigūnų*“. Siekiant efektyvinti policijos pareigūnų įsitraukimą į patyčių prevencijos veiklą mokyklose, informantai siūlo, kad „*mokyklose, kuriose įgyvendinami projektai, ar kažkokios programos, ar pačios mokyklos įgyvendina kažkokias akcijas ar iniciatyvas, tikrai galėtų prijungti ir pačius policijos pareigūnus*“ ir teigia, jog efektyviai patyčių prevencijai „*reikia abipusio, visų pusių įsitraukimo, visos bendruomenės ir tėvų, ir tikrai galime tada kovoti su visais būtent tokiais dalykais*“ bei aktyvesnio mokyklų vaidmens bendradarbiaujant su policijos pareigūnais. Apibendrinant pateiktus duomenis, galima teigti, kad policijos įsitraukimas į patyčių prevencinę veiklą mokyklose nėra pakankamas, ir trūksta visų pusių bendruomeniškumo.

IŠVADOS

1. Išanalizavus mokslinę, metodinę literatūrą galima teigti, kad mokyklose yra plačiai paplitusios įvairios patyčių formos, kurios turi tendenciją transformuotis į nusikaltimus, išeiti už mokyklos ribų. Norint užkirsti patyčioms kelią bei patyčių prevenciją padaryti efektyvesniu įrankiu, – yra svarbus teisėsaugos institucijų ir visos mokyklos bendruomenės – pedagogų, mokinių ir jų tėvų įsitraukimas į patyčių prevencinę veiklą ir tarpusavio bendradarbiavimas.

2. Atliktas tyrimas atskleidė, kad su patyčių prevencijos įgyvendinimo problemomis susiduria tiek pačios mokyklos, tiek teisėsaugos institucijos. Nustatyta, kad didžiausiu iššūkiu vykdant prevencinę veiklą tampa nuotolinis mokymas, virtualus bendravimas su mokiniais, mokinių tėvų pasyvumas ir jų neįsitraukimas į prevencinę veiklą. Policijos pareigūnai taip pat pasigenda bendradarbiavimo su mokyklomis, o mokyklos iškelia problemą, jog mokyklos bendruomenės motyvacija įgyvendinti patyčių prevenciją yra pakankamai žema. Problema patyčių prevencijos veikloje tampa ir finansavimo bei laiko trūkumas, nes prevencinių programų įgyvendinimui reikalingos tiek piniginės, tiek laiko investicijos.

3. Visuomenėje dažnai vyrauja nuomonė, kad teisėsauga neturi autoriteto, tačiau, kaip parodė atliktas tyrimas, yra visiškai priešingai. Policijos pareigūnai, praktinių užsiėmimų su mokiniais metu, pasitelkdami savo asmenines patirtis atranda kitokį bendravimą, ryšį su mokiniais nei mokytojai ar tėvai. Atviras, empatiškas policijos pareigūnų bendravimas su mokiniais, dalinimasis asmenine patirtimi sudomina, priverčia mokinius susimąstyti. Patyčių prevencinėje veikloje policijos pareigūnai vaidina svarbų vaidmenį, jie tampa sektinu pavyzdžiu, autoritetu mokiniams.

4. Atliktas tyrimas atskleidė, kad efektyvesnei patyčių prevencinei veiklai reikalingas glaudesnis teisėsaugos institucijų ir mokyklų bendradarbiavimas: policijos pareigūnų įtraukimas į patyčių prevencinių programų įgyvendinimą, mokyklų dalinimasis informacija su policijos pareigūnais apie vykdomas prevencines priemones, pokyčius – būtinas atgalinis ryšys iš mokyklų. Efektyvesnei patyčių prevencinei veiklai svarbus autoritetingų suaugusiųjų įsitraukimas į ją.

REKOMENDACIJOS

1. Išnaudoti policijos pareigūnų autoriteto galimybes patyčių prevencijos veiklose, dažniau juos kviesti į mokyklas bendravimui su mokiniais.
2. Dalintis su policijos pareigūnais informacija apie mokyklose vykdomas prevencines programas ir pasiektus rezultatus, nes pareigūnai tokios informacijos pasigenda.
3. Siekiant įtraukti mokinių tėvus į patyčių prevencinę veiklą, rengti paskaitas supažindinant tėvus su patyčių prevencine veikla ir priemonėmis.

LITERATŪRA

TEISĖS AKTAI

1. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996-04-12, Nr. 33-807.
2. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2012 m. rugpjūčio 28 d. įsakymas Nr. V-1268 „Dėl pritarimo rekomendacijoms dėl poveikio priemonių taikymo netinkamai besielgiantiems mokiniams“. *Informaciniai pranešimai*. 2012-09-05, Nr. 71-632.
3. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007-07-19, Nr. 80-3214.
4. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. *TAR*. 2015-07-10, Nr. 11216.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000-10-25, Nr. 89-2741.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. Spalio 14 d. Nutarimas Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2008-10-21, Nr. 121-4608.
7. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2017 m. kovo 22 d. Įsakymas Nr. V-190 „Dėl smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijų patvirtinimo“. *TAR*. 2017-03-23, Nr. 4754.
8. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006-06-17, Nr. 68-2497.
9. Vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*. 1995-07-21, Nr. 60-1501.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės Žinios*. 1992-11-30, Nr. 33-1014.
11. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. *Lietuvos aidas*. 1991-08-06, Nr. 153-0.

MOKSLINĖ LITERATŪRA

1. Bačiulienė, Kristina, ir Zaborskis, Apolinaras. „Požiūris į vaiko sveikatą Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje“. *Medicina* 40, 8 (2004).
2. Bielūnė, Simona. „Požiūrio į delinkventus ir jiems skirtų įstaigų kaita: teorinės įžvalgos“. *Pedagogikos istorija ir šiandiena* 37 (2017).
3. Davis, Tonya J., ir Gere, Bryan O. „Teachers Beliefs and Predictors of Response to Verbal, Physical and Relational Bullying Behavior in Preschool Classrooms“. *Journal of Psychology & the Behavioral Sciences* 4, 2 (2018).
4. Dolen, Willemijn van, ir Weinberg, Charles B. „An Empirical Investigation of Factors Affecting Perceived Quality and Well-Being of Children Using an Online Child

Helpline“. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 16 (2019).

5. Drăghicescu, Luminița Mihaela, ir Stăncescu, Ioana. „Bullying in school – prevention and intervention strategies“. *Journal of Pedagogy* 107, 2 (2019).
6. Espinosa, Maria Paz Prendes. „Bullying and cyberbullying: two forms of violence in schools“. *Journal of New Approaches in Educational Research* 7, 1 (2018)
7. Girdvainis, Giedrius, ir Pocevičienė, Rasa. „Patyčių problema ir jos prevencijos bendrojo lavinimo mokykloje analizė“. *Jaunųjų mokslininkų darbai* 25, 4 (2009).
8. Girdvainis, Giedrius. „Patyčios tarp mokinių bendrojo lavinimo mokykloje: samprata, dalyviai, priežastys ir padariniai“. *Jaunųjų mokslininkų darbai* 2, 40 (2011).
9. Gradinariu, Tudorita. „Bullying in schools: An interdisciplinary approach from the legal and psycho-pedagogical perspective“. *Journal of Educational Sciences* 38, 2 (2018).
10. Grigentytė, Greta. „Prevalence and characteristics of sexual harassment among high school students: a pilot study“. *Clin Res Trial* 4, 4 (2018).
11. Grigutytė, Neringa, Raižienė, Saulė, ir Pakalniškienė, Vilmantė. „Vaikų (ne)dalyvavimas elektroninėse patyčiose ir emociniai bei elgesio sunkumai“. *Psichologija*, 60 (2019).
12. Hansen, Mikkel Manzenski. „The Second Step program vs. the Be Together program“. University og Agder, 2012), https://uia.brage.unit.no/uiaxmlui/bitstream/handle/11250/139164/Hansen%20Mikkel%20Manzenski%20oppgave.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
13. Jančiauskas, Rolandas. „Mokinių agresyvaus elgesio apraiškos Klaipėdos mokyklose kaip prielaida galimiems mirtinai pavojingiems smurto išpuoliams: mokytojų nuomonė“. *Pedagogika* 133, 1 (2019).
14. Kaess, Michael. „Bullying: peer-to-peer maltreatment with severe consequences for child and adolescent mental health“. *European Child & Adolescent Psychiatry* 27 (2018): 945.
15. Kim, Hayoung, Han, Yoonsun, Song, Juyoung, ir Song, Tae Min. „Application of Social Big Data to Identify Trends of School Bullying Forms in South Korea“. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 16, 14 (2019).
16. Klanienė, Ilona, Šmitienė Gražina, ir Vaitelytė, Roberta . „Opportunities for improvement teachers' competence to carry out the prevention of bullying among pupils at school“. *Changing education in a changing society* 1 (2016).
17. Larsson, Paula. „Bullying prevention in a Swedish municipality: Supported decentralised reasoning“. *Forskning og Forandring* 1, 2 (2018).

18. Limber, Susan P., Olweus, Dan A., Wang, Weijun, ir Masiello, Matthew. „Evaluation of the Olweus Bullying Prevention Program: A large scale study of U.S. students in grades 3–11“. *Journal of School Psychology* 69 (18).
19. Malik, Misbah, Munawar, Sumaira, ir Sittar, Khadija „Perceptions of Elementary School Teachers about Effect of Physical and Emotional Violence on Students' Performance“. *Journal of Business and Social Review in Emerging Economies* 6, 2 (2020).
20. Malinauskienė, Daiva. „Vaikų smurtinį elgesį mokykloje skatinantys veiksniai“. *Socialinis darbas* 10, 2 (2011).
21. Margevičiūtė, Agnė. „Problematic aspects of ensuring the right to safe environment of the learner: case of bullying at school“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2018.
22. Menestrel, Suzanne Le. „Preventing Bullying: Consequences, Prevention, and Intervention“. *Journal of Youth Development* 15, 3 (2020).
23. Nikartas, Simonas, Ūselė, Laura, Zaksaitė, Salomėja, Žukauskaitė, Judita, ir Žėkas. Tautvydas. *Vaiko minimalios priežiūros priemonės Lietuvoje: prielaidos, situacija ir įgyvendinimo problemos*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2013.
24. Oldenburg, Beau. „Bullying in schools. The role of teachers and classmates“. Daktaro disertacija,University of Groningen, 2017.
25. Olweus, Dan. „Bullying at school:Basic facts and effects of school based intervention program“. *Journal of Child psychology and Psychiatry* 35 (1994).
26. Padgurskytė, Vaida. „Paauglių delinkventinio elgesio apraiškos mokykloje“. *Jaunųjų mokslininkų darbai* 45, 1 (2018).
27. Palova, Katerina, Smékalová, Eleanora, Faastová, Dagmar, ir Chobotská, Tereza. „The Second Step Program as a tool for developing creativity and self-concept in primary school age children“. *Psychology & Its Contexts* 8, 2 (2017).
28. Poláková, Veronika Buvalová. „Occurrence and Understanding of the Issues of Bullying in Primary Schools in Banska Bystrica“. *Universal Journal of Educational Research* 6, 2 (2018).
29. Reinbold, Gary W. „Effects of the Convention on the Rights of the Child on child mortality and vaccination rates: a synthetic control analysis“. *Reinbold BMC International Health and Human Rights* (2019).
30. Tandzegolskienė, Ilona ir Vančugovaitė, Simona. „Jaunesniojo amžiaus (11–15 metų) paauglių patyčių prevencija bendrojo ugdymo mokyklose“. *Pedagogika* 133, 1 (2019).
31. Targamadzė, Vilija, ir Valeckienė, Džiuginta. „Patyčios bendrojo lavinimo mokykloje samprata: priežasčių, formų ir pasekmių diskursas“. *Pedagogika Vilnencia* 19 (2007).

32. Valintėlienė, Rolanda, ir Narkauskaitė, Laura. „Smurtas – visuomenės sveikatos problema. Smurto masto ir priežasčių nustatymas“. *Visuomenės sveikata* 1, 48 (2010).
33. Boge, Cecilie, ir Larsson, Anna. „Understanding Pupil Violence: Bullying Theory as Technoscience in Sweden and Norway“. *Nordic Journal of Educational History* 5, 2 (2018).
34. Ferrara, Pietro, Franceschini, Giulia, Villani, Alberto, ir Corsello, Giovanni. „Physical, psychological and social impact of school violence on children“. *Italian Journal of Pediatrics* 45, 76 (2019).
35. Gumuliauskienė, Aušrinė, Juodaitytė, Audronė, ir Malinauskienė, Daiva. „Tyrimais grįstos smurto ir patyčių prevencijos galimybių paieškos“. *Mokytojų ugdymas* 14, 1 (2010).

NEMOKSLINĖ LITERATŪRA

1. „Antras žingsnis (Second step)“. Be patyčių. Žiūrėta 2021 m. vasario 16 d. https://old.bepatyciu.lt/mokykloms/kitos-smurto-prevencins-programos-diegiamos-lietuvoje/antras-zingsnis-second-step/.
2. „Apie Vaikų liniją“. Vaikų linija. Žiūrėta 2021 m. https://www.vaikulinija.lt/apie-vaiku-linija/apie-mus/#sidebar.
3. „Behind the numbers: Ending school violence and bullying“. UNESCO, 2019.
4. „Big Brothers Big Sisters – prevencinė draugystės įtaka“. Vaikų linija. Žiūrėta 2021 m. vasario 17 d. https://old.vaikulinija.lt/j.cizauskaite2007.pdf.
5. „Bullying“. Council of Europe. Žiūrėta 2021 m. kovo 1 d. https://www.coe.int/en/web/children/bullying#{%2212441005%22:[1]}.
6. „Convention of the rights of the child“. Unicef. Žiūrėta 2021 m. vasario 28 d. https://www.unicef.org/child-rights-convention.
7. „Drausminimo kopėtėlės“. Žeimelio gimnazija. Žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d. https://www.xn--eimeliogimnazija-nsd.lt/puslapio-pavyzdys/projektai/olweus/.
8. „European anti-bullying network: a policy paper“. European antibullying network. Žiūrėta 2021 m. kovo 1 d. https://www.antibullying.eu/dist/files/2021_EAN_POLICY_PAPER_FINAL_ENG.pdf.
9. „Friends“ patyčių prevencijos programa“. Žiūrėta 2021 m. vasario 17 d. https://friends.vaikulinija.lt/friends-prevencijos-programa/friends-patyciu-prevencijos-programa/.

10. „Komisijos“. Nacionalinė švietimo agentūra. Žiūrėta 2021 m. vasario 21 d. https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/psichologijos-skyrius/minimali-ir-vidutine-prieziura/komisijos/.
11. „Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų 2020-01-15 nutartis administracinių teisės pažeidimų byloje Nr. AN17.-16-482/2020“. Žiūrėta 2021 m. vasario 21 d. https://eteismai.lt/byla/136887543775537/AN17_-16-482/2020?word=mu%C5%A1tyn%C4%97s%20mokykloje.
12. „Mitai apie patyčias“. Be patyčių. Žiūrėta 2021 m. vasario 18 d. https://old.bepatyciu.lt/lt/apie-patycias/mitai-apie-patycias/
13. „Olweus bullying prevention program“. Hosack elementary school. Žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. https://www.northallegheny.org/cms/lib/PA01001119/Centricity/Domain/1525/LadderofDisciplineCodeConduct.pdf
14. „Olweus patyčių prevencijos programa Lietuvoje“. Nacionalinė švietimo agentūra. Žiūrėta 2021 m. vasario 13 d. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/08/OLWEUS-patyciu-prevencijos-programa-Lietuvoje.pdf
15. „Olweus patyčių prevencijos programa“. Nacionalinė švietimo agentūra. Žiūrėta 2021 m. vasario 16 d. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/08/Olweus-programos-vykdymas-Lietuvoje.pdf.
16. „Olweus programa“. Sangrūdos gimnazija. Žiūrėta 2021 m. kovo 4 d. http://gimnazija.sangruda.lt/olweus-programa/.
17. „Olweus programos plėtra prevencinės veiklos švietimo įstaigose kontekste“. Vaikų linija. Žiūrėta 2021 m. vasario 16 d. https://old.vaikulinija.lt/i.ciziene.pdf.
18. „OPKUS projektas prieš patyčias 2020-2021 mokslo metais“. Kalnėnų mokykla. Žiūrėta 2021 m. kovo 3 d. https://www.kalnenumokykla.lt/olweus/.
19. „Patyčių paplitimas Lietuvoje: mokyklinio amžiaus vaikų gyvensenos ir sveikatos tyrimo rezultatai 2018 m.“. Be patyčių. Žiūrėta 2021 m. vasario 9 d. https://www.bepatyciu.lt/kampanija-be-patyciu/tyrimai-apie-patycias-copy/
20. „Patyčių tyrimo ataskaita“. Klaipėdos pedagoginė psichologinė tarnyba. Žiūrėta 2021 m. vasario 13 d. http://www.klaipedosppt.lt/images/Paslaugos/Prevencija/2016%20patyciu%20tyrimo%20ataskaita.pdf
21. „Preventing bullying and violence“. Council of Europe. Žiūrėta 2021 m. vasario 28 d. https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn/preventing-bullying-and-violence.

22. „Rekomenduojamų prevencinių programų sąrašas“. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Žiūrėta 2021 m. kovo 3 d. https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/PREVENCINI%C5%B2%20PROGRAM%C5%B2%20S%C4%84RA%C5%A0AS%2008%2031.pdf.
23. „Second step Elementary“. Second step. Žiūrėta 2021 m. vasario 16 d. https://www.secondstep.org/elementary-school-curriculum.
24. „Smurto patyčių prevencijos programos vykdomos Lietuvoje“. Be patyčių. Žiūrėta 2021 m. vasario 14 d. https://www.bepatyciu.lt/mokykloms/patyciu-prevencijos-principai/smurto-prevencijos-programos-vykdomos-lietuvoje/
25. „Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijos“. *Švietimo naujienos* 5, 371 (2017).
26. „Socializacijos centrai“. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija Žiūrėta 2021 m. vasario 21 d. https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Socializacijos%20centras_2020-06-08.pdf.
27. „Sveikatos ir gyvensenos tyrimas: Lietuvos vaikų ir jaunimo sveikata bei gyvensena gerėja“. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas. Žiūrėta 2021 m. vasario 8 d. https://lsmuni.lt/lt/naujienos/naujienos/sveikatos-irgyvensenos-tyrimas-lietuvos-vaiku-ir-jaunimo-sveikata-bei-gyvensena-gereja.html
28. „Šiaulių „Romuvos“ progimnazijos direktoriaus įsakymas Nr. V-175 „Mokinių skatinimo ir nuobaudų skyrimo tvarka““. Žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. http://www.romuvospm.lt/dokumentai/veiklos_dokumentai/Mokiniu%20skatinimo%20ir%20nuobaudu%20skyrimo%20tvarka.pdf.
29. „The network history“. European antibullying network. Žiūrėta 2021 m. vasario 28 d. https://www.antibullying.eu/network#history.
30. „Ukmergės rajono apylinkės teismo 2017-11-06 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-83-517/2017“. Žiūrėta 2021 m. vasario 23 d. https://eteismai.lt/byla/65054192586864/N1-83-517/2017.
31. „Zipio draugai“. Vaiko labui. Žiūrėta 2021 m. balandžio 5. https://www.vaikolabui.lt/zipio-draugai/.
32. Bitinas, Bronislavas, Rupšienė, Liudmila, ir Žydžiūnaitė, Vilma. *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008.
33. Currie, Jo, Budisavljevic, Sanja, Torsheim, Torbjorn, Jåstad, Ale, Cosma, Alina, Kelly Collete, Arnarsson, Ársæll Már, Barnekow, Vivian ir Weber, Martin M. „Spotlight on adolescent health and well-being. Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in

School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. International report“. Volume 2. Key data. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2020.

34. Gaižauskaitė, Inga, ir Valavičienė, Natalija. *Kokybinis interviu*. Vilnius: Registrų centras, 2016.
35. Gasinska, Kamila, ir Varslauskaitė, Laura. „Pagalbos įvykus patyčioms mokykloje efektyvinimas. Lietuvos situacijos apžvalga“. Žiūrėta 2021 m. vasario 28 d. http://kurklt.lt/wp-content/uploads/2019/03/Reaguok.lt-Lietuvos-situacijos-ap%C5%BEvalga.pdf.
36. Kardelis, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2002.
37. Kirvaitienė, Agnė. „Psichosomatiniai sutrikimai“. Psichoterapijos centras. Žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. https://www.psichoterapijoscentras.lt/psichosomatiniai_sutrikimai/.
38. Povilaitis, Robertas, Jasiulionė, Jurgita Smiltė, Kurienė, Aušra, Pūras, Dainius, Arlauskaitė, Žydrė, Petkutė, Erna, Čižauskaitė, Jūratė, ir Valantinas, Vytis. *Kuriame mokyklą be patyčių*. Vilnius: Multiplex, 2007.
39. Rupšienė, Liudmila. *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007.
40. Valackienė, Asta. *Sociologinis tyrimas*. Kaunas: Technologija, 2004.
41. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Žiūrėta 2021 m. vasario 24 d. https://www.vle.lt/straipsnis/prevencija/.

SANTRAUKA

Ieva Pakulytė „Patyčių ir smurto prevencija Lietuvos švietimo įstaigose“: magistro darbas/vadovas doc. Dr. Aurelija Pūraitė: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo akademija – Kaunas, 2021.

Smurtas prieš vaikus yra visuomenės sveikatos, žmogaus teisių ir socialinė problema, galinti sukelti skaudžias pasekmes. Visame pasaulyje smurto prieš vaikus lygis yra didelis, ir manoma, kad iki 1 milijardo 2–17 metų vaikų yra patyrę fizinį, seksualinį ar emocinį smurtą, ar nepriežiūrą. Smurtas mokyklose yra viena iš labiausiai matomų smurto prieš vaikus formų. Norint kuo efektyviau kovoti su šia problema, valstybė formuoja antismurtinę politiką, rengia teisės aktus, jų pakeitimus, inicijuoja prevencines programas patyčių paplitimo mastams mažinti, tačiau užsienio ekspertai Lietuvą kol kas įvardija kaip viena šalių, kurioje nepakankamai skiriama dėmesio vieningos prevencinės politikos kūrimui ir diegimui. Šių dienų visuomenėje patyčių reiškinio ir jo prevencijos gerinimo bei efektyvinimo galimybių nagrinėjimas yra itin aktualus, kai švietimo sistema susidūrė su neeiline situacija – ugdymo procesas perkeltas į virtualią erdvę dėl viruso SARS-CoV-2 sukeliamos ligos Covid-19. Nepaisant įgyvendinamų patyčių prevencijos programų ir kitų priemonių, kurių imamasi patyčių mokyklose mažinimui, ši problema išlieka viena aktualiausių, o pačios patyčios – vienu grėsmingiausių socialinių reiškinių visuomenėje.

Darbo tikslas – atskleisti patyčių prevencijos mokyklose įgyvendinimo, bendradarbiaujant policijai ir mokykloms, specifiką, sunkumus bei patyčių prevencijos mokyklose efektyvinimo galimybes. Tikslui pasiekti iškelti uždaviniai: remiantis teorine literatūra nustatyti patyčių formas, priežastis, paplitimą, pasekmes (neteisines ir teisines) ir prevenciją, nustatyti patyčių prevencijos įgyvendinimo mokyklose problemas, atskleisti, kaip teisėsaugos institucijos ir mokyklos bendradarbiauja įgyvendinant patyčių prevencines programas, koks yra teisėsaugos institucijų vaidmuo vykdant prevenciją, nustatyti patyčių prevencijos mokyklose efektyvumo didinimo galimybes. Tyrimo metodika: mokslinės, metodinės literatūros ir teisės aktų analizė bei kiekybinis tyrimas – struktūruota apklausa ir pusiau struktūruotas interviu.

Magistro baigiamojo darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai apie teisėsaugos institucijų vaidmenį patyčių prevencijoje, teisėsaugos institucijų ir mokyklų bendradarbiavimą patyčių prevencinėje veikloje, iškylančias problemas ir patyčių prevencijos efektyvinimo mokyklose galimybes.

SUMMARY

Ieva Pakulytė “Prevention of Bullying and Violence in Lithuanian Educational Institutions”: master's thesis / supervisor doc. Dr. Aurelija Pūraitė: Mykolas Romeris University, Academy of Public Security - Kaunas, 2021.

Violence against children is a public health, human rights and social issue that can have dire consequences. The level of violence against children is high worldwide, and it is estimated that up to 1 billion children between the ages of 2 and 17 have experienced physical, sexual or emotional violence, or neglect. Violence in schools is one of the most visible forms of violence against children. In order to combat this problem as effectively as possible, the state formulates anti-violent policy, prepares legal acts, their amendments, initiates preventive programs to reduce the prevalence of bullying, but foreign experts so far name Lithuania as one of the countries where insufficient attention is paid to developing and implementing a unified preventive policy. In today's society, the study of the phenomenon of bullying and the possibilities of improving and enhancing its prevention is especially relevant when the education system is faced with an extraordinary situation - the educational process has been moved to the virtual space due to the coronavirus infection Covid-19. Despite the implementation of bullying prevention programs and other measures taken to reduce bullying in schools, this problem remains one of the most relevant, and bullying itself one of the most threatening social phenomena in society.

The aim of the work is to reveal the specifics, difficulties and possibilities of the implementation of bullying prevention in schools in cooperation with the police and schools. Objectives set to achieve the goal: identify the forms, causes, prevalence, consequences (non-legal and legal) and prevention of bullying on the basis of theoretical literature, identify problems in the implementation of bullying prevention in schools, reveal how law enforcement institutions and schools cooperate in implementing bullying prevention programs, the role of law enforcement institutions in prevention, identify bullying opportunities to increase the effectiveness of prevention in schools. Research methodology: analysis of scientific, methodological literature and legal acts and quantitative research - structured survey and semi-structured interview.

At the end of the master's thesis, conclusions and suggestions are presented about the role of law enforcement institutions in bullying prevention, cooperation between law enforcement institutions and schools in bullying prevention activities, emerging problems and opportunities for more effective bullying prevention in schools.

Studijų rezultatų vertinimo
tvarkos
8 priedas

AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA

2021-04-20
Kaunas

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Viešojo saugumo akademijos, Ikiteisminio proceso studijų programos
(fakulteto / mokyklos/akademijos, programos pavadinimas)

studentas (-ė) Ieva Pakulytė ,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / kursinis / bakalauro/ magistro baigiamasis darbas

„Smurto ir patyčių prevencija Lietuvos švietimo įstaigose“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Žinau, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už šiurkštų akademinės etikos pažeidimą.

_____	Ieva Pakulytė
(parašas)	*(vardas, pavardė)*

PRIEDAI

1 Priedas

Struktūruota anketa mokykloms

Gerbiamieji,

Esu Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Pakruojo rajono policijos komisariato Veiklos skyriaus tyrėja Ieva Pakulytė, taip pat Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos magistrantė, atliekanti tyrimą „Patyčių ir smurto prevencija Lietuvos švietimo įstaigose", kurio tikslas – nustatyti patyčių prevencijos mokyklose įgyvendinimo ir organizavimo sunkumus. Siekiant gerinti patyčių prevenciją mokyklose, prašyčiau atsakyti į žemiau pateikiamus klausimus. Mane domina tik Jūsų profesinė patirtis, nuomonė, požiūris, vertinimai, todėl anonimiškumas ir konfidencialumas garantuojamas.

Dėkoju už bendradarbiavimą.

1. Kokios ir kiek laiko mokykloje įgyvendinamos patyčių prevencijos programos?

2. Kokiomis konkrečiomis priemonėmis yra įgyvendinamos patyčių prevencijos programos mokykloje?

3. Ar, Jūsų nuomone, vykdomos patyčių prevencijos programos yra efektyvios?

4. Kokios, Jūsų nuomone, patyčių mažinimo priemonės yra efektyviausios?

5. Ar patyčių prevencijos veikloje dalyvauja teisėsaugos institucijos?

6. Kaip vyksta mokyklų ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas vykdant patyčių prevenciją mokyklose?

2 priedas

Struktūruotos apklausos mokykloms atsakymai

1. Kokios ir kiek laiko mokykloje įgyvendinamos patyčių prevencijos programos?

Dalyvio pavadinimas	Dalyvio atsakymas
D1	2019-2020 m. mokykloje buvo vykdomas projektas „Taiki mokykla“, kasmet vyksta renginiai: „Savaitė be patyčių“, „Draugiškiausio, mandagiausio moksleivio rinkimai“, „Tolerancijos diena“, vyksta susitikimai su bendruomenės pareigūnais, sveikatos specialistais, psichologais.
D2	Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa – nuolat. SEU programa „Laikas kartu“ programa vedama vieną kartą per savaitę klasės valandėlės metu (3 metai). SEU programa „Paauglystės kryžkelės“ programa vedama vieną kartą per savaitę klasės valandėlės metu (3 metai).
D3	Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa „Antras žingsnis“, Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D4	Mūsų mokykloje buvo įgyvendinamos prevencijos programos: „Olweus“ ir „Gyvai“. „Olweus“ vykdėme anksčiau, tačiau pasiteisinę dalykai yra taikomi iki dabar. „Olweus“ programa mūsų mokykloje buvo vykdoma dvejus metus. Atlikus tyrimą po įgyvendintos programos, gauti teigiami pokyčiai. Programa „Gyvai“ buvo vykdoma vienerius metus. Mokiniai atliko programai skirtas pratybas, buvo vestos klasės valandėlės.
D5	Antras žingsnis, Olweus ir Įveikime kartu.
D6	Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa, „Laikas kartu“ ir „Paauglystės kryžkelės“ programos.
D7	Vykdomos dvi Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programos „Antras žingsnis“ ir „Įveikime kartu“ bei Olweus patyčių prevencijos programa.
D8	Paskutiniais mokslo metais buvo vykdoma „Taiki mokykla“. Mokykloje vyksta prevenciniai renginiai tokie kaip „Savaitė be patyčių“, „Draugiškiausio moksleivio rinkimai“, „Tolerancijos diena“. Į mokyklą atvyksta įvairių įstaigų atstovai: bendruomenės pareigūnai, sveikatos specialistai, psichologai, su jais vyksta susitikimai.
D9	Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa „Antras žingsnis“, Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D10	Olweus patyčių prevencijos programa bei SEU programos „Antras žingsnis“ ir „Įveikime kartu“.
D11	Mokykloje nuo 2018-2019 m. m. dvejus metus buvo įgyvendinama „Olweus“ patyčių prevencijos programa. Šiais, 2020-2021 m. m., mokykla pradėjo įgyvendinti „Gyvenimo įgūdžių ugdymo“ programą, kurios dalis yra ir patyčių prevencija. Be to mokykloje galioja direktorės įsakymu patvirtina smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos vykdymo mokykloje tvarka.
D12	Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa „Antras žingsnis“, Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D13	Nuolat įgyvendinama Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa. Taip pat vykdomos Socialinio emocinio ugdymo programos „Laikas kartu“ ir „Paauglystės kryžkelės“. Užsiėmimai vyksta kartą per savaitę.

D14	Anksčiau buvo vykdomos „Olweus“ ir „Gyvai“ programos „Olweus“ vykdėme dvejus metus. Programa „Gyvai“ buvo vykdoma vienerius metus.
D15	„Antras žingsnis“, „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D16	Mokykloje anksčiau buvo įgyvendinama „Olweus“ patyčių prevencijos programa. Šiais metais mokykla pradėjo įgyvendinti „Gyvenimo įgūdžių ugdymo“ programą. Mokykloje taip pat galioja direktorės įsakymu patvirtina smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos vykdymo mokykloje tvarka.
D17	Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa „Antras žingsnis“, Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D18	Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa, Socialinio emocinio ugdymo programos „Laikas kartu“ ir „Paauglystės kryžkelės“.
D19	„Antras žingsnis“, „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D20	2019-2020 m. mokykloje buvo vykdomas projektas „Taiki mokykla“, kasmet vyksta renginiai: „Savaitė be patyčių“, „Draugiškiausio, mandagiausio moksleivio rinkimai“, „Tolerancijos diena“, vyksta susitikimai su bendruomenės pareigūnais, sveikatos specialistais, psichologais.
D21	„Olweus“ patyčių prevencijos programa ir „Gyvenimo įgūdžių ugdymo“ programą, kurios dalis yra ir patyčių prevencija. Mokykloje galioja smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa.
D22	Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa, „Laikas kartu“ ir „Paauglystės kryžkelės“ programos.
D23	Olweus, Gyvenimo įgūdžių ugdymo programos ir Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa.
D24	Vykdėme Olweus patyčių prevencijos programą ir Gyvai psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencinė programa.
D25	„Antras žingsnis“, „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D26	Nuolat įgyvendinama Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa. Taip pat 3 metus įgyvendinamos Socialinio emocinio ugdymo programos „Laikas kartu“ ir „Paauglystės kryžkelės“.
D27	Olweus, Gyvenimo įgūdžių ugdymo programos ir Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa.
D28	Vykdėme vieną patyčių prevencijos programą – Olweus ir psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencinė programa – „Gyvai“.
D29	Dvi SEU programos „Antras žingsnis“ ir „Įveikime kartu“ bei Olweus patyčių prevencijos programa.
D30	Prieš metus buvo vykdomas projektas „Taiki mokykla“. Susitikti su mokiniais atvyksta policijos atstovai, psichologai, sveikatos specialistai. Vykdomi renginiai: „Savaitė be patyčių“, „Draugiškiausio, mandagiausio moksleivio rinkimai“, „Tolerancijos diena“.
D31	„Antras žingsnis“, „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D32	Dvejus metu buvo vykdoma Olweus prevencijos programa. Šiais metais mokykla pradėjo įgyvendinti „Gyvenimo įgūdžių ugdymo“ programą ir mokykloje galioja direktorės įsakymu patvirtina smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos vykdymo mokykloje tvarka.
D33	Nuolat įgyvendinama Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa. Taip pat vykdomos Socialinio emocinio ugdymo programos „Laikas kartu“ ir „Paauglystės kryžkelės“.
D34	Anksčiau buvo vykdomos „Olweus“ ir „Gyvai“ programos „Olweus“ vykdėme dvejus metus. Programa „Gyvai“ buvo vykdoma vienerius metus.
D35	„Olweus“ patyčių prevencijos programa ir „Gyvenimo įgūdžių ugdymo“

	programą, kurios dalis yra ir patyčių prevencija. Mokykloje galioja smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa.
D36	Dvejus metus vykdėme „Olweus“ patyčių prevencijos programą ir vienerius metus programą „Gyvai“.
D37	Įgyvendinamos šios prevencinės programos „Antras žingsnis“, „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D38	Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa, SEU programos „Laikas kartu“ ir „Paauglystės kryžkelės“.
D39	„Antras žingsnis“, „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D40	Vykdėme Olweus patyčių prevencijos programą ir Gyvai psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencinė programa.
D41	Olweus, Gyvenimo įgūdžių ugdymo programos ir Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa.
D42	Įgyvendinama Olweus patyčių prevencijos programa ir dvi emocinio ugdymo programos „Antras žingsnis“ ir „Įveikime kartu“.
D43	„Olweus“ patyčių prevencijos programa ir „Gyvenimo įgūdžių ugdymo“ programą. Mokykloje galioja smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa.
D44	Pas mokykloje įgyvendinama Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa bei SEU programos „Laikas kartu“ ir „Paauglystės kryžkelės“.
D45	Dvejus metus vykdėme „Olweus“ patyčių prevencijos programą ir vienerius metus programą „Gyvai“.
D46	„Antras žingsnis“, „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D47	Projektas „Taiki mokykla“, renginiai „Savaitė be patyčių“, „Draugiškiausio, mandagiausio moksleivio rinkimai“, „Tolerancijos diena“. Į mokyklą atvažiuoja pareigūnai, sveikatos specialistai.
D48	Anksčiau buvo vykdomos „Olweus“ ir „Gyvai“ programos „Olweus“ vykdėme dvejus metus. Programa „Gyvai“ buvo vykdoma vienerius metus.
D49	Įgyvendinama Olweus patyčių prevencijos programa ir dvi emocinio ugdymo programos „Antras žingsnis“ ir „Įveikime kartu“.
D50	Mūsų mokykloje buvo įgyvendinamos prevencijos programos: „Olweus“ ir „Gyvai“. „Olweus“ programa mūsų mokykloje buvo vykdoma dvejus metus. Programa „Gyvai“ buvo vykdoma vienerius metus.
D51	„Antras žingsnis“, „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D52	Projektas „Taiki mokykla“, renginiai „Savaitė be patyčių“, „Draugiškiausio, mandagiausio moksleivio rinkimai“, „Tolerancijos diena“. Į mokyklą atvažiuoja pareigūnai, sveikatos specialistai.
D53	Įgyvendinamos šios prevencinės programos „Antras žingsnis“, „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D54	Anksčiau buvo vykdomos „Olweus“ ir „Gyvai“ programos „Olweus“ vykdėme dvejus metus. Programa „Gyvai“ buvo vykdoma vienerius metus.
D55	Mokykloje dvejus metus buvo įgyvendinama „Olweus“ patyčių prevencijos programa. Šiais metais mokykla pradėjo įgyvendinti „Gyvenimo įgūdžių ugdymo“ programą. Be to mokykloje galioja direktorės įsakymu patvirtina smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos vykdymo mokykloje tvarka.
D56	Vykdėme vieną patyčių prevencijos programą – Olweus ir psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencinė programa – „Gyvai“.
D57	Paskutiniais mokslo metais buvo vykdoma „Taiki mokykla“. Mokykloje vyksta prevenciniai renginiai tokie kaip „Savaitė be patyčių“, „Draugiškiausio moksleivio rinkimai“, „Tolerancijos diena“. Į mokyklą atvyksta įvairių įstaigų atstovai: bendruomenės pareigūnai, sveikatos specialistai, psichologai, su jais

	vyksta susitikimai.
D58	Įgyvendinamos šios prevencinės programos „Antras žingsnis“, „Įveikime kartu“, Olweus patyčių prevencijos programa.
D59	Vykdoma Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa, taip pat„Laikas kartu“ ir „Paauglystės kryžkelės“.
D60	Prieš metus buvo vykdomas projektas „Taiki mokykla“. Susitikti su mokiniais atvyksta policijos atstovai, psichologai, sveikatos specialistai. Vykdomi renginiai: „Savaitė be patyčių“, „Draugiškiausio, mandagiausio moksleivio rinkimai“, „Tolerancijos diena“.

2. Kokiomis konkrečiomis priemonėmis yra įgyvendinamos patyčių prevencijos programos mokykloje?

Dalyvio pavadinimas	Dalyvio atsakymas
D1	Kasmet yra vykdoma moksleivių apklausa (anoniminės anketos) apie patyčias mokykloje, renginiai, projektai, susitikimai, paskaitos, darbas su tėvais, pokalbiai, konsultacijos, išvykos (pvz. į Gruzdžių socializacijos centrą, susitikimai su neįgaliaisiais, vaikų globos auklėtiniais).
D2	SEU programos – kartą per savaitę klasių valandėlių metu. Smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos programa – organizuojant renginius mokykloje, integruojant į mokomuosius dalykus. Patyčios stabdomos „Čia ir dabar“, mokyklos bendruomenės nariai pildo pranešimo apie patyčias formą, VGK, pokalbiai, situacijos analizė, stebėjimas.
D3	Vykdoma moksleivių apklausa apie patyčias mokykloje, renginiai, įvairūs projektai, susitikimai, paskaitos, darbas su tėvais, pokalbiai, konsultacijos, išvykos.
D4	Programos integruojamos į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius.
D5	Patyčių prevencijos programos įgyvendinamos per klasių vadovų veiklą. Tam skiriamos teminės klasių valandėlės. Pasitelkiami specialistai iš šalies – Visuomenės sveikatos biuro specialistė, Pedagoginės psichologinės tarnybos psichologė. Mokykla kasmet dalyvauja „Mėnesio be patyčių“ akcijoje.
D6	Naudojamos „Drausminimo kopėtėlės“, mokykloje yra „Patyčių dėžutė“, į kurią mokiniai gali parašyti bei pranešti apie matomas patyčias, dalykų mokytojai integruoja temas į savo vedamas pamokas apie patyčias, veda klasės valandėles, bendradarbiaujame su policijos pareigūnais, kurie veda pamokėles mūsų mokykloje. Mokiniai ir mokyklos bendruomenė yra supažindinama ir šviečiama, kad patyčios nėra toleruojamos, kaip reikia elgtis joms įvykus.
D7	Klasių valandėlių metu, organizuojant renginius mokykloje, integruojant į mokomuosius dalykus. Patyčios stabdomos principu „Čia ir dabar“, pildoma pranešimo apie patyčias formą, VGK, pokalbiai, situacijos analizė, stebėjimas.
D8	Patyčių prevencijos programos įgyvendinamos per temines klasių valandėles. Pasitelkiami specialistai iš šalies – Visuomenės sveikatos biuro specialistė, Pedagoginės psichologinės tarnybos psichologė. Kasmet vyksta „Mėnesio be patyčių“ akcija.
D9	Vyksta programų integravimas: į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius.
D10	Iki šiol naudojamos „Drausminimo kopėtėlės“, mokykloje yra „Patyčių dėžutė“ dalykų mokytojai integruoja temas į savo vedamas pamokas apie patyčias, veda klasės valandėles, bendradarbiaujame su policijos pareigūnais, kurie veda

	pamokėles mūsų mokykloje.
D11	Programos integruojamos į mokomuosius dalykus, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius, neformalųjį ugdymą.
D12	Su mokiniais vykstame į išvykas (pvz. į Gruzdžių socializacijos centrą, susitikimai su neįgaliaisiais, vaikų globos auklėtiniais), organizuojame renginius, projektus, įvairius susitikimus, vyksta paskaitos, darbas su tėvais, pokalbiai, konsultacijos.
D13	Veikia „Patyčių dėžutė“, į kurią mokiniai gali rašyti ir pranešti apie patyčias, mokytojai integruoja į mokomuosius dalykus, turime „Drausminimo kopėtėles“, atvyksta policijos pareigūnai, vedamos klasės valandėlės.
D14	Įgyvendinama klasių valandėlių metu, renginių metu, integruojant į mokomuosius dalykus, principas „Čia ir dabar“, pranešimo apie patyčias forma, Vaiko gerovės komisija, situacijos analizė, stebėjimas, pokalbiai.
D15	Vyksta „Mėnesis be patyčių“, atvyksta visuomenės sveikatos specialistai, psichologinės tarnybos psichologė. Programos įgyvendinamos per klasių valandėles.
D16	Programos įgyvendinamos per jų integravimą į mokomuosius dalykus, mokyklos veiklas, renginius, neformaliųjų ugdymą.
D17	Naudojamos „Drausminimo kopėtėlės“, mokykloje yra „Patyčių dėžutė“, patyčių prevencija integruojama į mokomuosius dalykus, vedamos klasės valandėles, bendradarbiaujama su policijos pareigūnais.
D18	Klasių valandėlės, renginiai, integruojant į mokomuosius dalykus. Patyčios stabdomos principu „Čia ir dabar“, pildoma pranešimo apie patyčias formą, Vaiko gerovės komisija, pokalbiai, situacijos analizė, stebėjimas.
D19	Vyksta programų integravimas: į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius.
D20	Patyčių prevencijos programos įgyvendinamos per temines klasių valandėles. Pasitelkiami specialistai iš šalies – Visuomenės sveikatos biuro specialistė, Pedagoginės psichologinės tarnybos psichologė. Kasmet vyksta „Mėnesio be patyčių“ akcija.
D21	Jos integruojamos į mokomuosius dalykus, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius, neformalųjį ugdymą, taip vyksta jų įgyvendinimas.
D22	Programos integruojamos į mokomuosius dalykus, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius, neformalųjį ugdymą.
D23	Organizuojami renginiai mokykloje, Klasių valandėlių metu, integruojant į mokomuosius dalykus. Vyrauja patyčių stabdymo principas „Čia ir dabar“, yra pildoma pranešimo apie patyčias forma, VGK, pokalbiai, situacijos analizė, stebėjimas.
D24	Su mokiniais vykstame į išvykas (pvz. į Gruzdžių socializacijos centrą, susitikimai su neįgaliaisiais, vaikų globos auklėtiniais), organizuojame renginius, projektus, įvairius susitikimus, vyksta paskaitos, darbas su tėvais, pokalbiai, konsultacijos.
D25	Atvyksta policijos pareigūnai, klasės auklėtojai veda klasės valandėles, mokytojai integruoja į mokomuosius dalykus, turime „Drausminimo kopėtėles“ ir „Patyčių dėžutę“.
D26	Jos integruojamos į mokomuosius dalykus, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius, neformalųjį ugdymą, taip vyksta jų įgyvendinimas.
D27	Patyčios stabdomos principu „Čia ir dabar“. Prevencija įgyvendinama klasių valandėlių metu, organizuojant renginius mokykloje, integruojant į mokomuosius dalykus. Taip pat po patyčių atvejo pildoma pranešimo apie patyčias forma. Yra Vaiko gerovės komisija, vyksta pokalbiai, situacijos analizė, stebėjimas.
D28	Patyčių prevencijos programos įgyvendinamos per klasių vadovų veiklą. Taip pat

	pasitelkiami Visuomenės sveikatos biuro specialistė, Pedagoginės psichologinės tarnybos psichologė. Kasmet vyksta „Mėnesio be patyčių“ akcija.
D29	Vyksta programų integravimas: į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius.
D30	Programos integruojamos į mokomuosius dalykus, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius, neformalųjį ugdymą.
D31	Klasių valandėlių metu, organizuojant renginius mokykloje, integruojant į mokomuosius dalykus. Patyčios stabdomos principu „Čia ir dabar“, pildoma pranešimo apie patyčias formą, VGK, pokalbiai, situacijos analizė, stebėjimas.
D32	Kasmet vyksta „Mėnuo be patyčių“. Klasių vadovai programas įgyvendina per temines klasių valandėles. Į mokyklą atvyksta specialistai: Visuomenės sveikatos specialistė, psichologė.
D33	Veikia „Patyčių dėžutė“, į kurią mokiniai gali rašyti ir pranešti apie patyčias, mokytojai integruoja į mokomuosius dalykus, turime „Drausminimo kopėtėles“, atvyksta policijos pareigūnai.
D34	Organizuojami renginiai, vedamos klasių valandėlės, integruojamos programos į mokomuosius dalykus. Patyčios stabdomos principu „Čia ir dabar“, pildoma pranešimo apie patyčias formą, VGK, pokalbiai, situacijos analizė, stebėjimas.
D35	Patyčių prevencijos programos įgyvendinamos per klasių vadovų veiklą. Tam skiriamos teminės klasių valandėlės. Pasitelkiami specialistai iš šalies – Visuomenės sveikatos biuro specialistė, Pedagoginės psichologinės tarnybos psichologė. Mokykla kasmet dalyvauja „Mėnesio be patyčių“ akcijoje.
D36	Patyčios stabdomos principu „Čia ir dabar“. Prevencija įgyvendinama klasių valandėlių metu, organizuojant renginius mokykloje, integruojant į mokomuosius dalykus. Taip pat po patyčių atvejo pildoma pranešimo apie patyčias forma. Yra Vaiko gerovės komisija, vyksta pokalbiai, situacijos analizė, stebėjimas.
D37	Kažkokių specialių priemonių įgyvendinimui neturime, tiesiog vyksta programų integravimas, įterpimas į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius.
D38	Pas mus veikia „Patyčių dėžutė“, „Drausminimo kopėtėlės“, vyksta prevencinių programų integravimas į mokomuosius dalykus, klasės auklėtojai veda klasės valandėles patyčių prevencijos tema, į mokyklą atvyksta bendruomenės pareigūnai, kurie veda pamokėles.
D39	Vyksta programų integravimas: į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius.
D40	Vyksta akcija „Mėnuo be patyčių“, į mokyklą atvyksta sveikatos specialistai ir psichologai, programos įgyvendinamos per klasių auklėtojų veiklą.
D41	Naudojamos „Drausminimo kopėtėlės“, mokykloje veikia „Patyčių dėžutė“, dalykų mokytojai integruoja temas į savo vedamas pamokas apie patyčias, veda klasės valandėles, bendradarbiaujame su policijos pareigūnais, kurie veda pamokėles mūsų mokykloje.
D42	Įgyvendinama integravimo priemone. Programos integruojamos į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas.
D43	Mokykloje vyksta įvairūs renginiai, projektai, paskaitos, išvykos, susitikimai, darbas su mokinių tėvais. Kasmet yra vykdoma moksleivių apie patyčias mokykloje.
D44	Patyčių prevencijos programos įgyvendinamos per klasių vadovų veiklą. Pasitelkiami specialistai iš šalies – Visuomenės sveikatos biuro specialistė, Pedagoginės psichologinės tarnybos psichologė. Mokykloje organizuojama „Mėnesio be patyčių“ akcija.
D45	Įgyvendinimas pasireiškia per programų integravimą: į mokomuosius dalykus,

	neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas.
D46	Atvyksta policijos pareigūnai, klasės auklėtojai veda klasės valandėles, mokytojai integruoja į mokomuosius dalykus, turime „Drausminimo kopėtėles“ ir „Patyčių dėžutę“.
D47	Vyksta programų integravimas į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius.
D48	Mokykloje vyksta įvairūs renginiai, projektai, paskaitos, išvykos, susitikimai, darbas su mokinių tėvais. Kasmet vykdoma moksleivių apie patyčias mokykloje.
D49	Vyksta programų integravimas: į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius.
D50	Kasmet vyksta „Mėnuo be patyčių“. Klasių vadovai programas įgyvendina per temines klasių valandėles. Į mokyklą atvyksta specialistai: Visuomenės sveikatos specialistė, psichologė.
D51	Na programos tiesiog įtraukiamos, integruojamos į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius.
D52	Veikia „Patyčių dėžutė“, į kurią mokiniai gali rašyti ir pranešti apie patyčias, mokytojai integruoja į mokomuosius dalykus, turime „Drausminimo kopėtėles“, atvyksta policijos pareigūnai.
D53	Įgyvendinimas pasireiškia per programų integravimą: į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas.
D54	Vykdoma moksleivių apklausa apie patyčias mokykloje, renginiai, įvairūs projektai, susitikimai, paskaitos, darbas su tėvais, pokalbiai, konsultacijos, išvykos.
D55	Pas mus veikia „Patyčių dėžutė“, „Drausminimo kopėtėlės“, vyksta prevencinių programų integravimas į mokomuosius dalykus, klasės auklėtojai veda klasės valandėles patyčių prevencijos tema, į mokyklą atvyksta bendruomenės pareigūnai, kurie veda pamokėles.
D56	Na programos tiesiog įtraukiamos, integruojamos į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius.
D57	Įgyvendinama klasių valandėlių metu, organizuojant renginius mokykloje, integruojant į mokomuosius dalykus. Patyčios stabdomos principu „Čia ir dabar“, pildoma pranešimo apie patyčias formą, yra Vaiko gerovės komisija, pokalbiai, situacijos analizė, stebėjimas.
D58	Naudojamos „Drausminimo kopėtėlės“, mokykloje veikia „Patyčių dėžutė“, dalykų mokytojai integruoja temas į savo vedamas pamokas apie patyčias, veda klasės valandėles, bendradarbiaujame su policijos pareigūnais, kurie veda pamokėles mūsų mokykloje.
D59	Programos integruojamos į mokomuosius dalykus, neformalųjį ugdymą, į įvairias *mokyklos* veiklas, renginius.
D60	Kasmet yra vykdoma moksleivių apklausa (anoniminės anketos) apie patyčias mokykloje, renginiai, projektai, susitikimai, paskaitos, darbas su tėvais, pokalbiai, konsultacijos, išvykos (pvz. į Gruzdžių socializacijos centrą, susitikimai su neįgaliaisiais, vaikų globos auklėtiniais).

3. Ar, Jūsų nuomone, vykdomos patyčių prevencijos programos yra efektyvios?

Dalyvio pavadinimas	Dalyvio atsakymas
D1	Manau, kad tikrai veiksmingos.
D2	Veiksmingos, nes patyčių sumažėjo.
D3	Manau – taip. Priklauso nuo to, kiek indėlio įdeda pati mokykla į prevencijos

	vykdymą, į patyčių reagavimą.
D4	Prevencinės programos yra efektyvios tik jos turi būti tęstinės.
D5	„Olweus“ programa davė efektą. Patyčių lygis mokykloje sumažėjo. Vis tik mokykloje nusprendėme toliau programos nebetęsti dėl jos tęstinumo nebuvimo. Per 2 programos vykdymo metus buvo įgyvendintos visos programoje siūlomos veiklos, o toliau siūloma pasitenkinti tuo, ką patys susirandame arba ką pasiūlo programos koordinatorius. Be to, mokytojų nuomone, programa per daug imli laikui. Ne visada programos įgyvendinimui skirtas laikas proporcingas gaunamam efektui. „Gyvenimo įgūdžių ugdymo“ programą vykdome pirmuosius metus ir didžiąją metų dalį ugdymas vyko nuotoliniu būdu, apie programos efektyvumą sunku spręsti.
D6	Mokykloje socialine pedagoge dirbu visai nesenai, tad labai tiksliai negaliu komentuoti, bet kiek teko išgirsti iš ją vykdžiusių asmenų bent jau „Olweus“ programa davė teigiamų pokyčių. Nors mūsų mokykloje patyčių mastas nėra didelis.
D7	Taip, bet efektyvumas priklauso nuo to, kiek indėlio įdeda pati mokykla.
D8	Jos efektyvios, tik turi būti tęstinės.
D9	„Olweus“ programa yra efektyvi, nes patyčių lygis mokykloje sumažėjo. Mokytojų nuomone, programa per daug imli laikui. Ne visada programos įgyvendinimui skirtas laikas proporcingas gaunamam efektui.
D10	Taip, efektyvios, tačiau turi pasireikšti jų tęstinumas, nes kitaip naudos mažai.
D11	Manau, kad tikrai veiksmingos, nes pastaruosius pora metų patyčių mokykloje ženkliai sumažėjo.
D12	Prevencinės programos yra efektyvios, o prevencinė veikla turi būti tęstinė, kad išlaikyti tą efektyvumą.
D13	„Olweus“ programa davė teigiamų pokyčių. Nors mūsų mokykloje patyčių problema nėra labai didelė.
D14	Mano nuomone, efektyvios. Bet tas efektyvumas labai priklauso nuo mokyklos indėlio į prevenciją.
D15	„Olweus“ programa turėjo teigiamų pokyčių, taigi ji efektyvi, tačiau mokykloje nebevykdoma dėl didelių laiko sąnaudų jos įgyvendinimui.
D16	Jos efektyvios, tik turi būti tęstinės.
D17	Veiksmingos, nes patyčių sumažėjo.
D18	Olweus programa turėjo teigiamų pokyčių.
D19	Efektyvios, tačiau priklausomai nuo mokyklos indėlio į patyčių prevenciją.
D20	Prevencinės programos yra efektyvios, o prevencinė veikla turi būti tęstinė, kad išlaikyti tą efektyvumą.
D21	Efektyvi Olweus programa, kol buvo vykdoma mokykloje.
D22	Veiksmingos, nes patyčių per paskutinius metus sumažėjo.
D23	Taip, bet priklausomai nuo kiekvienos mokyklos indėlio į tai.
D24	Manau efektyvios, nes patyčių problema sumažėjo vykdant „Olweus“.
D25	Prevencinės programos yra efektyvios ir turi išlaikyti tęstinumą.
D26	„Olweus“ programa davė efektą. Patyčių lygis mokykloje sumažėjo.
D27	Jos efektyvios, tik turi būti tęstinės.
D28	Manau, kad taip. Bet tas efektyvumas priklauso nuo mokyklos indėlio.
D29	Taip, efektyvios, tačiau turi pasireikšti jų tęstinumas, nes kitaip naudos mažai.
D30	Olweus programa turėjo teigiamų pokyčių.
D31	Prevencinės programos yra efektyvios tik jos turi būti tęstinės.
D32	Manyčiau efektyvi, nes įgyvendinant „Olweus“, ji davė efektą.
D33	Manau – taip. Priklauso nuo to, kiek indėlio įdeda pati mokykla į prevencijos

	vykdymą, į patyčių reagavimą.
D34	Taip, efektyvios, ir norit tą efektyvumą turėti, reikalingas programų tęstinumas.
D35	Kiek teko išgirsti, bent jau „Olweus“ programa davė teigiamų pokyčių. Nors mūsų mokykloje patyčios nėra labai didelės.
D36	Efektyvios, tačiau mokykla turi įdėti indėlį į prevenciją.
D37	Patyčių vykdant Olweus programą sumažėjo.
D38	Taip, efektyvios, tačiau turi pasireikšti jų tęstinumas, nes kitaip naudos mažai.
D39	Efektyvios, ir tą efektyvumą išlaikyti reikalingas programų tęstinumas.
D40	Manau efektyvios, nes patyčių problema sumažėjo vykdant „Olweus“.
D41	Taip, efektyvios, ir norit tą efektyvumą turėti, reikalingas programų tęstinumas.
D42	Taip, bet mokyklą turi dirbti ties tuo klausimu, įdėti indėlį.
D43	Efektyvi Olweus programa.
D44	Prevencinės programos yra efektyvios, o prevencinė veikla turi būti tęstinė, kad išlaikyti tą efektyvumą.
D45	Manau – taip. Priklauso nuo to, kiek indėlio įdeda pati mokykla į prevencijos vykdymą, į patyčių reagavimą.
D46	Olweus programa turėjo teigiamų pokyčių.
D47	Manau, kad tikrai veiksmingos, nes pastaruosius pora metų patyčių mokykloje ženkliai sumažėjo.
D48	Efektyvios, patyčių lygis vykdant programas, sumažėjo.
D49	Taip, efektyvios, tačiau turi pasireikšti jų tęstinumas.
D50	„Olweus“ programa efektyvi, bet mokykloje nebevykdoma, nes jai reikia skirti daug laiko, o rezultatai ne visada proporcingi programos įgyvendinimui skirtam laikui.
D51	Taip, bet mokyklą turi dirbti ties tuo klausimu, įdėti indėlį.
D52	Kiek žinau, vykdant „Olweus“ patyčių sumažėjo, tai manyčiau programų vykdymas yra efektyvus.
D53	Efektyvios, ir tą efektyvumą išlaikyti reikalingas programų tęstinumas.
D54	Manau, kad tikrai veiksmingos. Bet mokykla turi dirbti ties tuo klausimu.
D55	Manau efektyvios, nes patyčių problema sumažėjo vykdant „Olweus“.
D56	Prevencinės programos yra efektyvios tik jos turi būti tęstinės.
D57	Kiek teko išgirsti, bent jau „Olweus“ programa davė teigiamų pokyčių. Nors mūsų mokykloje patyčios nėra labai didelės.
D58	Jos efektyvios, tik turi būti tęstinės.
D59	Taip, efektyvios, ir norit tą efektyvumą turėti, reikalingas programų tęstinumas.
D60	Veiksmingos, nes patyčių per paskutinius metus sumažėjo.

4. Kokios, Jūsų nuomone, patyčių mažinimo priemonės yra efektyviausios?

Dalyvio pavadinimas	Dalyvio atsakymas
D1	Manau, kad daugiausiai naudos iš susitikimų su pareigūnais, taip pat renginiai patyčių tema ir išvykos su moksleiviais.
D2	Mokyklos bendruomenės netoleravimas, reagavimas į patyčias.
D3	Paskaitų - diskusijų organizavimas apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai pagal mokinių amžiaus grupes, piešinių konkursai ir jų aptarimas. Mokinius, kuriuos reikia stebėti, ir kuriems reikalinga pagalba, galima rengti specialias elgsenos, pykčio valdymo, bendravimo mažose grupėse pratybas, kurti savanorių mokinių grupes, atlikti apklausas.

D4	Manau, kad nė viena programa negali atstoti nuoširdaus ir atviro bendravimo mokyklos bendruomenėje. Kartais prievartinis kažkokių užduočių atlikimas, ypač popierinis neduoda teigiamų pokyčių. Svarbu, mokytis tinkamai bendrauti, leisti laiką kartu, dalyvauti ir rengti renginius, rūpintis vieni kitais: tiek mokiniams, tiek visai mokyklos bendruomenei. Mokiniams labai svarbu bendrauti, o ypač su suaugusiais, autoritetingais žmonėmis, policijos pareigūnais, su kuriais jie galėtų pasikalbėti, būti išgirsti ir įvertinti.
D5	Mokykloje laikomasi nuostatos, kad efektyviausia patyčių mažinimo priemonė yra reagavimas „čia ir dabar“, kiekvieno mokytojo ir mokyklos darbuotojo neabejingumas.
D6	Mokyklos bendruomenė turi parodyti, kad netoleruoja patyčių, reagavimas į patyčias.
D7	Paskaitos, diskusijos, filmų peržiūra ir jų aptarimas, įvairūs stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai ir jų aptarimas. Pykčio valdymo, bendravimo pratybos.
D8	Manau, susitikimai su policijos pareigūnais, įvairūs renginiai ir išvykos.
D9	Raktas į patyčių prevencijos sėkmę, mano nuomone, yra nuoširdus ir atviras bendravimas mokykloje, o ne prievartinis kažkokių užduočių atlikimas. Svarbu, mokytis tinkamai bendrauti, leisti laiką kartu, dalyvauti ir rengti renginius, Daug įtakos mokiniams turi bendravimas, o ypač su suaugusiais, autoritetingais žmonėmis, tarkim policijos pareigūnais su kuriais jie galėtų pasikalbėti, būti išgirsti ir įvertinti.
D10	Efektyviausios manau yra paskaitos, diskusijos apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai. Kažkokios gal pykčio valdymo pratybos.
D11	Mokyklos bendruomenės turi netoleruoti patyčių, reagavimas į patyčias.
D12	Paskaitos, filmų peržiūra, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai. Probleminiams mokiniams organizuoti elgesio, pykčio valdymo pratybas.
D13	Efektyviausia priemonė, manau, yra mokyklos bendruomenės neabejingumas, ir reagavimas į patyčias „čia ir dabar“.
D14	Mokyklos bendruomenė turi reaguoti į patyčias ir jų netoleruoti.
D15	Paskaitos, diskusijos, filmų peržiūra ir jų aptarimas, įvairūs stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai ir jų aptarimas. Pykčio valdymo, bendravimo pratybos.
D16	Efektyvu yra išvykos su mokiniais, susitikimai su policija ir patyčių prevencijos renginiai.
D17	Efektyviausias yra atviras pasikalbėjimas su mokiniu, bendravimas, taip pat mokiniams svarbu bendrauti su autoritetingais suaugusiaisiais, pvz., policijos pareigūnais. Taip pat svarbu visai mokyklos bendruomenei kartu dalyvauti renginiuose, bendrauti.
D18	Mokyklos bendruomenė turi reaguoti į patyčias, jų netoleruoti.
D19	Paskaitų - diskusijų organizavimas apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai ir jų aptarimas. Elgsenos, pykčio valdymo, bendravimo mažose grupėse pratybos.
D20	Mano nuomone, efektyviausias yra reagavimas į patyčias iškart, t.y. „čia ir dabar“, taip pat mokytojų ir mokinių neabejingumas matomoms patyčioms.
D21	Efektyvu ir teigiamų pokyčių duoda ne kažkokių užduočių atlikimas, o bendravimas su mokiniu, ar tai daro mokyklos suaugusieji, ar kiti autoritetingi asmenys, tokie kaip pareigūnai, su kuriais mokiniai gali pasikalbėti ir būti išklausyti.
D22	Paskaitos, filmų peržiūra, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos,

	konkursai. Probleminiams mokiniams organizuoti elgesio, pykčio valdymo pratybas.
D23	Mokyklos bendruomenė turi reaguoti į patyčias ir jų netoleruoti.
D24	Pykčio valdymo, bendravimo pratybos, konkursai, paskaitų - diskusijų organizavimas apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos.
D25	Mokyklos bendruomenės neabejingumas patyčioms ir reagavimas į patyčias čia ir dabar.
D26	Renginiai, susitikimai su pareigūnais, išvykos.
D27	Paskaitos, diskusijos, filmų peržiūra ir jų aptarimas, įvairūs stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai ir jų aptarimas. Pykčio valdymo, bendravimo pratybos.
D28	Raktas į patyčių prevencijos sėkmę, mano nuomone, yra nuoširdus ir atviras bendravimas mokykloje, o ne prievartinis kažkokių užduočių atlikimas. Svarbu, mokytis tinkamai bendrauti, leisti laiką kartu, dalyvauti ir rengti renginius, Daug įtakos mokiniams turi bendravimas, o ypač su suaugusiais, autoritetingais žmonėmis, policijos pareigūnais, su kuriais jie galėtų pasikalbėti, būti išgirsti ir įvertinti.
D29	Patyčių netoleravimas, kurį turėtų išreikšti mokyklos bendruomenė, taip pat jų netoleruoti.
D30	Efektyviausia priemonė, manau, yra mokyklos bendruomenės neabejingumas, ir reagavimas į patyčias „čia ir dabar“.
D31	Manau, susitikimai su policijos pareigūnais, įvairūs renginiai ir išvykos.
D32	Paskaitų - diskusijų organizavimas apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai pagal mokinių amžiaus grupes, piešinių konkursai ir jų aptarimas. Mokinius, kuriuos reikia stebėti, ir kuriems reikalinga pagalba, galima rengti specialias elgsenos, pykčio valdymo, bendravimo mažose grupėse pratybas.
D33	Efektyviausias yra atviras pasikalbėjimas su mokiniu, bendravimas, taip pat mokiniams svarbu bendrauti su autoritetingais suaugusiaisiais. Taip pat svarbu visai mokyklos bendruomenei kartu dalyvauti renginiuose, bendrauti.
D34	Paskaitų - diskusijų organizavimas apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai ir jų aptarimas. Elgsenos, pykčio valdymo, bendravimo mažose grupėse pratybos.
D35	Manau, kad labiausiai padeda susitikimai su policija, išvykos ir prevencijos renginiai.
D36	Manau, kad nė viena programa negali atstoti nuoširdaus ir atviro bendravimo mokyklos bendruomenėje. Kartais prievartinis kažkokių užduočių atlikimas, ypač popierinis neduoda teigiamų pokyčių. Svarbu, mokytis tinkamai bendrauti, leisti laiką kartu, dalyvauti ir rengti renginius, rūpintis vieni kitais: tiek mokiniams, tiek visai mokyklos bendruomenei. Mokiniams labai svarbu bendrauti, o ypač su suaugusiais, autoritetingais žmonėmis, su kuriais jie galėtų pasikalbėti, būti išgirsti ir įvertinti.
D37	Reagavimas „čia ir dabar“ ir kiekvieno mokytojo ir mokyklos darbuotojo neabejingumas.
D38	Mokyklos bendruomenės reagavimas į patyčias, jų netoleravimas.
D39	Pykčio valdymo, bendravimo pratybos, konkursai, paskaitų - diskusijų organizavimas apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos.
D40	Efektyviai prevencijai įtakos turi nuoširdus ir atviras bendravimas mokyklos bendruomenėje. Svarbu bendrauti, leisti laiką kartu, dalyvauti ir rengti renginius, Mokiniams daug įtakos turi bendravimas su autoritetingais žmonėmis, tarkim

	pareigūnais, su kuriais jie galėtų pasikalbėti, būti išgirsti ir įvertinti.
D41	Paskaitos, filmų peržiūra, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai. Probleminiams mokiniams organizuoti elgesio, pykčio valdymo pratybas.
D42	Mokykloje manoma, kad efektyviausia patyčių mažinimo priemonė yra reagavimas „čia ir dabar“, kiekvieno mokytojo ir mokyklos darbuotojo neabejingumas.
D43	Paskaitų - diskusijų organizavimas apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai pagal mokinių amžiaus grupes, piešinių konkursai ir jų aptarimas. Mokinius, kuriuos reikia stebėti, ir kuriems reikalinga pagalba, galima rengti specialias elgsenos, pykčio valdymo, bendravimo mažose grupėse pratybas.
D44	Efektyvu ir teigiamų pokyčių duoda ne kažkokių užduočių atlikimas, o bendravimas su mokiniu, ar tai daro mokyklos suaugusieji, ar kiti autoritetingi asmenys, ar pareigūnai, su kuriais mokiniai gali pasikalbėti ir būti išklausyti.
D45	Pykčio valdymo, bendravimo pratybos, konkursai, paskaitų - diskusijų organizavimas apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos.
D46	Mokyklos bendruomenė turi reaguoti į patyčias, jų netoleruoti.
D47	Reagavimas „čia ir dabar“ ir kiekvieno mokytojo ir mokyklos darbuotojo neabejingumas.
D48	Efektyviausios manau yra paskaitos, diskusijos apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai. Kažkokios gal pykčio valdymo pratybos.
D49	Renginiai, susitikimai su pareigūnais, išvykos.
D50	Efektyviausias yra atviras pasikalbėjimas su mokiniu, bendravimas, taip pat mokiniams svarbu bendrauti su autoritetingais suaugusiaisiais, pavyzdžiui, pareigūnais. Taip pat svarbu visai mokyklos bendruomenei kartu dalyvauti renginiuose, bendrauti.
D51	Paskaitų - diskusijų organizavimas apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai ir jų aptarimas. Elgsenos, pykčio valdymo, bendravimo mažose grupėse pratybos.
D52	Efektyviausia priemonė, manau, yra mokyklos bendruomenės neabejingumas, ir reagavimas į patyčias „čia ir dabar“.
D53	Paskaitos, filmų peržiūra, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai. Probleminiams mokiniams organizuoti elgesio, pykčio valdymo pratybas.
D54	Efektyviai prevencijai įtakos turi nuoširdus ir atviras bendravimas mokyklos bendruomenėje. Svarbu bendrauti tarpusavyje, dalyvauti ir rengti renginius, Mokiniams daug įtakos turi bendravimas su autoritetingais žmonėmis, kad ir policijos pareigūnais, su kuriais jie galėtų pasikalbėti, būti išgirsti ir įvertinti.
D55	Efektyviausia patyčių mažinimo priemonė yra reagavimas „čia ir dabar“, kiekvieno mokytojo ir mokyklos darbuotojo neabejingumas.
D56	Efektyviausios manau yra paskaitos, diskusijos apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas, stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai. Kažkokios gal pykčio valdymo pratybos.
D57	Nė viena programa negali atstoti nuoširdaus ir atviro bendravimo mokyklos bendruomenėje. Svarbu, mokytis tinkamai bendrauti, leisti laiką kartu, dalyvauti ir rengti renginius. Mokiniams labai svarbu bendrauti, o ypač su suaugusiais, autoritetingais žmonėmis, su policijos pareigūnais, su kuriais jie galėtų pasikalbėti, būti išgirsti ir įvertinti.
D58	Paskaitų ir diskusijų organizavimas apie patyčias, filmų peržiūra ir jų aptarimas,

	stendai apie patyčių prevenciją, viktorinos, akcijos, konkursai pagal mokinių amžiaus grupes, piešinių konkursai ir jų aptarimas. Mokinius, kuriuos reikia stebėti, ir kuriems reikalinga pagalba, galima rengti specialias elgsenos, pykčio valdymo, bendravimo mažose grupėse pratybas.
D59	Efektyviausios priemonės, mano nuomone, yra susitikimai su policijos pareigūnais, įvairūs renginiai patyčių tema ir išvykos su mokiniais.
D60	Mokyklos bendruomenė turi reaguoti į patyčias ir parodyti, kad netoleruoja patyčių.

5. Ar patyčių prevencijos veikloje dalyvauja teisėsaugos institucijos?

Dalyvio pavadinimas	Dalyvio atsakymas
D1	Taip, pareigūnai noriai dalyvauja susitikimuose, renginiuose.
D2	Taip, dalyvauja.
D3	Taip, žinoma, dalyvauja.
D4	Taip, mūsų mokykloje dažnai lankosi policijos pareigūnai.
D5	Taip
D6	Taip dalyvauja.
D7	Taip
D8	Taip, policija dalyvauja patyčių prevencijoje.
D9	Taip dalyvauja.
D10	Dalyvauja.
D11	Taip dalyvauja.
D12	Dalyvauja. Jie lankosi mūsų mokykloje, veda pamokas, susitikimus, rengia teisinių žinių konkursus, kuriuose mūsų mokyklos mokiniai noriai ir aktyviai dalyvauja.
D13	Taip, dalyvauja.
D14	Dalyvauja.
D15	Į mokyklą atvyksta pareigūnai. Tai taip, jie dalyvauja prevencijoje.
D16	Taip
D17	Taip dalyvauja.
D18	Taip.
D19	Dalyvauja, atvyksta pas mus į mokyklą ir mokiniai mielai prisijungia į policijos renginius.
D20	Taip dalyvauja.
D21	Taip, policija dalyvauja patyčių prevencijoje mokykloje.
D22	Taip
D23	Taip dalyvauja.
D24	Bendruomenės pareigūnai dalyvauja patyčių prevencijos veikloje.
D25	Taip, mūsų mokykloje lankosi policijos pareigūnai.
D26	Taip dalyvauja.
D27	Dalyvauja
D28	Taip, dalyvauja.
D29	Taip
D30	Dalyvauja.
D31	Dalyvauja. Jie lankosi mūsų mokykloje, veda pamokas, susitikimus, rengia teisinių žinių konkursus.
D32	Taip dalyvauja.
D33	Taip

D34	Taip dalyvauja.
D35	Taip.
D36	Taip, mūsų mokykloje dažnai lankosi policijos pareigūnai: veda pamokas-susitikimus įvairiomis temomis, rengia teisinių žinių konkursus, kuriuose mūsų mokyklos mokiniai noriai ir aktyviai dalyvauja.
D37	Dalyvauja.
D38	Taip
D39	Taip dalyvauja.
D40	Taip, bendruomenės pareigūnas atvysta pas mus į mokyklą su įvairiais renginiais, paskaitomis, darome susitikimus.
D41	Taip
D42	Dalyvauja
D43	Taip
D44	Taip, mūsų mokykloje lankosi bendruomenės pareigūnai.
D45	Taip dalyvauja.
D46	Dalyvauja.
D47	Taip
D48	Pareigūnai tikrai noriai pas mus atvyksta, dalyvauja mūsų renginiuose.
D49	Dalyvauja, atvyksta pas mus į mokyklą.
D50	Taip dalyvauja.
D51	Taip, bendruomenės pareigūnas atvysta pas mus į mokyklą, darome susitikimus su mokiniais.
D52	Taip.
D53	Policijos pareigūnai dalyvauja, atvyksta pas mus į susitikimus.
D54	Taip dalyvauja.
D55	Dalyvauja. Jie lankosi mūsų mokykloje, veda pamokas, susitikimus, rengia teisinių žinių konkursus, kuriuose mūsų mokyklos mokiniai noriai ir aktyviai dalyvauja.
D56	Taip dalyvauja.
D57	Taip.
D58	Taip, mūsų mokykloje dažnai lankosi policijos pareigūnai: veda pamokas-susitikimus įvairiomis temomis, rengia teisinių žinių konkursus, kuriuose mūsų mokyklos mokiniai noriai ir aktyviai dalyvauja.
D59	Taip, dalyvauja.
D60	Bendruomenės pareigūnai dalyvauja patyčių prevencijos veikloje.

6. Kaip vyksta mokyklų ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas vykdant patyčių prevenciją mokyklose?

Dalyvio pavadinimas	Dalyvio atsakymas
D1	Kviečiamės pareigūnus į susitikimus, patys pasisiūlo atvykti pakalbėti aktualia tema.
D2	Kviečiami į susitikimus su mokiniais kontaktiniu ar nuotoliniu būdu. Dalyvaujame teisėsaugos institucijų organizuojamuose renginiuose, konkursuose. Keletas mokinių yra jaunieji policijos rėmėjai.
D3	Teisėsaugos pareigūnai bendradarbiauja su mokykla, organizuoja paskaitas, pokalbius, susitikimus, renginius.
D4	Policijos atstovai pasiūlo vesti pamokas- susitikimus arba pasikviečiame mes, norint išspręsti kažkokias problemas. Šis bendradarbiavimas duoda greitų

	rezultatų. Mokiniai žavisi pareigūnų darbu, mielai klausosi jų vedamų pamokų.
D5	Mokykloje kasmet lankosi ir su moksleiviais bendrauja Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Pakruojo rajono policijos komisariato atstovai. Įvykus moksleivių smurto atvejams, policijos komisariato atstovai tiria juos, praveda aiškinamuosius pokalbius.
D6	Jie arba patys susisiekia su mumis ir pasisiūlo atvykti, arba jau mes kviečiamės.
D7	Policijos pareigūnai atvyksta į mokyklą, organizuoja paskaitas, pokalbius, susitikimus ir renginius.
D8	Policijos pareigūnus kviečiame į susitikimus su mokiniais arba kontaktiniu, arba nuotoliniu būdu. Mokiniai dalyvauja teisėsaugos institucijų organizuojamuose renginiuose, konkursuose. Keletas mokinių yra jaunieji policijos rėmėjai.
D9	Policijos pareigūnai arba patys pasiūlo suorganizuoti susitikimus, arba pasikviečiame mes, jei turime kažkokių problemų. Toks bendradarbiavimas duoda greitų rezultatų ir žinoma mokiniai žavisi pareigūnų darbu, mielai jų klauso.
D10	Mes bendradarbiaujame, jie organizuoja susitikimus, paskaitas, įvairius renginius bei pokalbius su mūsų mokiniais.
D11	Bendruomenės pareigūnai savo iniciatyva pasisiūlo atvykti arba mes pasikviečiame.
D12	Bendruomenės pareigūnai organizuoja paskaitas, pokalbius, susitikimus, renginius.
D13	Mokykloje lankosi policijos komisariato atstovai. Jie tiria ir aiškinasi mokykloje įvykusius smurto atvejus, praveda prevencinius pokalbius.
D14	Dalyvaujame policijos organizuojamuose renginiuose, konkursuose. Kviečiame juos susitikti su mokiniais realiai/kontaktiniu ar nuotoliniu būdu. Keletas mokinių yra prisijungę prie jaunųjų policijos rėmėjų.
D15	Kartu organizuojame susitikimus: arba jie pasisiūlo atvykti, arba mes pasikviečiame. Mokiniams visada labai įdomūs susitikimai su policija. Pareigūnus pasikviečiame ir jei turime kokių problemų.
D16	Vyksta susitikimai, paskaitos, pokalbiai, renginiai su policijos pareigūnais.
D17	Kviečiamės policijos pareigūnus į susitikimus arba jie patys pasisiūlo atvykti pakalbėti aktualia tema.
D18	Policijos pareigūnus kviečiame į susitikimus su mokiniais arba kontaktiniu, arba nuotoliniu būdu. Mokiniai dalyvauja teisėsaugos institucijų organizuojamuose renginiuose, konkursuose. Keletas mokinių yra prisijungę prie jaunųjų policijos rėmėjų.
D19	Susitariame dėl susitikimų su mokiniais, jie, atvykę praveda paskaitas, pokalbius, organizuoja renginius.
D20	Bendradarbiavimas su policija duoda teigiamų rezultatų. Mokiniai mielai klausosi per susitikimus, į kuriuose arba mes pasikviečiame, arba jie patys pasisiūlo atvykti. Pasikviečiame ir kai turime problemų.
D21	Bendruomenės pareigūnus kviečiame į susitikimus su mokiniais arba kontaktiniu, arba nuotoliniu būdu. Mokiniai dalyvauja policijos organizuojamuose renginiuose, konkursuose. Keletas mokinių yra prisijungę prie jaunųjų policijos rėmėjų.
D22	Policijos pareigūnai bendradarbiauja su mokykla, organizuoja paskaitas, pokalbius, susitikimus, renginius.
D23	Pas mus į mokyklą atvyksta ir su mokiniais bendrauja bendruomenės pareigūnai. Policijos pareigūnai tiria mokykloje įvykusius smurto atvejus bei praveda prevencinius pokalbius.
D24	Bendruomenės pareigūnai atvyksta į mokyklą, organizuoja paskaitas, pokalbius, susitikimus ir renginius.

D25	Policijos pareigūnai arba patys pasiūlo suorganizuoti susitikimus, arba pasikviečiame mes, jei turime kažkokių problemų. Toks bendradarbiavimas duoda greitų rezultatų ir žinoma mokiniai žavisi pareigūnų darbu, jų klausosi.
D26	Kviečiamės pareigūnus, patys pasisiūlo atvykti pakalbėti patyčių tema.
D27	Vyksta susitikimai, paskaitos, pokalbiai, renginiai su policijos pareigūnais.
D28	Mokiniai dalyvauja teisėsaugos institucijų organizuojamuose renginiuose, konkursuose. Mokiniai jungiasi prie jaunųjų policijos rėmėjų. Policijos pareigūnus kviečiame į susitikimus su mokiniais arba kontaktiniu, arba nuotoliniu būdu.
D29	Kartu organizuojame susitikimus: arba jie pasisiūlo atvykti, arba mes pasikviečiame. Mokiniams visada labai įdomūs susitikimai su policija.
D30	Bendruomenės pareigūnai organizuoja paskaitas, pokalbius, susitikimus, renginius.
D31	Policijos pareigūnai atvyksta pas mokinius pabendrauti, pravesti prevencinius pokalbius, tiria mokykloje pasitaikančius smurto atvejus.
D32	Kartu organizuojame susitikimus: arba jie pasisiūlo atvykti, arba mes pasikviečiame. Mokiniams visada labai įdomūs susitikimai su policija. Pareigūnus pasikviečiame ir jei turime kokių problemų.
D33	Policijos pareigūnus kviečiame į susitikimus su mokiniais arba kontaktiniu, arba nuotoliniu būdu. Mokiniai dalyvauja policijos organizuojamuose renginiuose, konkursuose. Mokiniai jungiasi prie policijos jaunųjų rėmėjų.
D34	Susitariame dėl susitikimų su mokiniais, jie, atvykę praveda paskaitas, pokalbius, organizuoja renginius.
D35	Policijos atstovai pasiūlo vesti pamokas- susitikimus arba pasikviečiame mes, norint išspręsti kažkokias problemas. Šis bendradarbiavimas duoda greitų rezultatų. Mokiniai žavisi pareigūnų darbu, mielai klausosi jų vedamų pamokų.
D36	Teisėsaugos pareigūnai bendradarbiauja su mokykla, organizuoja paskaitas, pokalbius, susitikimus, renginius.
D37	Mokykloje lankosi policijos pareigūnai. Jie tiria ir aiškinasi mokykloje įvykusius smurto atvejus, praveda prevencinius pokalbius.
D38	Mokiniams visada patinka, kai atvyksta bendruomenės pareigūnai į susitikimus, mokiniai žavisi jų darbu ir mielai jų klauso. Susitikimai ar kažkokios bendros pamokos vyksta pareigūnams pasisiūlius atvykti arba mes pasikviečiame ir kai kyla kokios problemos.
D39	Policijos pareigūnus kviečiame į susitikimus su mokiniais arba kontaktiniu, arba nuotoliniu būdu. Mokiniai dalyvauja teisėsaugos institucijų organizuojamuose renginiuose, konkursuose. Keletas mokinių yra prisijungę prie jaunųjų policijos rėmėjų.
D40	Bendruomenės pareigūnai organizuoja paskaitas, pokalbius, susitikimus, renginius.
D41	Patys pasisiūlo atvykti pakalbėti apie patyčių problemą arba mes juos pasikviečiame.
D42	Mūsų bendradarbiavimas pasireiškia per susitikimus, pokalbius, paskaitas, įvairius renginius.
D43	Mokykloje lankosi ir su mokiniais bendrauja policijos pareigūnai, jie veda prevencinius pokalbius ir tiria pasitaikančius smurto atvejus mokykloje.
D44	Mokiniams visada patinka, kai atvyksta bendruomenės pareigūnai į susitikimus, mokiniai žavisi jų darbu ir mielai jų klauso. Susitikimai ar kažkokios bendros pamokos vyksta pareigūnams pasisiūlius atvykti arba mes pasikviečiame ir kai kyla kokios problemos.
D45	Vyksta susitikimai, paskaitos, pokalbiai, renginiai su policijos pareigūnais.

D46	Policijos pareigūnai atvyksta pas mokinius pabendrauti, pravesti prevencinius pokalbius, tiria mokykloje pasitaikančius smurto atvejus.
D47	Susitariame dėl susitikimų su mokiniais, jie, atvykę, praveda paskaitas, pokalbius, organizuoja renginius.
D48	Kviečiami į susitikimus su mokiniais kontaktiniu ar nuotoliniu būdu. Dalyvaujame teisėsaugos institucijų organizuojamuose renginiuose, konkursuose. Keletas mokinių yra jaunieji policijos rėmėjai.
D49	Kartu organizuojame susitikimus: arba jie pasisiūlo atvykti, arba mes pasikviečiame. Mokiniams visada labai įdomūs susitikimai su policija.
D50	Bendruomenės pareigūnai organizuoja paskaitas, pokalbius, susitikimus, renginius.
D51	Susitinkame su pareigūnais realiai arba nuotoliu. Dalyvaujame jų organizuojamuose renginiuose. Keletas mokinių yra prisijungę prie jaunųjų policijos rėmėjų.
D52	Policijos pareigūnai atvyksta pas mokinius pabendrauti, pravesti prevencinius pokalbius, tiria mokykloje pasitaikančius smurto atvejus.
D53	Na jie arba patys skambina ir siūlosi atvykti, arba pasikviečiame pakalbėti.
D54	Vyksta susitikimai, paskaitos, pokalbiai, renginiai su policijos pareigūnais.
D55	Pas mus į mokyklą atvyksta ir su mokiniais bendrauja bendruomenės pareigūnai. Policijos pareigūnai tiria mokykloje įvykusius smurto atvejus bei praveda prevencinius pokalbius.
D56	Policijos pareigūnai atvyksta į mokyklą, organizuoja paskaitas, pokalbius, susitikimus ir renginius.
D57	Mokykloje kasmet lankosi ir su moksleiviais bendrauja policijos komisariato atstovai. Įvykus moksleivių smurto atvejams, policijos komisariato atstovai tiria juos, praveda prevencinius pokalbius.
D58	Policijos atstovai pasiūlo susitikimus arba pasikviečiame mes. Šis bendradarbiavimas duoda greitų rezultatų. Mokiniai žavisi pareigūnų darbu, mielai klausosi jų vedamų pamokų.
D59	Teisėsaugos pareigūnai bendradarbiauja su mokykla, organizuoja paskaitas, pokalbius, susitikimus, renginius.
D60	Pasikviečiame juos arba jie patys pasisiūlo atvykti pas mus.

3 priedas

Interviu klausimyno gairės policijos pareigūnams

1. Ar žinote kokios patyčių prevencijos programos yra vykdomos mokyklose?
2. Kaip dažnai vykstate į mokyklas vykdyti patyčių ir smurto prevencinę veiklą?
3. Kokia Jūsų vykdomos patyčių prevencijos specifika? Kuo pasireiškia Jūsų vykdoma patyčių prevencija?
4. Ar specialiai ruošiatės prieš vykdami į mokyklas? Ar dalyvaujate kokiuose nors kursuose, padedančiuose tobulinti kovos su patyčiomis ir smurtu kompetencijas?
5. Kokios Jūsų vykdomos prevencijos priemonės yra efektyvios?
6. Kaip vertinate teisėsaugos institucijų, būtent policijos, įsitraukimą į patyčių prevencijos veiklą mokyklose? Ar jo pakanka?
7. Ar vykdote patyčių prevenciją esant dabartinei situacijai, kai mokymosi procesas persikėlęs į virtualią erdvę?
8. Ar pastebite savo vykdomos patyčių prevencijos mokykloje pokyčius?
9. Su kokiais sunkumais susiduriate vykdydami patyčių prevenciją mokyklose?

4 priedas

Interviu su 1-uoju informantu (policijos pareigūnu)

Tyrėjas (T) Informantas (I)

T: Ar žinote, kokios patyčių prevencijos programos yra vykdomos mokyklose?

I: Mmm... Patyčių programos mokyklose bent jau kiek žinau ar žinomiausi yra Olweus... O po to nežinau, ar mokyklose dar Zipio programa, bet čia greičiausiai tik darželių, ikimokyklinio ugdymo programa. Mūsų, kaip bendruomenės pareigūnų, niekas neinformuoja apie mokyklose vykdomas programas, žinome tik tiek, kiek patys domimės.

T: Kaip dažnai vykstate į mokyklas vykdyti patyčių prevencinę veiklą?

I: Kaip dažnai vykstame... Mmm... Kaip čia reikėtų atsakyti dabar... Mums realiai yra numatyta pagal bendruomenės pareigūnų privalomą Bendrosios prevencijos kalendorių vykdyti veiklas. Ten yra numatyta, kad būtent ir patyčių prevencinė veikla. Šiais metais bent jau išskirta, kad daugiau dėmesio skirti elektroninėje erdvėje patyčių prevencijai. Bet realiai mes vykstame pagal poreikį tarkim gal taip būtų galima įvardinti. Mes visada skelbiamės, informuojam, prašomės, kad kviestų būtent apie smurtą ir patyčias kalbėti su vaikais ir teisinę atsakomybę ir jau pačios mokyklos nusprendžia ta prasme ar mes esame reikalingi ar ne.

T: Supratau. Sakykite kokia jūsų vykdomos patyčių prevencijos specifika? Kaip pasireiškia ta prevencija?

I: Nu realiai mūsų kaip policijos specifika... Mmm... Vykstame susitikti su tam tikrų klasių moksleiviais, vyksta susitikimai. Ar tai realūs, ar šiuo metu nuotoliniu būdu, bet realiai su tam tikromis klasėmis arba klasės būna mišrios, maišytos. Tai tiesiog susitikimų pobūdžio mūsų prevencija ir realiai vykdome būtent švietėjišką prevencinę informaciją supažindiname, pasakojame apie teisinę atsakomybę.

T: O kokios priemonės prevencijos vykdymui? Paskaitos, filmukai, skaidrės kažkokios?

I: Supratau. Tai čia irgi realiai yra ir žodinė, ir vaizdinė informacija kaip mes sakome, perteikiame tiek žodžiu, išsakom, ar ne, bet ir parodom vaizdinės informacijos: filmukai va kaip ir klausėt, sakot, ar apskritai kažkokie plakatai, kuriuose irgi įvardinta kas kaip ir pasekmės. Tai tiesiog bandome suderinti tiek žodinę su vaizdine informacija.

T: Ar specialiai ruošiatės prieš vykdami į mokyklas? Ar galbūt dalyvaujate kažkokiuose kursuose, kuriuose būtų tobulinamos kovos su smurto ir patyčiomis kompetencijos?

I: Ar dalyvaujame programose, ta prasme kursuose susijusiuose su ta tema. Tai bent jau šiuo metu tokių dalykų nėra organizuojama, bent jau kas liestų būtent pareigūnus. Tai nebent patys asmeniškai, jeigu pamatome, kur viešoje, toje elektroninėje erdvėje, ir patys užsiregistruojame, ir dalyvaujame, išklausome apie tai, kas būtent mums aktualu ta tema. O po to..

T: Ar ruošiatės?

I: Ar ruošiamės... Tai realiai nu mes tas temas žinome, praktiškai vienas per tą patį. Yra tik nebent teisiniai kažkokie pasikeitimai bazėje arba kažkokias gauname metodines rekomendacijas iš Policijos departamento, susipažįstame, persiskaitome. Kaip sakau įsigilinam kas kaip ir po to jau pateikiam paruoštą medžiaga metodinę, kokią nori, kad pateiktume, ir būtent mokykloms ir pateikiame.

T: Kokios iš jūsų vykdomų prevencijos priemonių yra efektyvios? Arba galbūt kažkurios yra efektyvesnės už kitas priemones?

I: Mmm... Sunku iš tikrųjų pasakyti tą efektyvumą ir įvertinti, ar jos efektyvios ar neefektyvios. Bet aišku, aš kaip sakau, vaizdiniai kažkokie pavaidinimai, gal tarkim situacijų kažkokie sudarymai, pasižaidimai su vaikais. Tai labiau įtraukiantis ir ta prasme vaikams įdomesni, negu tarkim sausai pateikti kažkokią medžiagą, skaidres ir panašiai.

T: Kaip vertinate policijos įsitraukimą į patyčių prevencinę veikla? Ar galėtumėte, kaip manote, įsitraukti daugiau? Ar to užtenka, kiek vykstate į mokyklas?

I: Sunku iš tikrųjų irgi įvertinti, ar būtų galima daugiau ar nedaugiau. Realiai pagal kiekvieną mokyklą skirtingai žiūrime, kokia situacija ten yra, tarkime būtent susijusi, kokia mums yra žinoma iš statistikos, iš kažkokių nuogirdų gal ir iš pačių tarkim, kai bendraujame su socialiniais pedagogais išsakytų jų pastebėjimų gal tarkim jeigu ten nėra didesnės problemos mes į tas mokyklas ta prasme su mielu noru ir patys siūlomės kaip įvardinti, patys siūlomės, kviečiamės, raginame ir pačia mokyklos administraciją, kad reikia kalbėti ta tema ir panašiai. Tai tiesiog... Net nežinau, ar galėtumėme daugiau. Na visada gali būti daug ir ta prasme ir geriau realiai. Tik čia reikia abipusio, visų pusių įsitraukimo, visos bendruomenės ir tėvų, ta prasme, ir tikrai galime tada kovoti su visais būtent tokiais dalykais.

T: Supratau. O kaip dabar, ar vyksta ir kaip vyksta patyčių prevencija, kai mokymas persikėlęs į virtualią erdvę?

I: Šiomis dienomis, kai viskas vyksta virtualioje erdvėje, ta prasme, ta prevencija mūsų vykdoma šia minėta tema tikrai nėra nutrūkusi ir realiai persikėlusi būtent į nuotolines pamokas, kaip mes

sakome, arba į virtualius susitikimus, online, tiesiogines transliacijas. Tai tiesiog mes tikrai kalbame irgi su tam tikromis grupėmis, vedame pamokėles, rodome vaizdinę medžiagą perteikiam, ne tik kad žodinę, ir, ta prasme, kad mes tai darome, tikrai darome, vykdome prevenciją. Tik va čia klausimas ar ar galėtų būti daugiau ir dažnesnių tų susitikimų, bet čia ne nuo mūsų priklauso, priklauso nuo pačios mokyklos iniciatyvos, ar pakviečia, ar suorganizuoja ir panašiai.

T: Ar pastebite savo vykdomos patyčių prevencijos pokyčių? Ar gaunate atgalinį ryšį iš mokyklų?

I: Čia irgi galima žiūrėti tam tikras situacijas, kažkokius įvykius konkrečius, jeigu mūsų žinioje, jeigu mes juos žinome, kad kažkokia situacija buvo būtent apie patyčias, tai mes kaip ir sprendimus žinome, po to pasidomime, pasiteiraujame kai kurių mokyklų ar jų administracijų, tarkim kokia situacija tai dienai. Bet šiaip, kad dalintųsi su mumis apie pokyčius pačios mokyklos savo iniciatyva, tai tikrai mums nu nieko neperduoda ir nesuteikia, kad tarkim ar mes čia tiek įgyvendiname, čia dabar sumažėjo tokia procentai, nu tikrai taip nėra. Nebent tam tikrus įvykius, kurie susiję su patyčiomis ir mes juos žinome, kuriuos aptariame, ir mums išsakyti jie. Ta prasme, tokioje situacijoje mes galime pasižiūrėti kokie pokyčiai, ar veiksminga mūsų prevencija.

T: Ir pabaigai apibendrinimui toks klausimas. Su kokiais sunkumais susiduriate toje prevencinėje veikloje mokyklose?

I: Kad ir kaip nuskambėtų, bet realiai mes pasigendame tarkim iš būtent iš pačios mokyklos irgi iniciatyvos, iniciatyvumo, ta prasme, gal taip įvardinti būtų galima, net neįsivaizduoju. Iš pačių tėvų, tarkim kad ir mes galime suorganizuoti kažkokią veiklą ar renginį, bet tiesiog pasyvumas jaučiasi, nu ir ar laikas neatitinka, ar, ta prasme, neranda laiko paprasčiausiai, o gal ir neįdomu tiems tėvams. Tiesiog va toks va abejingumas ir ir iniciatyvumo stoka, gal va taip va įvardinčiau. Trūksta tarpusavio komunikavimo, bendradarbiavimo.

T: Supratau. Ačiū už interviu.

5 priedas

Interviu su 2-uoju informantu (policijos pareigūnu)

Tyrėjas (T) Informantas (I)

T: Ar žinote, kokios patyčių prevencijos programos yra vykdomos mokyklose?

I: Žinau „Olweus“ ir „Antras žingsnis“ programos. Realiai čia kiek patys pasidomėjom ir sužinojom kokios programos vykdomos. Šiaip iš policijos departamento nėra nurodymo, kad mes turime žinoti programas, nes čia yra individualūs sprendimai pačių mokyklų, kokias programa nori vykdyti ir kokias vykdo. Kokias vykdo programas mūsų niekas neinformuoja. Mes bendrai gal tą sąrašą kažkokį sužinome tik tai kaip sakant „pasigūglinę“ ir tai ten nėra surašytas sąrašas, kurios mokyklos yra įtrauktos į tą. Klausiam aišku pačių mokyklų, kurios dirba būtent su tomis programomis, su tais projektais. Jie, arba pasisako, arba nepasisako, tačiau čia jau nuo pačių švietimo įstaigų priklauso.

T: Kaip dažnai vykstate į mokyklas vykdyti patyčių prevencinę veiklą?

I: Na sakykim pagal poreikį, jeigu gaunam kažkokį pranešimą ar informuoja mus socialinės, mokytojai, kurie nori, kad mes atvyktume pakalbėti apie patyčias. Gal kažkokia problema ten atsirado, ar vaikai vienas iš kito tyčiojasi ar kažkoks įvykis netgi įvyko. Gal ir tame pačiame policijos registruojamų įvykių registre atsirado įvykis, kur kažkas buvo su smurtu ir dėl smurto, prieš tai buvo patyčios. Tada jau taip, pagal poreikį važiuojame. O tas vykimo į mokyklas dažnumas gal, kadangi turime bendruomenės pareigūnų kalendorių, pagal kurį mes vadovaujamės, kokiomis temomis turime kalbėti, sakykime, ar turim prevencija bendrąja vykdyti Lietuvoje, tai yra kartais ir numatyta, kad į metus į ketvirtį turime po vieną po du kartus vykti į mokyklas kalbėti apie tai, o šiaip žiūrimės patys, ta prasme savo noru siūlomės labai į mokyklas pačias, į jaunimo centrus, į jaunimo klubus irgi įsisiūlom kartais pabendrauti, nes visai kita aplinka, negu kad švietimo įstaigoje būna, ir visai kitokios tos patyčios būna.

T: Kokia jūsų vykdomos patyčių prevencijos specifika? Kuo pasireiškia vykdoma patyčių prevencija?

D: Kadangi iš departamento, kaip jau sakiau, kad nėra numatyto mums patyčių... Nes realiai pareigūnas turėtų atvykti ir sankciją tik susakyti. Kas jau vyksta taip sakant po patyčių. Jeigu buvo prieš tai patyčios ir buvo pagrasinta susidoroti arba muštynės buvo įgyvendintos, tai tada jau mes vykstame, ir tada mes kalbame apie pasekmes, kas įvyko po patyčių. Tai gal labiau žiūrėti iš mūsų pusės, mes gal orientuojamės į vedimą vaizdinės medžiagos, į video montažus, į

tekstinius. Pats iš savo pusės labiau gal mėgstu tiesioginį bendravimą, kada pasitelkiu ir pačius vaikus, kada taip sakant parodai pavyzdį pasitelkdamas pačius vaikus, pasikviesdamas prieš visą grupę, sakykim paėmus 20 vaikų išsikvieti du vaikus ir vienas iš kito paprašai, kad tyčiotis pradėtų, tada žiūri jų reakciją, ta prasme, ar jie suvokia tai, kad jeigu jie pradės tyčiotis jie parodys, kad patyčios yra realus dalykas šioje mokykloje, ar jie supras ir atsisuks ir pasakys ne mes nenorime to daryti. Tada pamatai, kad vaikai supranta, kas yra patyčios. Jie supranta, kad aš netiesiogiai bandau juos išprovokuoti ir jie nepasiduoda tai įtakai. Man toks labiau požiūris į tas, ta linkme, nes labiau prie jų prieini, nes realiai tas atėjimas ir kalbėjimas apie tas patyčias „nesakyk tu taip, nevadinkite vienas kito“. Jie tą per dieną ir taip žino, išgirsta iš tėvų, ir iš pačių mokytojų manau. Visai kitoks priėjimas prie pačių vaikų būtų deramesnis dalykas, negu kad ateinam, atsisėdam, pažiūrim video montažą ir jau viskas nuo to geriau pasidaro.

T: Ar specialiai ruošiatės prieš vykdami į mokyklas? Ar dalyvaujate kursuose?

I: Kaip ir sakiau departamento požiūris į patyčias yra tik tais į kalendorių nurodytas. Išskirtinai kad net ir kažkokias rekomendacijas tai tik ne per seniausiai gavome. Kad tas pasiruošimas toks būtų tai kiekvienas manau bendruomenės pareigūnas individualiai ruošiasi, ar tai skaidres darosi, žiūri internete, ieškosi vaizdinės medžiagos, domisi tais pačiais projektais, kaip tie projektai įgyvendina. Kas kokius būdus gali panaudoti aš manau kiekvienas pritaiko būtent savo darbe ir veikloje.

T: O tai sakykit, kokios efektyvios tos jūsų taikomos priemonės? Ar išvis efektyvios, neefektyvios?

I: Iš savo pusės ką aš matau tai, kaip prieš tai ir sakiau, tekstais aš nesivadovauju. Tai man labiausiai gal patinka pateikti gerus pavyzdžius visa ką pastebiu tai pavyzdžius pateikiant per patį save. Visi labai nustemba, kai aš pats pasakau, kad aš patyčias esu patyręs, ir labai ilgai jas buvau patyręs, labai visi kažkodėl nusistebi, nes kaip policijos pareigūnas gali patirti patyčias, ta prasme nelogiška. Ir iš va tų pavyzdinių tokių pasisakymų mano, intensyviau pradeda klausytis manęs, aš perteikiu kokius aš potyrius patyriau, kas man buvo, kaip mokykla į tai žiūrėjo, kaip tėvai į tai reagavo, kaip aplinkiniai matė. Tada ta prasme net ir diskusija išsišaukia. Taip pat pamatau, kad tiesioginis kontaktas su pačiais vaikais visai kitaip jiems irgi palieka pavyzdį, nes tada ir per juoko forma mes galime taip pažiūrėti ir labai rimtai apie tai pakalbėti, nes kada su juoku pažiūri į vienas iš kito tyčiojamasi ir paskui labai rimtai pasakai, iki ko tai gali privesti. Su visom mokyklom kiek teko bendrauti ir iki tol mačiau tas reakcijas iš vaikų, kiek va taikiau tą savo būdą tokį, tai visada mačiau tik teigiamus rezultatus. Kad vaikus nustebinti, kad juos kažkaip paliesti iš arčiau, yra labai sudėtinga, dėl to tas taikymas to tiesioginio kontakto, savęs

pavyzdžiu padarymo, savęs iškėlimo, kad tu irgi prie to paties esi prisilietęs. Visada kitaip jų akyse tu pradedi atrodyti, nes tu ateini kaip policijos pareigūnas, tu ateini su uniforma. Su uniforma labai jiems įteikia, arba tą tokį pasitempimą, arba atsipalaidavimą. Tas atsipalaidavimas visada va iš mano pusės ateina tada, kada mes pradedam truputėlį per juoką į viską pažiūrėti, kada kontaktas atsiranda, kada jie pamato, kad aš irgi toks pat žmogus, tik kad ta uniforma ant manęs uždėta ir viskas.

T: Kaip galvojate ar policijos pareigūnų įsitraukimas į patyčių prevencijos veiklą mokyklose pakankamas? Ar galėtumėt padaryti kažką daugiau?

I: Aš manau, kad būtų faina, jeigu visose mokyklose, kuriose yra įgyvendinami projektai ar kažkokios programos, ar pačios mokyklos įgyvendina savyje kažkokias būtent akcijas, ar iniciatyvas, tikrai galėtų prijungti ir pačius policijos pareigūnus, ypač dabar kai yra sudaryta bendruomenės pareigūno pareigybė. Tai mes kadangi arčiau visuomenės turime būti, arčiau jaunimo, bendrauti, konkrečiai žiūrėti kokios problemos pas juos yra. Aš manau dabartinis įsitraukimas po truputį po truputį juda į priekį. Dabar galėtų dar didesnis būti, bet aš manau, kad su laiku su laiku po truputį mes vis arčiau eisim jų. Bet čia labai priklauso net ne nuo mūsų pareigūnų, nes dabar ką pastebime, tai tokia tendencija, kad mes labiau įsisiūlom į mokyklas eiti, negu, kad jie patys mus kviečia. Ar tai nežinojimas, atrodo jau lyg ir visos švietimo įstaigos žino apie bendruomenės pareigybę. Bet ar nenoras mus pasikviesti vis dar nežinome koks kriterijus būtent juos taip sakant atgraso nuo mūsų pasikvietimo ir bendradarbiavimo kartu, nors mes labai stengiamės, taip negražiai sakant, įlįsti į tavo grietinėlę kad galėtume prisidėti kuo daugiau.

T: O kaip dabar patyčių prevencija vyksta pamokoms persikėlus į virtualią erdvę?

I: Sunkiai. Per visas platformas, kurios gali nuotoliniu būdu atvaizduoti vienas kitą. Taip ten Zoom, Teams, Google Meet, per Messengerį, kokios tik įmanomos galimybės, stengiamės padaryti nuotolines paskaitas, pamokėles tas vadinamas bet kokio amžiaus vaikams nuo pirmokėlių iki dvyliktokų. Tik tai, kad apretėjo labai tie susitikimai tokie. Bet viskas dabar labiau elektroninėje erdvėje ir mes patys labiau inicijuojame tuos susitikimus, negu kad mokyklos kviečiasi mus.

T: Kokius pastebite savo vykdomos patyčių prevencijos mokykloje pokyčius? Ar gaunate atgalinį ryšį iš mokyklų?

I: Praktiškai iš po kiekvieno pasikalbėjimo tuo momentu arba kitą dieną gaunam labai ačiū padėkojimas už tai, kad atvykome, pasakymas kad vaikams patiko, bet čia na kaip visada mokytojas ar socialinis visada tą pasakys, kad labai patiko vaikams, kad įdomu buvo. Čia gal

kitoks būtų, jeigu arba mes inicijuotume susitikimą su vaikais ir be mokytojų įsikišimo, arba patys vaikai inicijuotų susitikimą su mumis be mokytojų įsikišimo. Sužinotume tą tikrąją vertę, kiek vaikai realiai norėjo sužinoti ir sužinojo, nes dabar tai taip ir gaunasi, kad viską realiai paima mokytojai, socialinės, iš jų ir nuomonę gaunam, jeigu joms patiko, reiškias visiems patiko. O ten kad vaikas realiai net nesiklausė, užsidengęs kamerą žaidė, tokia ta nauda. Iš mūsų pusės man labai gaila to, kad mes žiūrime į ekraną ir kalbamės, nematome realių akių, realiai tų nuomonių. Pasisakymų ar diskusijos negalime iššaukti.

T: Apibendrinant, paskutinis klausimas, su kokiais sunkumais susiduriate?

I: Tai, kad realiai nesusitinkam, kad nematom reakcijų, kad... vaikų nuotolinis mokymas, tas nuotolinis susitikimas su jais, nežinau kiek duoda naudos, negali tu pamatyti nei ką vaikas daro už tos kameros, nebent ją įsijungęs. Tai sunkumas tas toks nuotolinis kalbėjimas su jais, nuotolinis bendravimas, atgalinio ryšio negavimas, nematymas kaip realiai jie viską daro. Kadangi pačios mokyklos nesukontroliuoja jų elektroninėj erdvėj buvimo. Iš tėvų pusės labai atsainumas didelis pasimato, kadangi atsiranda tokių, jeigu pamini, kad jų vaikas nuo patyčių nukentėjo, arba jis pats tyčiojosi, tai tėvai iškart tai neigia. Jeigu tada įsikiša policija, tai tada tėvai ant mokyklos pradeda širsti ir ant tos pačios policijos kaip čia dabar policija įsikišo. Ir pasimato tada, kad tėvai toks jausmas ignoruoja visiškai tą. Vienas kitas retas atvejis, kada tėvai patys tai supranta, pradeda imtis priemonių kažkokių. Bet didžiausia bėda nuotolinis mokymas, nuotolinis susitikimai. Daugiau bėda yra iš pačių mokyklų. Mes žinome, kad projektai, kad programos vyksta kažkokios švietimo įstaigose, bet mes nežinome, kaip jos vyksta, nežinome kokiu būdu jos vyksta, ar išvis yra kažkoks rezultatas, ar mes galime apie tai kalbėti, ar mes galime kažką susiderinti kartu organizuoti, kažkokią bendrą tokio pobūdžio akciją ar įvykį. Negaunam to tokio savotiško atgalinio ryšio. Taip gaunasi mes atėjome, padarėme, bet po to jokio atgalinio ryšio negavome.

T: Supratau. Ačiū Jums už atsakymus.

6 priedas

Interviu klausimyno gairės socialiniams pedagogams

1. Kokius pokyčius vykdant patyčių prevencijos programas pastebite?
2. Kaip iškomunikuojate mokyklos bendruomenei apie vykdomas prevencines programas, priemones?
3. Kokios mokykloje nustatytos elgesio taisyklės? Ar nustatyta nuobaudų sistema, kur numatyta, kas nutinka tas taisykles pažeidus?
4. Su kokiais sunkumais susiduriate vykdant patyčių prevenciją mokyklose?
5. Ar vyksta ir kaip vyksta prevencinių programų įgyvendinimas, kai ugdymo procesas persikėlė į virtualią erdvę? Su kokiais sunkumais susiduriate?
6. Kaip teisėsaugos institucijos galėtų efektyviau prisidėti prie patyčių prevencijos mokyklose vykdymo?

7 priedas

Interviu su 3-uoju informantu (socialiniu pedagogu)

Tyrėjas (T) Informantas (I)

T: Sakykite, kokius pastebite pokyčius vykdant patyčių prevencines programas?

I: Mhm... Aišku yra pokyčių, aišku yra į gerą, jeigu kažką darome, visada būna pokyčių į gerą pusę. Aišku pas mus tos patyčios, ta patyčių problema iš tikrųjų nėra pas mus labai tokia jau gili kaip kitose mokyklose, kiek aš žinau. Nes matot aš socialine pedagoge dar labai neseniai dirbu, tai negaliu duoti na tokių, kaip sakant savo tokių rezultatų, ir ir kažkaip negaliu įvardinti. Bet iš tikrųjų tų patyčių dabar pas mus, ypač dabar kai tas karantinas, tai kažkaip na... Stengiamės problemą išspręsti vietoje, kaip sakant, stengiamės vaikus šviesti, kad negalima to daryti, kad draugiškai bendrauti reikia. O dabar tos patyčių programos prevencinės daugiausiai gal vykdom su policininkais bendraujant, bendradarbiaujant šiemet, va ir pernai metais. Nuotolinių būdu dabar jie veda tas pamokėles, ir pernai metais buvo ir atvažiuodavo į mokyklą. O tos tokios programos, kurias vykdėm, mes dabar šiuo metu kaip ir neatliekam jokios, gyvai tos programos vykdomos buvo. Dabar tokios labiau, va sakiau su policininkais labiau atliekam. Ir daugiau mokytojai gal integruoja į pamokas savo, į pilietiškumo pamokas, ir į tokias dorovinio ugdymo pamokas, stengiasi daugiau įtraukti tuos dalykus, apie tai kalbėti. Tai va.

T: Kaip Jūs informuojate mokyklos bendruomenę apie vykdomas prevencines programas ar priemones?

I: Na būtent apie supažindinimą su Olweus programa, aš atsakyti negaliu, aš jos nevykdžiau. Aišku čia visos mokyklos mastu yra vykdoma, per klasių valandėles yra, mokytojai veda klasės valandėles, nes visos tos Olweus valandėlės, visas programos ugdymas vyksta pagrinde per klasės valandėles, klasės auklėtojai vykdo ją. Tai va apie šitą programą visų dalykų mokytojai žino ir taiko tuos būdus. Yra tokie, buvo toks vadovas metodinis, tokia eiga numatyta, ir ją naudodavom. Paprasčiausiai rengdavom klasės valandėles.

T: Kaip yra su mokykloje nustatytomis elgesio taisyklėmis? Ar yra nuobaudų sistema, kur numatyta, kas nutinka tas taisykles pažeidus?

I: Taip taip, nustatytos elgesio taisyklės. Na, žinokit, mes tokios kaip ir nuobaudų sistemos neturime. Vykdant Olweus patyčių prevencijos programą, mokykloje buvo patvirtintos drausminimo kopėtėlės, kurios numatė žingsnis po žingsnio poveikio priemones mokiniui, kuris nusižengia taisyklėms ir tyčiojasi iš kitų. Bet mes jų nelaikome nuobaudomis, Mes kažkaip

stengiamės kuo daugiau kalbėtis su mokiniu, ir na kažkaip stengiamės tuos vaikus įtikinti, kad reikia laikytis tų taisyklių, bet tokių kaip nuobaudų kažkokių, netaikome jokių nuobaudų.

T: O kaip pastabos, pokalbiai su tėvais?

I: Na taip taip, tie dalykai tai yra pas mus. Jeigu kažkas iškyla, tokia didesnė problema, tai žinoma ir pirmiausiai informuojame tėvus, tada klasės auklėtojai aišku informuoja tėvus, tada na jau pagal aplinkybes, tada ir pasikviečiam, ir ir kaip jau su jais aiškinamės, žiūrint kokio lygio jau tos patyčios būna, bet kol kas tokio labai, iki tokio lygio, nežinau, nėra buvę.

T: Su kokiais sunkumais susiduriate vykdant patyčių prevenciją mokykloje?

I: Man atrodo didžiausias sunkumas yra, dabar aš va čia kaip tik ruošiausi, vykdyti vėl tą programą „Gyvai“, dalyvauti. Nes reikia išklausyti mokytojui, vedančiam, reikia išklausyti ir kursus. Tai va ir iš tikrųjų nėra numatyta, ir didžiausia problema, nėra numatyta kaip ir kada vesti tas, tuos užsiėmimus. Tiesiog mes neturim, nėra tam skiriamų lėšų, nėra skiriama papildomų valandų. Tai va nes ten yra tie užsiėmimai, gana jų yra nemažai, ir ten per juos nemažai ką reikia nuveikti ir iš tikrųjų tam socialiniam pedagogui kaip ir iš tikrųjų, net nežinau, laiko atžvilgiu nėra kur įsiterpti. Tiesiog trūksta laiko, didelis krūvis ir viskam neužtenka laiko. Tiesiog aš net nepabaigiau tų kursų ir net neturiu laiko kada juos pabaigti. Nes dirbu nepilnu etatu, o tų pareigų turiu. Tiesiog nebepajėgiu fiziškai, nebeaprėpiu tiesiog. Dar ir pamokas vedu.

T: Kaip vyksta patyčių prevencija ugdymo procesui persikėlus į virtualią erdvę?

I: Na ta prevencija tokia truputį kaip ir sustojusi yra. Aišku dabar va kai policija neseniai buvo, va ir su tėvais bandėm susitikimą daryti, su policija pasikalbėti, ir kaip va internete, kad nevyktų jokios internetinės patyčios. Iš tikrųjų teko labai nusivilti tėvais, na nu nesugebėjo tiesiog prisijungti prie prie... Na aš nežinau, gal per daug visko yra, gal gal nebeaprėpiam, pavargę esam tiesiog gal, ir tiesiog neprisijungia. Nežinau ir gal dar kažkaip kaip sakant grūstis vaikams ant galvos su tom tom pamokėlėm, tai nežinau. Tiesiog sakau per daug visko šiuo metu yra. Ir aišku policija va kiek vaikams buvo susitikimų, tai aišku nuotoliniu irgi į kokią lengvesnę pamoką įsiprašome, ar į klasės valandėlę, ar į kokią tikybą, etiką, ir va tokiose pamokose padarome susitikimą nuotoliniu būdu su policija.

T: Kaip teisėsaugos institucijos galėtų efektyviau prisidėti prie patyčių prevencijos mokyklose vykdymo?

I: Man atrodo, kad būtų labiau fainiau, na aišku dabar visas tas nuotolinis, gi neįmanoma, bet labai vaikams patinka tokie visi gyvi susitikimai su policijos pareigūnais. Ar kažkokie, kažkaip

įtraukti, ar kažkokių žmonių pakviesti, gal kokie kur buvo skriaudėjai, ar paklydę iš kelio ta prasme, ar žinomų kokių, kad pakalbėtų apie tokią situaciją. Pas mus va paprasčiausiai buvo policininkai buvo atvažiavę, jie vedė gyvai pamokėlę, ir vaikams tai jau labai duoda efektą. Tiesiog jie nori kažkokio paprasto bendravimo tokio. Na va tas man atrodo labai efektyvu. Jiems patinka. Ir iš tikrųjų po to, po to susitikimo su policija iš tikrųjų ir jie skatina tapti rėmėjais policijos, jie labai susižavėję, ir dalyvaujam Temidės konkurse. Mokiniai labai įsitraukia, ir užsivedę dalyvauti po to susitikimo su policija. Ir va tokių gal daugiau kažkokių susitikimų, gal kokių stovyklų netgi, aš net nežinau, tokioje ne mokyklos aplinkoje susitikimų jiems manau gal patiktų. Va tokie kažkokie pasimatymai, vakaronės kažkokios, kažkas tokio. Su policija vyksta ir seminarai, paskaitos, bet mokiniai fiziškai jau nebesugeba aprėpti visko.

T: Ačiū Jums už atsakymus.

8 priedas

Interviu su 4-uoju informantu (socialiniu pedagogu)

Tyrėjas (T) Informantas (I)

T: Sakykite, ar pastebite pokyčius vykdant patyčių prevencines programas?

I: Na mes dirbame su Lions Quest programa. Konkrečiai įgyvendinant šitą programą man labai sunku vertinti, nes aš pradėjau dirbti tik praėjusiais metais. Na ir kontakte mes dirbome nuo rugsėjo mėnesio iki kol paskelbė karantiną. Paskui jau viskas, uždarė mokyklas, ir dabar nuo rugsėjo vėl. Tai žinai, to kontaktinio darbo, jo yra labai nedaug, tai labai sunku tą pokytį išmatuoti. Žinau tik kas yra daroma ta linkme, bet vertinti tokios situacijos, ir tos pandemijos situacijos rėmuose, tai labai sudėtinga, o patirties iš ankstesnių metų nelabai turiu.

T: O sakykit kaip supažindinat mokyklos bendruomenę, kad bus vykdomos kažkokios prevencijos programos?

I: Na žiūrėkit, mokytojai visi žino, nes socialinio emocinio ugdymo programa yra integruota į dalykų pamokas, tiksliau gal ne į dalykų pamokas, o į klasių auklėtojų veiklą. Ir 94 procentai mūsų mokyklos mokytojų yra baigę mokymus ir visi turi pažymėjimus, kaip dirbti su šita programa. Kada pradėjau aš dirbti, mūsų buvo gal kokie 8 nauji žmonės, kurie dar buvo šitos programos mokymų nebaigę, tai dėl mūsų buvo kviečiami lektoriai ir tris dienas dirbom, gavom bazinį paketą, metodinę medžiagą, gavom kontaktus kur kreiptis, jeigu kažkas neaišku. Mokytojai tikrai apie šitą programą žino, o klasės auklėtojai ją dar integruoja į savo, kaip klasės vadovų veiklą. O mokiniai kaip yra supažindinami, tai kažkaip, kad būtų pristatymas, nėra taip. Bet paprastai kiekvienais mokslo metais aš pati einu pas naujus mokinius prisistatyti kaip specialistė ir aš visada papasakoju apie tai, kokia prevencinė programa yra vykdoma, ir ką su tuo reikia daryti, ir koks yra pasirinkimas, ir ką mes darome. Bet sakau nuo šių mokslo metų visiems 9-10-okams yra pamoka paskirta, tai tie vaikai, jie kaip ir neturi pasirinkimo, nes realiai nuo šitų metų jie tikrai visi apie tai žino, nes jie turi dalyvauti pamokoje.

T: O sakykit, ar mokykloje nustatytos elgesio taisyklės? Nuobaudų sistema tas taisykles pažeidus?

I: Galvoju kaip čia teisingai atsakyti. Nuobaudų sistemos mes neturim, bet turime patvirtintas poveikio priemones, yra mokinio elgesio taisyklės, mokyklos vidaus tvarkos taisyklės, yra lankomumo aprašas, kur yra viskas surašyta, kas po ko ir kaip turi eiti. Kažkokių atskirų taisyklių nelabai ir turime. Tai yra tie vidaus dokumentai, organizacijos vidaus dokumentai, kuriuose yra nurodyta, kaip viskas veikia, ką reikia daryti, ko daryti nelabai galima, ir kaip vienu

ar kitu atveju mes reaguojame į tai, kas yra padaryta. Nurodyta viskas žingsnis po žingsnio kaip mes ką darome. Ir klausimas ar tai veikia... Na vienu atveju veikia, o kitu neveikia. Vaikai yra labai skirtingi, tėvai yra labai skirtingi, reaguoja labai skirtingai. Tai jeigu vieni vaikai kažkaip sureaguoja į pirmą pastabą ir ten kažkas pasikeičia, turim ir tokių mokinių, kur ištisai ir nuolatos dirbam, ir individualiai, ir su tėvais dirbam, ir kviečiamės į pokalbius, ir vsi tiek to pokyčio nėra. Tai labai skirtingos situacijos iš tikrųjų, labai individualūs tie mokiniai yra. Bet aišku vienu atveju tai yra veiksminga, kitu atveju nelabai.

T: Kaip vyksta patyčių prevencija ugdymo procesui persikėlus į virtualią erdvę?

I: Vėlgi kiek yra įmanoma tuos projektus įgyvendinti karantino metu, tai labai sudėtinga. Su vaikais kaip ir esame pabaigę planavimo etapą, ir tiesiog dabar reikėtų imti ir realiai daryti darbus, bet sąlygos yra iki tiek apribotos, kad nelabai kažką galime daryti. Aišku jaučiasi tas, vaikai yra nusivylę.

T: Su kokiais sunkumais susiduriate įgyvendinant patyčių prevencijos programas?

I: Jeigu taip kalbant iš esmės, tai ko gero, aš įsivaizduoju sudėtingiausia yra visas tas toks pandemijos fonas, nes jis iškreipia viską. Jis iškreipia ir pedagogų įsitraukimą, mokinių įsitraukimą, iškreipia motyvaciją. Tai kažkaip aš pati vadinu, kad šitie metai tikrai yra prarasti. Jie prarasti visom prasmėm, jeigu kalbant apie mokyklą, ir santykio prasme su mokiniais, santykio prasme su mokytojais. Ir kartais mes galvojam kaip vėl reikės dirbti, kai visi sugrįšim į kontaktą, nes mes tikrai nemokėsim to daryti. Tai galvojant apie tas prevencines programas, ir jų įgyvendinimą, tai ko gero ir mokytojams, ir mokiniams visi šiti dalykai pasidaro tikrai paskutinėj vietoj. Tai kai kalbam iš tiesų apie sunkumus, kurie kyla pandemijos akivaizdoje, tai visi yra išvargę, mokiniai išvargę, mokytojai išvargę. Pavyzdžiui, iš ko mes jaučiame, netgi tokie dalykai, kaip lietuvių kalba, matematika, anglų kalba, kur iš tiesų yra labai svarbu mokiniams, jie labai vėluoja atsiskaityti darbus, jie jų nepateikia laiku, jie neturi motyvacijos. Na tarkim užsienio kalba, testai kalbėjimo, jie net neprisijungia prie atsiskaitomųjų darbų. Tai įsivaizduok kaip kalbėti apie tai, kad mes dabar atlikim kažkokią tai prevencinę užduotį, tai mm neee, tam visiškai nebėra motyvacijos. Kita vertus šitie paskutiniai metai labai iškreipė mūsų tą bendruomenės vaizdą, nes mes net nesusitinkame, mes nepasimatome, nepasilabiname, mes susitinkam per ekraną, dažniausiai, sakyčiau 80 procentų atvejų mokiniai būna išsijungę kameras, ir išsijungę garsą. Tai tas bendravimas, na jis labai keistas, dažniausiai būna toks vienpusis. Kartais kai pasijungia trisdešimt mokinių į pamoką, realiai mes net nežinome, kiek realiai jų iš tiesų klausosi, kiek jų iš tiesų tame dalyvauja. Tai va tokių sunkumų akivaizdoje sunku vertinti tas prevencines programas. Buvom susiplanavę renginių, bet nukėlėm juos į metų

galą, ir vėl ta mokinių motyvacija griūna, ir motyvacija veikti yra labai žema, ir sudominti ir atkreipti dėmesį yra labai sudėtinga. Tai yra vienas sunkumas. Kitas sunkumas, vėlgi kai gyvenimas vyksta nuotolyje, yra be galo daug dabar norinčių jungtis su mokiniais į kažkokią tai, kaip čia teisingiau paaiškinti... Na pavyzdžiui, tie patys policininkai, bendruomenės pareigūnai, jie siūlo daug visokios veiklos, sako mes galim prisijungti, mes turim tokią temą, mes turim tokią temą, mes galim pakalbėt su mokiniais. Taip pat mums rašo ir krašto apsauga, visos aukštosios mokyklos. Visokie seminarai, mokymai, kultūros renginiai ir viskas vyksta nuotoliu. Ir dabar jaučiu, kad yra toks visiškas nihilizmas, nenoras nieko daryti, toks išsisėmimas, apatija. Tai va tokiam fone, kaip vaikai pasakytų tokiam „vibe“ labai sunku pasakyti, kad mes siekiam arba pasiekiam kažkokius rezultatus, ir juo labiau dar sunkiau yra tuos rezultatus pamatuoti.

T: Kaip teisėsaugos institucijų atstovai galėtų efektyviau prisidėti prie patyčių prevencijos?

I: Mhmm... Labai sudėtingas klausimas. Ta prasme sudėtingas kame, mes labai gerai suprantame... Klausimas gal būtų, o tai kuo policija gali daugiau prisidėti, kokius įrankius jūs turite. Suprantu yra paskaitos ir yra viešinimas. Mes kaip visi kupini gerų norų, lygiai taip pat ir mokytojai, ir mokyklos administracija. Iš teisybės jeigu pasakius, aš neįsivaizduoju, ta prasme, kaip reikėtų, ką dar galėtų padaryti policija, kad įsijungti kažkaip, ar į socialinius tinklus, mes neturim jokios galimybės mokinius sekti. Na ne sekti, bet sužinoti, kas ten vyksta. Mes neturim kažkokios galimybės fiksuoti kaip fakto, jeigu patys vaikai neateina, nepasiskundžia, arba neatneša ir neparodo realių „screenshotų“, kad tarkim kažkas vyksta. Aš nežinau atsakymo, žinau tik kad gal reikia telkti kažkaip visą miesto bendruomenę, apie tai reikia kalbėti, išsikelti gal kaip prioritetą. Bet ką daryti, kokias konkrečiai priemones daryti, apart švietimo ir to nuolatinio kalbėjimo, man fantazija tiek neišneša. Galbūt pareigūnams labiau per empatiją eiti reikėtų, kalbėti su skriaudėju, ar tu įsivaizduoji kaip tas vaikas, iš kurio tyčiojiesi jaučiasi. O šiaip tai labai stipriai neįsivaizduoju, kaip galėtų daugiau ar efektyviau įsitraukti policija.

T: Ačiū Jums už atsakymus.